

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ
ΕΡΓΑΣΙΑ

Δυνατότητες Συνέργειας των πολιτικών Σχεδιασμού της
Ελλάδας: Η περίπτωση των Οиноφύτων - Σχηματαρίου

ΕΚΠΟΝΗΣΗ: ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΚΑΛΛΙΩΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Contents

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
Λέξεις – Κλειδιά	3
ABSTRACT	4
Key – words	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
Δομή εργασίας	7
Μεθοδολογία.....	8
Κεφάλαιο 1 – Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ	9
1.1 Αναπτυξιακή Πολιτική ΕΕ.....	9
1.1.1. ΕΣΠΑ 2014 – 2020	13
1.1.2. Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤοΚ)	15
1.1.3. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)	16
1.1.4. Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ).....	19
1.2 Χωρικό Σύστημα σχεδιασμού ΕΕ.....	21
1.2.1. Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	26
1.2.2. Συνοχή.....	26
Κεφάλαιο 2ο – ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	32
2.1 Αναπτυξιακή πολιτική Ελλάδαs	32
2.2 Το σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα.....	35
2.2.1. Συνέργεια Αναπτυξιακού & Χωροταξικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα.....	37
2.2.2. Η εξέλιξη του σχεδιασμού στην Ελλάδα, η δεσμευτικότητα των σχεδίων και η μεταξύ τους σχέση.....	39
2.3 Η παρουσίαση της βασικής χωροταξικής νομοθεσίας.....	43
Κεφάλαιο 3^ο – Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	51
3.1 Οι συμμετοχικές διαδικασίες στις Χωροταξικές Μελέτες.....	51
3.2 Συντονισμός και συνέργεια Πολιτικών Ελλάδας.....	57
3.3 Άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις	58
Κεφάλαιο 4^ο – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	64
4.1 Αίτια δημιουργίας της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης	64
4.2 Η περίπτωση της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου : Η χωρική οργάνωση και η αναπτυξιακή φυσιογνωμία τους	67
4.3 Προβλήματα εξαιτίας του ελλιπούς συντονισμού	73
4.4 Κατευθύνσεις εν ενεργεία σχεδίων Χωρικού Σχεδιασμού	74
4.4.1. Κατευθύνσεις Θεσμοθετημένου Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Δήμου Σχηματαρίου Νομού Βοιωτίας.....	74

4.4.2. Κατευθύνσεις Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου (ΠΧΠ) Στερεάς Ελλάδας για τον δευτερογενή τομέα.....	75
4.5 Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης	76
4.6 Υφιστάμενες ενέργειες για την εξυγίανση της περιοχής μελέτης.....	78
4.6.1. Επιχειρηματικό Πάρκο Εξυγίανσης.....	78
4.6.2. ΟΧΕ Ασωπού.....	79
4.7 Εργαλεία εξυγίανσης	80
4.8 Δυνατότητες Συνέργειας των Πολιτικών Σχεδιασμού της Ελλάδας.....	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο χωρικός σχεδιασμός άρχισε να προκαλεί το ενδιαφέρον αρκετών μελετητών στην Ευρώπη, με βάση την εφαρμογή του ως εργαλείο ρύθμισης των χρήσεων γης. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στην οικονομική αστάθεια της εποχής, με αποτέλεσμα ο χωρικός σχεδιασμός να λειτουργεί ως βασικό μεταρρυθμιστικό εργαλείο για τον δημόσιο τομέα, για την υλοποίηση της εναρμόνισής του με τα δεδομένα της εποχής, αλλά, επίσης, και την κατανομή των θέσεων εργασίας και την επίτευξη οικονομικής σταθερότητας. Παρόλα αυτά μέχρι και τη δεκαετία του 1990, οι περισσότεροι μελετητές εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην εύρεση των κατάλληλων εργαλείων σχεδιασμού, προκειμένου ο χωρικός σχεδιασμός να μπορεί να πληροί ταυτόχρονα το ρόλο του ως συλλογικό εργαλείο με στόχο την ενίσχυση των διαφόρων δημόσιων φορέων για την ορθολογική οργάνωση των πόλεων. Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών 1950 έως και 1970 ο βασικός ρόλος του χωρικού σχεδιασμού αφορούσε τον σχεδιασμό – προγραμματισμό των χρήσεων γης. Τα τελευταία χρόνια, αν και η έρευνα στον τομέα του χωρικού σχεδιασμού συνεχίζει να εξελίσσεται στο πλαίσιο της συνεχούς αναβάθμισης της, παρόλα αυτά έμφαση έχει δοθεί στον στρατηγικό χωρικό σχεδιασμό. Με βάση αυτά τα στοιχεία στόχος της συγκεκριμένης βιβλιογραφικής εργασίας θεωρείται η μελέτη και η αξιολόγηση των διαφόρων χωρικών παρενεργειών του ελλιπούς συντονισμού των πολιτικών σχεδιασμού, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην περίπτωση της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου.

Λέξεις – Κλειδιά

Χωρικός σχεδιασμός – χωρικές παρενέργειες – συμμετοχικές διαδικασίες – άτυπη βιομηχανική συγκέντρωση

ABSTRACT

Spatial planning began to arouse the interest of many scholars in Europe, based on its application as a tool for land use regulation. As a key reform tool for the public sector, for the implementation of its harmonization with the data of the time, but also for the distribution of jobs and the achievement of economic stability. However, until the 1990s, most scholars focused on finding the right planning tools, so that spatial planning could simultaneously fulfill its role as a collective tool to strengthen the various public bodies for rational organization. of cities. During the 1950s until the 1970s the main role of spatial planning concerned the planning - planning of land uses. In recent years, although research in the field of spatial planning continues to evolve in the context of its continuous upgrading, nevertheless emphasis has been placed on strategic spatial planning. Based on these data, the aim of this bibliographic work is considered to be the study and evaluation of the various spatial side effects of the lack of coordination of planning policies, focusing on the case of the Oinofyta - Schimatari area.

Key – words

Spatial planning - spatial side effects - participatory processes - informal industrial concentration

Ευχαριστίες

Με την παρούσα διπλωματική εργασία κλείνει ο κύκλος των σπουδών μου και των ωραιότερων χρόνων της ζωής μου.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στους επιβλέποντες καθηγητές μου Δρ. Ασπρογέρακα Ευάγγελο και Δρ. Καλλιώρα Δημήτριο που με εισήγαγαν στον κλάδο των Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης και με βοήθησαν να φέρω εις πέρας την έρευνα μου.

Αυτή η εργασία είναι αφιερωμένη στην οικογένεια μου που ανέκαθεν με στήριζε και στους φίλους μου που ήταν εκεί καθ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια η αειφόρος και περιβαλλοντική ανάπτυξη έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ενός έντονου επιστημονικού και πολιτικού διαλόγου για τον χωροταξικό σχεδιασμό, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό πλαίσιο. Η μελέτη και παράλληλα η διερεύνηση και η κατηγοριοποίηση των διαφόρων θεμάτων, που αφορούν τη διαδικασία του σχεδιασμού αποτελούν αίτημα της σύγχρονης κοινωνίας, η οποία καλείται να αντιμετωπίσει συχνά χωρικά προβλήματα. Ο πραγματικός χώρος, αν προσεγγιστεί ως πεδίο παρουσίας των διαφόρων δημοσίων πολιτικών, μπορεί να ρυθμιστεί, μέσω της ενεργοποίησης και της προώθησης των εργαλείων από τη νομοθεσία του σχεδιασμού. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός με στρατηγική σημασία μπορεί να διευκολύνει την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων (Χριστοφιλόπουλος, 2002).

Είναι σαφές, επίσης, η αλληλεξάρτηση, η οποία παρατηρείται ανάμεσα στις επιμέρους παραμέτρους της διαδικασίας σχεδιασμού και παράλληλα της ακολουθούμενης κυκλικής πορείας. Στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη παρουσιάζεται παρόμοια φιλοσοφία του σχεδιασμού, αλλά, όμως, εμφανείς είναι και κάποιες σημαντικές διαφορές. Στο πλαίσιο αυτό θεωρείται σημαντική η μελέτη του ευρύτερου ιστορικού πλαισίου της εξέλιξης της νομοθεσίας χωροταξικού σχεδιασμού, επειδή σημαντική θεωρείται η επιρροή της στην κατεύθυνση και παράλληλα στον προσανατολισμό της. Μέσω της αξιολόγησης της βασικής χωροταξικής νομοθεσίας και της σύνθεσης των διαφόρων πολιτικών, η εξαγωγή συμπερασμάτων θεωρείται σημαντική για τις προτεραιότητες της χώρας και τον τρόπο χωρικής οργάνωσης (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Είναι σαφές ότι ο χωρικός σχεδιασμός θεωρείται μία ιδιαίτερα σύνθετη δραστηριότητα, ενώ η σχέση της με την επιστημονική γνώση μπορεί να προσδιοριστεί από τους παρακάτω παράγοντες (Καυκαλάς κα, 2015) :

- υλοποίηση των στόχων και των διαφόρων προτάσεων
- αποτίμηση των επιπτώσεων
- ανάγκη να τεκμηριωθεί η σκοπιμότητα

Μέσω του θεσμικού πλαισίου παρέχονται τα εργαλεία σχεδιασμού, μέσω των οποίων παρουσιάζονται οι στόχοι και, επίσης, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Η διαδικασία του σχεδιασμού μπορεί να παρουσιαστεί ένα συγκεντρωτικό θέμα, οδηγώντας στη διαμόρφωση της πολιτικής για τους κατοίκους των διαφόρων περιοχών από μία τεχνική και κρατική ιεραρχία. Σε αρκετές περιπτώσεις εμφανής είναι η αδυναμία συντονισμού των διαφόρων πολιτικών χωρικού σχεδιασμού, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται πολλά προβλήματα (Χριστοφιλόπουλος, 2002).

Για τον λόγο αυτό κεντρικό θέμα αυτής της εργασίας είναι η μελέτη του χωρικού σχεδιασμού και η αξιολόγηση των διαφόρων παρενεργειών του ελλιπούς συντονισμού των πολιτικών σχεδιασμού, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην περιοχή των Οиноφύτων – Σχηματαρίου του Ν. Βοιωτίας. Σκοπός, λοιπόν, της συγκεκριμένης εργασίας είναι η κατανόηση του ρόλου του χωροταξικού και του αναπτυξιακού σχεδιασμού και η αξιολόγηση των ενδεχόμενων παρενεργειών από την αδυναμία συντονισμού των διαφόρων πολιτικών στη χώρα μας. Για την υλοποίηση αυτού του στόχου, επιλέχτηκε, τέλος, η αξιοποίηση της μελέτης περίπτωσης, καθώς θεωρείται ότι αποτελεί την ενδεδειγμένη μεθοδολογική προσέγγιση του συγκεκριμένου θέματος, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό την υλοποίηση του ερευνητικού σκοπού και την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων.

Δομή εργασίας

Η εργασία αυτή διαρθρώνεται σε τέσσερα διαφορετικά κεφάλαια, των οποίων το περιεχόμενο παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Κεφάλαιο 1^ο : Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η αναπτυξιακή πολιτική και παράλληλα το χωρικό σύστημα σχεδιασμού της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα αναλύεται η αναπτυξιακή πολιτική της Ε.Ε, ενώ, επίσης, αξιολογείται το χωρικό σύστημα σχεδιασμού της Ε.Ε

Κεφάλαιο 2^ο : Στο κεφάλαιο αυτό το ενδιαφέρον εστιάζεται στην ανάλυση και στην αξιολόγηση των πολιτικών της Ελλάδας. Αρχικά, αναπτύσσεται η αναπτυξιακή πολιτική της Ελλάδας και, επίσης, παρουσιάζεται το σύστημα χωρικού σχεδιασμού στον ελλαδικό χώρο. Παράλληλα, παρουσιάζεται η βασική χωροταξική νομοθεσία, έτσι ώστε να κατανοηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Κεφάλαιο 3^ο : Στο τρίτο κεφάλαιο κεντρικό θέμα είναι η ερμηνεία της σχέσης της χωροταξίας με άλλες πολιτικές. Στο πλαίσιο αυτό αναλύονται οι συμμετοχικές διαδικασίες στις Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες και παρουσιάζεται ο ρόλος του συντονισμού και της συνέργειας των ελληνικών πολιτικών. Επίσης, παρουσιάζονται οι άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις.

Κεφάλαιο 4^ο: Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται η μελέτη περίπτωσης, παρουσιάζοντας τη χωρική οργάνωση και την αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου. Παράλληλα, αναλύονται τα αίτια της δημιουργίας της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης και ερμηνεύεται η εμφάνιση συγκεκριμένων προβλημάτων, εξαιτίας του ελλιπούς συντονισμού. Επίσης, περιγράφεται η υπάρχουσα κατάσταση στη συγκεκριμένη περιοχή του Ν. Βοιωτίας, ενώ ταυτόχρονα αναλύονται τα διάφορα εργαλεία εξυγίανσης. Τέλος, παρουσιάζονται οι απαιτούμενες προτάσεις για να ενισχυθεί ο συντονισμός των πολιτικών, που θεωρούνται σημαντικές για τον επιτυχή χωρικό σχεδιασμό στην περιοχή των Οινοφύτων – Σχηματαρίου, ενώ τα συμπεράσματα αυτής της εργασίας μπορούν να αξιοποιηθούν για την περαιτέρω διερεύνηση αυτού του θέματος.

Μεθοδολογία

Αρχικά, μελετώνται και καταγράφονται όλα τα θεωρητικά πλαίσια καθώς και οι τρόποι σχεδιασμού όσον αφορά των χωρικό και τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Σε όλες τις κλίμακες σχεδιασμού, από ευρωπαϊκό, σε εθνικό, σε περιφερειακό και σε τοπικό επίπεδο αναλύονται όλα τα υφιστάμενα σχέδια και κείμενα που καθορίζουν τι πραγματικά συμβαίνει ή μπορεί να συμβεί στην εκάστοτε περιοχή. Παράλληλα αναλύονται οι μεταξύ σχέσεις αυτών των σχεδίων, πλαισίων, οδηγιών, μελετών έτσι ώστε να γίνει κατανοητή η συνέργεια τους και η δεσμευτικότητα των κειμένων. Μέσω αυτών των ενεργειών καταλήγουμε να κατανοούμε τον τρόπο για τον οποίο διαμορφώνεται η κάθε κατάσταση σε οποιοδήποτε μελετώμενο μέρος. Στην συγκεκριμένη περίπτωση μελέτης, αναλύονται τα εν ενεργεία ή προηγούμενα σχέδια και μελέτες που διαμόρφωσαν με τις κατευθύνσεις τους την υπάρχουσα κατάσταση. Τέλος προτείνονται κάποια γενικά εργαλεία εξυγίανσης προβλημάτων σε περιοχές όπως η περιοχή μελέτης καθώς και κάποια σύγχρονα εργαλεία για την επίτευξη ενός βιώσιμου σχεδιασμού.

Κεφάλαιο 1 – Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

1.1 Αναπτυξιακή Πολιτική ΕΕ

Στον πυρήνα των εξωτερικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντοπίζεται και η αναπτυξιακή πολιτική. Ως βασικοί πυλώνες εντοπίζονται η βιώσιμη ανάπτυξη, η εξάλειψη της φτώχειας, η προάσπιση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προαγωγή της ισότητας των δύο φύλων και η επιτυχής διαχείριση των εκάστοτε περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων. Είναι γεγονός ότι η ΕΕ ως συντονιστής προωθεί δράσεις σε διεθνή κλίμακα σε κάθε κράτος – μέλος της, ενώ θεωρείται ως ο μεγαλύτερος χορηγός αναπτυξιακής βοήθειας παγκοσμίως. Προκειμένου να επιτευχθεί μία αποτελεσματική παροχή βοήθειας η συνεργασία με τα κράτη μέλη της ΕΕ έχει βαρύνουσα σημασία, καθώς και η εναρμόνιση με την Ατζέντα του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη με έτος στόχο το 2030 (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει τις αναπτυσσόμενες χώρες, προωθώντας τις βασικές αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Μακροπρόθεσμος στόχος μπορεί να θεωρηθεί σε γενικές γραμμές η εξάλειψη της φτώχειας, όπου αποτελεί βασική επιδίωξη των εξωτερικών πολιτικών της ΕΕ από τότε που ξεκίνησε να προωθείται με τη Συνθήκη της Ρώμης, το 1957 η σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης (ΕΤΑ). Το ΕΤΑ αφορούσε εκείνη την περίοδο πρώην αποικίες σε περιοχές της Αφρικής, του Ειρηνικού και της Καραϊβικής (ΑΚΕ). Στις μέρες μας η ΕΕ συνεργάζεται περίπου με 160 χώρες σε διεθνές επίπεδο, εστιάζοντας στις προαναφερόμενες χώρες, καθώς επίσης, στις χώρες που αποσκοπούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ, αλλά και στους γειτνιάζοντες εταίρους της ΕΕ προς τα ανατολικά αλλά και τα νότια, και ταυτόχρονα τη Λατινική Αμερική και την Ασία (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014).

Τα κράτη μέλη της ΕΕ καθώς και η ΕΕ αποτελούν από κοινού τον μεγαλύτερο χορηγό βοήθειας των κρατών μελών σε διεθνές επίπεδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2018 διατέθηκαν 74,4 δισεκατομμύρια ευρώ στην παροχή επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας. Η αναπτυξιακή συνεργασία αποτελεί σε γενικές γραμμές μία τρέχουσα αρμοδιότητα της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να εφαρμόζει κοινή αναπτυξιακή πολιτική, με τον όρο, όμως, ότι τα κράτη μέλη θα δικαιούνται να ασκούν δικές τους αρμοδιότητες πάνω στο εκάστοτε θέμα. Η συνεργασία των κρατών μελών με την ΕΕ στο κομμάτι του αναπτυξιακού σχεδιασμού είναι τέτοια που οι αναπτυξιακοί οργανισμοί των χωρών

εφαρμόζουν σε αρκετές περιπτώσεις προγράμματα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Στον διεθνή χώρο, η ΕΕ θεωρείται τα τελευταία χρόνια πρωτοπόρος στη συνοχή των πολιτικών και επιδιώκει με τον τρόπο αυτό να ενσωματώνει αναπτυξιακούς στόχους σε όλες τις πολιτικές της, οι οποίες ασκούν σημαντική επιρροή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Για τον σκοπό αυτό, το 2005 ανέλαβε μία σημαντική πολιτική δέσμευση για «Συνοχή της αναπτυξιακής πολιτικής» (ΣΑΠ). Το 2009, η στρατηγική αυτή υποδιαιρέθηκε στους παρακάτω πέντε τομείς (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014):

- 1) ενίσχυση των δεσμών και συνεργειών μεταξύ των θεμάτων της ασφάλειας και της ανάπτυξης στο πλαίσιο ενός προγράμματος επίτευξης της ειρήνης σε διεθνές επίπεδο
- 2) αξιοποίηση της μετανάστευσης υπέρ της ανάπτυξης
- 3) διασφάλιση διεθνούς επισιτιστικής ασφάλειας
- 4) αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής
- 5) εμπόριο και παράλληλα χρηματοπιστωτικός τομέας

Μία ανά διετία συντασσόμενη έκθεση της Επιτροπής επιχειρεί να διερευνήσει την πρόοδο της ΕΕ στον τομέα της ΣΑΠ, ενώ η πιο πρόσφατη δημοσιεύθηκε τον Ιανουάριο του 2019¹.

Η αναπτυξιακή βοήθεια σε γενικές γραμμές θεωρείται πεπερασμένος πόρος. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ έχει δεσμευθεί να προάγει την αποτελεσματική παροχή της βοήθειας, προωθώντας τη στενή συνεργασία με τις χώρες εταίρους κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού και της υλοποίησης των αναπτυξιακών δράσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ προχώρησε στην έγκριση του «Κώδικα δεοντολογίας ως προς τον καταμερισμό της εργασίας στην αναπτυξιακή πολιτική» το 2007 και παράλληλα ένα «Επιχειρησιακό Πλαίσιο για την αποτελεσματικότητα της βοήθειας» το 2011. Οι προσπάθειες αυτές συμβαδίζουν ουσιαστικά με τις διεθνείς δράσεις σε απάντηση της Διακήρυξης του Παρισιού την οποία εξέδωσε ο ΟΟΣΑ το 2005, προάγοντας την «υπευθυνότητα, την εναρμόνιση, την ευθυγράμμιση, τα αποτελέσματα και την αμοιβαία λογοδοσία» στην αναπτυξιακή βοήθεια. Το διεθνές πλαίσιο για την αποτελεσματική παροχή της βοήθειας έχει αναθεωρηθεί στις εξής περιπτώσεις²:

- 1) Πρόγραμμα Δράσης της Άκκρα (2008) και

¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/163/a-general-survey-of-development-policy>

² <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/163/a-general-survey-of-development-policy>

2) Σύμπραξη του Μπουςάν για την Αποτελεσματική Αναπτυξιακή Συνεργασία (2011).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια έχει επιχειρήσει τη δημιουργία μίας πλήρους περιφερειακής πολιτικής για τα κράτη – μέλη της.

Ενώ από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσής της Ε.Ε (1957) είχαν παρατηρηθεί κάποιου είδους περιφερειακές ανισότητες, η ΕΕ κατέληξε αρκετά χρόνια αργότερα να ασκεί περιφερειακή πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισε να αναπτύσσει το 1975 κάποιου είδους περιφερειακή πολιτική με την εισαγωγή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) . Αυτό αποτέλεσε την αφετηρία της περιφερειακής πολιτικής της κοινότητας και σχεδιάστηκε με στόχο την προετοιμασία του εδάφους για τη δημιουργία της Οικονομικής νομισματικής Ένωσης η οποία δεν θα μπορούσε να ιδρυθεί, εάν υπήρχαν κράτη – μέλη με τόσες περιφερειακές ανισότητες ανάμεσά τους. Ως περιφερειακή πολιτική μπορεί να θεωρηθεί ένα σύνολο διαδικασιών προς υλοποίηση του σκοπού της συνοχής. Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής ένωσης που έχουν ως στόχο να υιοθετηθούν από όλα τα κράτη – μέλη ωθούν κάθε χώρα του συνόλου προς ένα Ευρωπαϊκό κοινό μοντέλο. Ουσιαστικά, πρόκειται για τυποποιημένα μοντέλα πολιτικής που σχεδιάζονται με ευρωπαϊκά πρότυπα και ενσωματώνονται στην εγχώρια λογική κάθε χώρας και στις δημόσιες πολιτικές τους (Radaeli, 2003).

Ακολουθώντας το μοντέλο των ίσων περιφερειών η Ευρωπαϊκή Ένωση διαπίστωσε ότι με την είσοδο στην κοινότητα νέων χωρών θα δημιουργούταν ανισότητες. Αυτός ήταν ο πρωταρχικός λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) τα οποία ξεκίνησαν το 1985, για την στήριξη -κατά κύριο λόγο – χωρών του νότου όπως Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία. Με γνώμονα όπως έχει ήδη αναφερθεί τις ίσες περιφέρειες μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εισήχθη ο όρος πολιτική Συνοχής, από τα πρώτα κιόλας χρόνια. Όπως γίνεται κατανοητό, δεν πρόκειται για έναν νέο όρο ενώ παρατηρούμε να υιοθετείται και από τα σημερινά σχέδια της ΕΕ. Ο όρος αυτός είναι ενσωματωμένος από το 1986 στις συνθήκες της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) με γενικό στόχο την οικονομική και κοινωνική συνοχή μεταξύ των περιφερειών της. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ήταν μία εντελώς νέα περιφερειακή πολιτική για την ΕΕ (Radaeli, 2003).

Το 1989 εμφανίζεται στην κοινότητα της ΕΕ ένα νέο σχέδιο για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) τέθηκε σε εφαρμογή το 1989 με

διάρκεια εφαρμογής τεσσάρων ετών έως το 1993. Έπειτα από το πρώτο ΚΠΣ ακολούθησαν ακόμη δύο Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης με την διάρκεια εφαρμογής τους να αυξάνεται.

Το Β' ΚΠΣ εφαρμόστηκε από το 1994 – 1999 και το Γ' ΚΠΣ από το 2000 – 2006. Το 2007 με τον επηρεασμό από την «Στρατηγική της Λισαβόνας» το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) έρχεται να αντικαταστήσει τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (Radaeli, 2003).

Η διαφορά των νέων αυτών σχεδίων έχει να κάνει με την μεγαλύτερη εστίαση στην καινοτομία, την βιωσιμότητα, την έξυπνη αποδοτικότητα κτλ.. Τομείς όπως το περιβάλλον, η καλύτερη ποιότητα ζωής, η εκπαίδευση έρχονται να γίνουν σημαντικό μέρος των νέων σχεδίων. Το νέο σχέδιο τίθεται σε εφαρμογή με μία περίοδο δράσης 6 ετών. Το 1^ο ΕΣΠΑ είχε ως έτος έναρξης το 2007 και ως έτος αναφοράς το 2013. Μετά το πέρας αυτού, αξιολογήθηκε η πορεία του προγράμματος και σχεδιάστηκε το νέο σχέδιο για την νέα προγραμματική περίοδο. Με βασικό κριτήριο την οικονομική κρίση της εποχής, ο σχεδιασμός του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος έγινε με γνώμονα πολιτικές λιτότητας και στόχευε στην οικονομική ενδυνάμωση των χωρών. Το 2^ο ΕΣΠΑ «Ευρώπη 2020» ξεκίνησε το 2014 με χρονικό ορίζοντα το 2020 (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Αφότου εγκρίθηκε η Ατζέντα του 2030, η ΕΕ συναίνεσε να προωθήσει το ανανεωμένο κείμενο της ευρωπαϊκής κοινής αντίληψης για την ανάπτυξη του 2005 με έμφαση στους ΑΣΧ. Θεμελιώθηκαν οι βασικές αρχές των ΣΒΑ και δημιουργήθηκε μια στρατηγική ώστε αυτές να επιτευχθούν. Αυτή η στρατηγική θεωρήθηκε ότι μπορούσε να διαμορφώσει την αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ και των κρατών μελών της για τα επόμενα δέκα πέντε έτη μέσα από την άσκηση της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής τους. Η απάλειψη της φτώχειας εξακολούθησε να αποτελεί πρωταρχικό στόχο της ευρωπαϊκής αναπτυξιακής πολιτικής. Το Νοέμβριο του 2016 η Επιτροπή δημοσίευσε μια ανακοίνωση με τον εξής τίτλο : «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον» με την οποία ενέταξε τους ΣΒΑ στο ευρωπαϊκό πλαίσιο πολιτικής και στις τρέχουσες προτεραιότητες της ΕΕ. Επιπλέον, η ΕΕ δεσμεύτηκε ξανά για τη διάθεση του 0,7% του ΑΕΠ της για αναπτυξιακή βοήθεια βάσει των δεσμεύσεων που αναλήφθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης της Αντίς Αμπέμπα, δημιουργώντας έτσι τα θεμέλια για την πραγμάτωση της Ατζέντας του 2030 (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Παράλληλα, η αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020 θεωρείται ότι συνεχίζει το πρόγραμμα δράσης της ΕΕ για αλλαγή.

Το Μάιο του 2012 το Συμβούλιο ενέκρινε το συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης, ώστε το αντίκτυπο της αναπτυξιακής πολιτικής της ΕΕ να αυξηθεί. Σημαντική, επίσης θεωρείται η προσπάθεια προώθησης της σωστής διακυβέρνησης του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης, επιβεβαιώνοντας ότι αυτές οι πολιτικές αποτελούν βασικούς πυλώνες της αναπτυξιακής πολιτικής της Ε.Ε.

Σήμερα, η αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ βασίζεται κατά βάση στα προγράμματα ΕΣΠΑ τα οποία ορίζονται σε περιόδους. Κατά βάση το πρόγραμμα το οποίο ήταν ενεργό μέχρι πρότινος και του οποίου τα αποτελέσματα μπορούν να συζητηθούν και να αναλυθούν είναι το ΕΣΠΑ για την περίοδο 2014 – 2020, το οποίο και αναλύεται παρακάτω.

1.1.1. ΕΣΠΑ 2014 – 2020

Η συνδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων της, είναι η αιτία που δημιουργήθηκε το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, κατά κόσμον ΕΣΠΑ, της Ελλάδας. Αποτελεί λοιπόν διαχρονικά το βασικό στρατηγικό πλαίσιο για την χώρα για την περίοδο 2014 -2020 όπως και θα μελετηθεί στη συγκεκριμένη διπλωματική. Πάντα όμως σε εναρμόνιση και σε κοινή πορεία πλεύσης με το προηγούμενο πλαίσιο και τους στόχους για τις αμέσως προηγούμενες χρονιές 2007 – 2013.

Το ΕΣΠΑ επικεντρώνεται κυρίως στις αδυναμίες της χώρας οι οποίες επέφεραν την οικονομική κρίση με ότι αυτό συνεπάγεται. Από τον οικονομικό τομέα μέχρι τον κοινωνικό. Προσπαθεί να εστιάσει στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων μέσω της προβολής των εθνικών στόχων αλλά πάντα προσανατολισμένους στις οδηγίες και τη στρατηγική της «Ευρώπης 2020».

Εν συνεχεία, ως αναπτυξιακό όραμα ορίζεται ως η «Συμβολή στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης», ενώ οι προτεραιότητες στρατηγικού χρηματοδοτικού χαρακτήρα αναφέρονται ως :

- Η Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
- Η ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση.
- Η προστασία του περιβάλλοντος – Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.
- Η ανάπτυξη – ο εκσυγχρονισμός – η ολοκλήρωση υποδομών για την οικονομική και
- Η βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Η ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – ολοκλήρωση υποδομών για την οικονομική και
- Η βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

7 Τομεακά και 13 Περιφερειακά προγράμματα είναι το σύνολο που αποτελεί το ΕΣΠΑ 2014 – 2020. Πιο συγκεκριμένα : τα **Τομεακά Προγράμματα** αφορούν ένα ή περισσότερους τομείς και έχουν ως γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής όλη τη χώρα, ενώ τα **Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)** είναι διαχωρισμένα με σκοπό να εξυπηρετεί το καθένα και από μία Ελληνική περιφέρεια όπου περιλαμβάνουν ουσιαστικές δράσεις για κάθε μία από αυτές.

Η Καινοτομίας της Έξυπνη Εξειδίκευσης και η εκπόνηση της εθνικής και των περιφερειακών Στρατηγικών Έρευνας χαρακτηρίζονται ως τα βασικά στοιχεία για τον Ελληνικό αναπτυξιακό σχεδιασμό κατά την περίοδο του 2014 – 2020.

Τόσο η Ελλάδα όσο και οι Περιφέρειές της έχουν την υποχρέωση να ανακαλύψουν τις δραστηριότητες στις οποίες πρέπει να δημιουργήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και σε αυτές να επενδύσουν τους διαθέσιμους πόρους με σκοπό να επιτύχουν αξιοσημείωτα αναπτυξιακά αποτελέσματα. Σε εθνική κλίμακα έχουν εντοπιστεί ήδη οκτώ κλάδοι οι οποίοι θα έχουν προβάδισμα και θα συμμετέχουν πιθανότατα περισσότερο στην οικονομική μεγέθυνση. Αναφερόμαστε στους εξής κλάδους: 1.Αγρο-διατροφή, 2.Υγεία- Φάρμακα, 3.Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, 4.Ενέργεια, 5.Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη, 6.Μεταφορές, 7.Υλικά- Κατασκευές και τέλος, 8.Τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες.

Περαιτέρω, ένα στοιχείο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιόδου 2014-2020 είναι η επέμβαση σε επίπεδο μακροπεριφέρειας μέσα από την Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη (place-based), που έχει ως στόχο την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών σε μέρη με ιδιαίτερα προβλήματα ή αναπτυξιακές ικανότητες. Μέσα στο πλαίσιο αυτό είναι εφικτή η πραγμάτωση συνδυασμένων επενδύσεων, χρηματοδοτούμενων από περισσότερα Ταμεία στοχεύοντας στην επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων ή στην μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των αναπτυξιακών δεξιοτήτων της εκάστοτε περιοχής. Πρόκειται για τρεις τύπους παρεμβάσεων: 1. Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤοΚ), 2. Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση, 3. Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη.

Η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη έχει την υποχρέωση να επεκτείνει και να πολλαπλασιάσει τα οφέλη από την άσκηση των τομειακών πολιτικών και των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΣΠΑ 2014-2020, Μάιος 2014), δεδομένου του βασικού στόχου του αναπτυξιακού σχεδίου για την Ελλάδα του 2020.

Τα τρία αυτά νέα εργαλεία υπάρχουν μόνο για την νέα αναπτυξιακή περίοδο και αναμένεται να αξιολογηθεί η εφαρμογή τους, καθώς δεν έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν και δεν υπάρχουν δεδομένα επιτυχίας τους.

Ο στόχος της Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης είναι η εκπλήρωση του στόχου της απασχόλησης, η κοινωνική ενότητα και η διατήρηση των πόρων λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαιτερότητες των επιμέρους περιοχών μέσα από την ανταγωνιστικότητα και την τοπική επιχειρηματικότητα. Επιπλέον, στόχος της είναι η κατοχύρωση των αναγκαίων συνεργειών για την παραγωγική ανασύνθεση, την επίτευξη ανταγωνιστικότητας και την εξουδετέρωση της ανεργίας με συνδυασμό των αναπτυξιακών παρεμβάσεων και συμμετοχή των σχετικών φορέων. Φυσικά, οι στόχοι αυτοί θα πρέπει να υλοποιηθούν με σεβασμό στα φυσικά αγαθά κάθε περιοχής και την απαραίτητη υπευθυνότητα ιδίως απέναντι στους σπάνιους φυσικούς πόρους (ΕΣΠΑ 2014-2020, Μάιος 2014).

1.1.2. Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤοΚ)

Η ΤΑΠΤοΚ αποτελεί ένα χρηματοδοτικό εργαλείο που αναφέρεται σε υπόπεριφερειακό επίπεδο, και δρα συμπληρωματικά προς την αναπτυξιακή υποστήριξη σε τοπικό επίπεδο. Οι σημαντικότερες προκλήσεις και στόχοι της ΤΑΠΤοΚ αφορούν το χώρο εφαρμογής, καθώς έχει κοινό τόπο την προώθηση και την υλοποίηση της τοπικής πρωτοβουλίας, συμμετοχής και ευθύνης.

Χρηματοδοτεί τρεις κατηγορίες χωρικών ενοτήτων:

- Υπο-περιφερειακές, ή και διαπεριφερειακές κυρίως αγροτικές/αλιευτικές περιοχές, που έχουν ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις.
- Αστικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις.
- Γενικά περιοχές

Τα βασικά συστατικά μέρη αυτού του εργαλείου είναι:

- Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ν 4314/2014) ,οι οποίες αποτελούνται από εκπροσώπους τοπικών ιδιωτικών και δημόσιων κοινωνικοοικονομικών συμφερόντων (ομάδες πολιτών, τοπικές αρχές, εθελοντικές οργανώσεις κτλ.).
- Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που εστιάζουν σε συγκεκριμένη περιοχή με ορισμένο πληθυσμό και πρέπει να περιλαμβάνουν αναλυτική περιγραφή των αναπτυξιακών αναγκών και των δυνατοτήτων της περιοχής, να τεκμηριώνουν τον ολοκληρωμένο και καινοτόμο χαρακτήρα της στρατηγικής, να αναφέρουν τους στόχους, να περιλαμβάνουν τον χρηματοοικονομικό προϋπολογισμό και το σχέδιο δράσης.
- Οι ομάδες τοπικής δράσεις είναι αυτές που καλύπτουν τον πληθυσμό και την περιοχή μίας συγκεκριμένης τοπικής στρατηγικής, η οποία υποχρεούται να είναι συνεκτική και να προσφέρει επαρκή κρίσιμη μάζα για την αποτελεσματική της υλοποίηση.

Η χρηματοδότηση των ΤΑΠΤΟΚ επιδιώκεται ανά χωρική ενότητα εφαρμογής, με τη χρήση ενός ή περισσότερων Ταμείων (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΑΑ, ΕΤΘΑ), με διαφορετική βαρύτητα κάθε Ταμείου, ανάλογη της περιοχής παρέμβασης, του περιεχομένου και των Στόχων κάθε σχεδίου ΤΑΠΤΟΚ.

1.1.3. Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)

1. Η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη στο πλαίσιο του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης - ΕΣΠΑ 2014-2020

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, που χρησιμοποιούν ορισμένες χωρικές ενότητες για την εφαρμογή των αναπτυξιακών στρατηγικών. Οι στόχοι κάθε ενότητας περιλαμβάνουν τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και απασχόλησης, τη διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, καθώς και τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών, βασισμένοι στην αειφόρο ανάπτυξη.

Διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

- ΟΧΕ για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΒΑΑ) και
- ΟΧΕ για άλλες χωρικές στρατηγικές

Οι ΟΧΕ χρηματοδοτούνται μέσω των ταμείων ΕΚΤ, ΕΤΠΑ και του Ταμείου Συνοχής, σε συνδυασμό πάντα με επενδύσεις που αφορούν τους άξονες προτεραιότητας ή των θεματικών στόχων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

2. Η Χωρική Ανάπτυξη στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα

Οι ανάγκες, τα προβλήματα και αναπτυξιακές προκλήσεις κάθε Περιφέρειας περιγράφονται στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και οι ΟΧΕ συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων και των αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων. Αποτελούν ένα εργαλείο το οποίο επιλέγεται για διάφορους τύπους χωρικών ενοτήτων εκτός των αστικών, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως περιοχές οικολογικού, τουριστικού, πολιτιστικού ενδιαφέροντος, περιοχές με ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά (νησιωτικές και παράκτιες περιοχές), περιοχές με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά (ΡΟΜΑ).

3. Θεσμικό πλαίσιο για Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις

Γενικός Κανονισμός περί καθορισμού κοινών διατάξεων για τα ΕΔΕΤ 1303/2013:

- Άρθρο 15 (2) (α) (i) περί του περιεχομένου της Εταιρικής Σχέσης σε ό,τι αφορά στις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις,
- Άρθρο 36, νομική βάση της χρήσης των ΟΧΕ,
- Άρθρο 96 (3) (β, γ) περιεχόμενο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε ό,τι αφορά στις ΟΧΕ,
- Άρθρο 123 (6) (7) περί του ορισμού Ενδιάμεσου Φορέα
- Παράρτημα I (3.3) ενθάρρυνση ολοκληρωμένων προσεγγίσεων
- Παράρτημα I (6) ρυθμίσεις για να αντιμετωπιστούν καίριες εδαφικές προκλήσεις

Ειδικότερα για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη Κανονισμός Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) 1301/2013:

- Άρθρο 7 περί βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- Άρθρο 8 περί καινοτόμων δράσεων στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης,
- Άρθρο 9 περί δικτύου αστικής ανάπτυξης.

Κανονισμός Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) 1304/2013:

- Άρθρο 12 προβλέπει για αστική ανάπτυξη.

Κανονισμός Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΕΣ) 1299/2013

- άρθρο 2 (3) (β) ανταλλαγής εμπειριών στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Νόμος για το Σύστημα Διαχείρισης, Ελέγχου και Εφαρμογής

- Ν. 4314/2014, άρθρο 13

Οδηγοί Ευρωπαϊκής Επιτροπής

- Guidance for Member States, Programme Authorities and Cities, “Article 7 on Integrated Sustainable Urban Development of the Regulation 1301/2013 on the ERDF
- ITI Scenarios (Μελέτη που ανέθεσε η DG Regional and Urban Policy σε εξωτερικούς συνεργάτες και αναφέρεται σε πιθανές περιπτώσεις Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων).

4. Περιοχές παρέμβασης

Βάση του ΕΣΠΑ 2014-2020, οι ΟΧΕ εστιάζουν στις παρακάτω γενικές κατηγορίες περιοχών:

- Περιοχές που ορίζονται στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
- Περιοχές με χρηματοδότηση από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
- Υπο-περιφερειακές/αστικές περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά και προκλήσεις.
- Δια-περιφερειακές περιοχές με ομοιογενή χαρακτηριστικά και κοινές προκλήσεις, αλλά και προβλήματα που απαντώνται στις μειονεκτικές γεωγραφικές περιοχές του ελληνικού χώρου. Επιπλέον, ΟΧΕ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στα όρια διασυνοριακών περιοχών.
- Περιοχές τομεακών παρεμβάσεων και δράσεων που εντάσσονται σε ολοκληρωμένη χωρική στρατηγική/ σχέδιο.

5. Αρμόδιοι Φορείς

α) Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ)

β) Διαχειριστικές Αρχές (ΔΑ)

γ) Αστικές αρχές (Δημοτικές αρχές, Εταιρικά σχήματα με επικεφαλής Δημοτικές Αρχές)

δ) Ενδιάμεσοι φορείς / Φορείς Στρατηγικής (περιφερειακές, αστικές αρχές και τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς π.χ. οργανισμοί και νομικά πρόσωπα των ΟΤΑ)

6. Ενδεικτικά κριτήρια αξιολόγησης για την επιλογή της ΟΧΕ

Ενδεικτικά κριτήρια επιλογής ανάλογα με τον τύπο της πρόσκλησης:

- Συμφωνία με τις προϋποθέσεις και τους όρους της πρόσκλησης.
- Σαφήνεια ως προς τη δομή της στρατηγικής, την ανταπόκριση στις προκλήσεις, τα προβλήματα και τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα της.
- Συμβατότητα με το ΠΕΠ και άλλα αναπτυξιακά σχέδια/ κείμενα αναφοράς (RIS, χωροταξικά, πολεοδομικά, τοπικά αναπτυξιακά σχέδια, κλπ.).
- Κριτήρια που θα αναφέρονται στη δυνατότητα του φορέα να ανταποκριθεί στα καθήκοντά του (θεσμική και διαχειριστική ικανότητα) ως ΕΦ.

7. Περιγραφή της οικονομικής διαχείρισης της ΟΧΕ

Για την συγχρηματοδότηση μιας ΟΧΕ χρειάζεται ένταξη στο ΠΔΕ τα επιλεγόμενα έργα, αυτό γίνεται σύμφωνα με το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου του ΕΣΠΑ (Άρθρο 27 και Άρθρο 13 του νόμου 4314/2014). Στην περίπτωση όπου μία προτεινόμενη ΟΧΕ απαιτεί πόρους από διαφορετικά τομεακά προγράμματα του ΕΣΠΑ πριν κατατεθεί απόφαση ένταξης των έργων από την Διαχειριστική Αρχή, χρειάζεται απόφαση εκχώρησης του ποσού στην Διαχειριστική Αρχή ή στον ΕΦ από τον αρμόδιο υπουργό.

8. Παρακολούθηση της ΟΧΕ

Όταν ο ΕΦ αναλαμβάνει διαχειριστικές αρμοδιότητες είναι ο ίδιος αρμόδιος φορέας για την παρακολούθηση της Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσεως των ΟΧΕ. Ο ΕΦ παρουσιάζει στην αρχή κάθε έτους τις ετήσιες εκθέσεις πορείας των αναμενόμενων αποτελεσμάτων των ΟΧΕ, με σκοπό την αξιολόγηση και την συζήτηση από την Επιτροπή Παρακολούθησης του ΕΠ. Οι βασικοί δείκτες, εκροής και αποτελέσματος, αποτελούν τα εργαλεία της παρακολούθησης, όπου θα πρέπει να ταυτίζονται κατ' ελάχιστον με αυτούς που προβλέπονται στο ΕΠ. Οι δράσεις που εφαρμόζονται μέσω των ΟΧΕ ακολουθούν το ίδιο νομικό πλαίσιο με τις δράσεις του ΕΣΠΑ.

1.1.4. Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (BAA)

Η Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (BAA) απευθύνεται σε αστικούς δήμους. Οι σημαντικότερες προκλήσεις της εντοπίζονται:

- Έχοντας σαν στόχο την ανασυγκρότηση του οικονομικού ιστού καθώς και την εύρυθμη λειτουργία του, αποτελεί κινητήρια δύναμη για ολόκληρη την περιοχή γύρω από ένα αστικό κέντρο.
- Η αντιστροφή της περιβαλλοντικής και κοινωνικής υποβάθμισης των αστικών περιοχών, περιοχών που απαρτίζονται από μειονεκτικές κοινωνικές ομάδες, υποβαθμισμένα κέντρα πόλεων (κυρίως στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης) αλλά και των εγκαταλελειμμένων επαγγελματικών/ βιοτεχνικών/ βιομηχανικών ζωνών.
- Η ουσιαστική αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης, μέσω της αναζωογόνησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την ανασυγκρότηση των κοινωνικών υποδομών.
- Η «έξυπνη» προώθηση της σχέσης μεταξύ επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στο αστικό περιβάλλον, δίνοντας έμφαση στη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης.
- Η προώθηση της «συμπαγούς πόλης» με σκοπό την αντιστροφή της αστικής διάχυσης, σε συνδυασμό με την ένταξη του κεντρικού πυρήνα, της περιαστικής ζώνης, των υποβαθμισμένων περιοχών της υπαίθρου σε στρατηγικές αναβάθμισης και ανάπτυξης.
- Η ενεργός συμμετοχή των πολιτών σε έργα αστικής ανάπλασης, όπως ανάκτηση δημόσιου χώρου και ανάπτυξη δομών κοινωνικής οικονομίας.

Οι ενότητες παρέμβασης είναι οι εξής:

- Περιοχές που εφαρμόζεται το Ρυθμιστικό Σχέδιο
- Περιοχές που έχουν αναφερθεί στην νομοθεσία ως περιοχές παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, στα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια ή σε Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης.
- Προσδιορίζονται βάση τα όρια Δημοτικής Ενότητας ή όρια ΓΠΣ και ο πληθυσμός τους υπερβαίνει τους 10.000 κατοίκους.
- Έρχονται αντιμέτωπες με έντονες προκλήσεις: κλιματικής αλλαγής/ περιβαλλοντικές/ οικονομικές/ δημογραφικές/ λειτουργικής οργάνωσης της πόλης.
- Περιοχές που περιλαμβάνουν ζώνες αποβιομηχάνισης
- Περιοχές που έχουν επηρεαστεί έντονα από την οικονομική κρίση

Σε όλες αυτές τις περιοχές η ΒΑΑ θα εφαρμοστεί με την βοήθεια των ΟΧΕ. Σε περιοχές μικρότερης κλίμακας όπως υποβαθμισμένες, άναρχης αστικής δόμησης, αλλαγών χρήσεων γης κ.α. , η ΒΑΑ εφαρμόζεται και μέσω της ΤΑΠΤοΚ.

Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» θα χρηματοδοτήσουν την ΒΑΑ, σε συνδυασμό με τις ΠΕΠ. Η επιλογή, έγκριση και χρηματοδότηση των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας, με κριτήρια που θα αφορούν την καταλληλότητα της στρατηγικής, τη συμβολή τους στην επίτευξη των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, και στη διαχειριστική επάρκεια του φορέα. Η Διαχειριστική Αρχή του ΠΕΠ θα είναι υπεύθυνη, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή αρχών του τομεακών προγραμμάτων που θα συγχρηματοδοτήσουν και θα τηρείται χρηματοδοτικός πίνακας διακριτός κατά ΕΔΕΤ.

Με βάση, λοιπόν, αυτά τα στοιχεία κατανοούμε τον τρόπο διαμόρφωσης της αναπτυξιακής πολιτικής της Ε.Ε στο πρώτο τέταρτο του 21^{ου} αιώνα.

1.2 Χωρικό Σύστημα σχεδιασμού ΕΕ

Η χωροταξία αποτελεί μια διαδικασία επέμβασης του πολιτικού στοιχείου στις διάφορες βαθμίδες που παρατηρούνται στη λειτουργία ενός κοινωνικού σχηματισμού, με απώτερο στόχο την προσπάθεια να ρυθμίσει τις αντιθέσεις στο χώρο και να εξασφαλίσει με τον τρόπο αυτό την αναπαραγωγή του συστήματος εξουσίας, καθώς, επίσης, και του κυρίαρχου τρόπου παραγωγής. Ο όρος εμφανίστηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και προέρχεται ουσιαστικά από την απαίτηση εξισορρόπησης των ολοένα αυξανόμενων αναγκών της κοινωνίας και του ατόμου με τα δεδομένα που παρατηρούνται στο πλαίσιο του υπάρχοντος χώρου. Ως όρος θεωρείται αρκετά αφηρημένος και για τον λόγο αυτό έχουν διατυπωθεί τα τελευταία χρόνια αρκετοί διαφορετικοί ορισμοί, με βάση τη σημασία που δίνεται στον κοινωνικό ή τεχνοκρατικό της χαρακτήρα (Παπαπετρόπουλος, 2009).

Η χωροταξία αφορά τον συνολικό σχεδιασμό του χώρου που παρουσιάζεται σε επίπεδο υπερτοπικό, αξιολογώντας όλα τα σημαντικά δεδομένα για το χώρο, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στα εξής (Παπαπετρόπουλος, 2009) :

- διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού και των διαφόρων οικισμών
- χρήσεις της γης

- κατανομή των διαφόρων ανθρώπινων δραστηριοτήτων
- διαχείριση των φυσικών πόρων

Η χωροταξία και ο χωροταξικός σχεδιασμός θεωρείται ότι δεν συμπίπτουν τις περισσότερες φορές, καθώς ο χώρος αποτελεί μια έννοια που τις περισσότερες φορές αντιμετωπίζεται διαφορετικά στο πλαίσιο τους.

Με τον τρόπο αυτό η χωροταξία μπορεί να θεωρηθεί ένα πλέγμα διαδικασιών, θεσμών και, επίσης, ποικίλων πρακτικών, οι οποίες αναφέρονται στην οργάνωση και την ανάπτυξη του χώρου. Αντίθετα ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί τη διαδικασία με την οποία μπορούν να κατανεμηθούν με μακροπρόθεσμο τρόπο και σε μια διευρυμένη γεωγραφική ενότητα οι διάφορες ανθρωπογενείς δραστηριότητες που υπόκεινται τις περισσότερες φορές σε κάποιους κοινωνικοοικονομικούς περιορισμούς. Το πεδίο δράσης της χωροταξίας αποτελούν, κατά κύριο λόγο, ο εθνικός χώρος και η περιφέρεια. Ο χωροταξικός σχεδιασμός διακρίνεται για το δυναμικό περιεχόμενό του, το οποίο είναι προσανατολισμένο στο μέλλον, ενώ παράλληλα πολλές φορές ο χαρακτήρας του είναι συνολικός, υπερτοπικός, ενώ συχνά κινείται με τη μορφή του συνολικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο και με τη μορφή του μερικού σε επίπεδο περιφερειών και παράλληλα στο τρίπτυχο της ανάπτυξης, της προστασίας και της ισορροπίας. προστασία (Παπαπετρόπουλος, 2009).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να συνδεθεί ουσιαστικά με την περιφερειακή ανάπτυξη. Παράλληλα, έμφαση δίνεται στη σημαντική πλευρά του, η οποία αφορά την παράμετρο του περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Η στενή σχέση, η οποία αναπτύσσεται του χωροταξικού σχεδιασμού με την περιφερειακή ανάπτυξη και το περιβάλλον μπορεί να ενισχυθεί από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως άλλωστε επισημαίνεται στα Ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Στη χώρα μας η σχέση χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακού προγραμματισμού έχει ιδιαίτερη σημασία τις δύο τελευταίες δεκαετίες, μέσω της εφαρμογής των συγχρηματοδοτούμενων Ευρωπαϊκών προγραμμάτων, με πιο σημαντικά τα εξής (Παπαπετρόπουλος, 2009) :

- Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης
- Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

Σε συνάρτηση με τον Σχεδιασμό ή παράλληλα τον Προγραμματισμό η χωροταξία, αποτελεί την επιστήμη που έχει αντικείμενό της την κατανομή και παράλληλα τη διάρθρωση και την ανάπτυξη των φυσικών πόρων, αλλά παράλληλα και των δημογραφικών,

πολιτιστικών, κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων, δραστηριοτήτων και λειτουργιών , ενώ ταυτόχρονα δίνει έμφαση στην εφαρμογή των προγραμμάτων Ανάπτυξης στο δεδομένο χώρο (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012)

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στον στρατηγικό χαρακτήρα του χωροταξικού σχεδιασμού, ο οποίος έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια Σε συνδυασμό με την αλλαγή από τα προηγούμενα μοντέλα σχεδιασμού. Ο στρατηγικός σχεδιασμός εφαρμόζοταν στο παρελθόν σε αρκετές χώρες, με βάση τη στρατιωτική πρακτική και υλοποιώντας διαφόρους στόχους προς επίτευξη επιλέγοντας σε αρκετές περιπτώσεις και τον τρόπο υλοποίησής τους (Θωΐδου 2010). Ο στρατηγικός σχεδιασμός διακρίνεται από τον κανονιστικό σχεδιασμό, ο οποίος εφαρμόζεται σε τοπικό επίπεδο. Με βάση αυτή τη διάκριση επισημάνθηκαν στοιχεία από την πρακτική και τη θεωρία της διοίκησης επιχειρήσεων, οδηγώντας με τον τρόπο στην αλλαγή των χαρακτηριστικών του σύγχρονου στρατηγικού σχεδιασμού. Ο στρατηγικός σχεδιασμός που βασίζεται στη στρατιωτική πρακτική, θέτει έναν στόχο και στη συνέχεια επιλέγει τον τρόπο υλοποίησής του. Ο συγκεκριμένος σχεδιασμός μεταφέρθηκε ουσιαστικά στις δημόσιες πολιτικές κατά την υποχώρηση του κεντρικά οργανωμένου παρεμβατικού κράτους, δίνοντας με τον τρόπο αυτό τη θέση του στο κράτος, που αποτελεί τον παροχέα υπηρεσιών προς τους πολίτες- πελάτες και στη συνέχεια υιοθετώντας πρακτικές από τον τομέα της διοίκησης επιχειρήσεων. Στην έννοια του στρατηγικού σχεδιασμού συμπεριλαμβάνεται ουσιαστικά ο όρος «χωρικός» που δίνει έμφαση στο «που» των πραγμάτων, αλλά και τον όρο στρατηγικό που αναφέρεται στην επικέντρωση, την επιλεκτικότητα και σε ένα υψηλό επίπεδο διοίκησης. Επίσης, εμπεριέχει τον όρο σχεδιασμό που αναδεικνύει μια αναπτυξιακή κίνηση, η οποία απορρέει από το παρελθόν στο μέλλον, επισημαίνοντας, κατά συνέπεια, ότι είναι δυνατόν να επιλέξουμε μεταξύ κατάλληλων δράσεων σύμφωνα με τις ενδεχόμενες επιπτώσεις. Σε γενικές γραμμές ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός μπορεί να προσεγγιστεί ως μια συλλογική προσπάθεια αυτογνωσίας, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό τα μέτρα προστασίας και τις επενδύσεις.

Ακόμη και στους επιστημονικούς κλάδους δεν είναι σαφές το γεγονός εάν υπάρχει μία ευρωπαϊκή χωροταξική πολιτική. Το σίγουρο είναι ότι δεν υπάρχει κάποιο δεσμευτικό, θεσμοθετημένο κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που να δημιουργεί μία ολοκληρωμένη χωροταξική πολιτική της κοινότητας. Σύμφωνα με (Λουδοβίκος Βασενχόβεν, 2010) για τον χωροταξικό σχεδιασμό δεν υπάρχει μία συνεκτική χωροταξική πολιτική, όπως την συναντάμε σε άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012). Με την έννοια αυτή παρατηρείται ότι η ΕΕ δεν έχει κάποια ολοκληρωμένη και δεσμευτική

πολιτική για τα κράτη – μέλη της αλλά ότι ασκεί την χωροταξική της πολιτική μέσω οδηγιών και κυρίως μέσω της Αναπτυξιακής της πολιτικής.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν προσπάθειες για ενοποίηση του χώρου που ξεκινούν με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Single European Act) 1986. Κατά την δεκαετία του 1990 υπήρξε μία έντονη δραστηριότητα στο χώρο της κοινότητας για τη διαμόρφωση κάποιας χωροταξικής πολιτικής. Αυτό ξεκίνησε με την δημιουργία των εκθέσεων «Ευρώπη 2000» και «Ευρώπη 2000+» μέσα στην δεκαετία το 1990.

Στο τέλος της δεκαετίας και έπειτα από πολλά κείμενα, εκθέσεις και διαβουλεύσεις δημιουργήθηκε το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), ένα κείμενο που δεν ήταν δεσμευτικό για τα κράτη – μέλη της ΕΕ αλλά δημιούργησε πολλές κατευθύνσεις για μελλοντικά σχέδια και θεωρείται ένα σημαντικό βήμα στην εξέλιξη του χωρικού σχεδιασμού της κοινότητας (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Όταν αναφερόμαστε στο ΣΑΚΧ – Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου ή European Spatial Development Perspective (ESDP) – πρόκειται για ένα κείμενο που εγκρίθηκε το 1999, αλλά για το οποίο είχαν προηγηθεί διάφορες δεκαετίες. Το σχέδιο αυτό είχε ως κεντρικό στόχο την βιώσιμη χωρική ανάπτυξη, δηλαδή την ανάπτυξη με γνώμονα το τρίπτυχο κοινωνία, οικονομία, περιβάλλον. Κάποιες από τις βασικές κατευθύνσεις που προτείνονταν από το ΣΑΚΧ για τη χωρική ανάπτυξη ήταν ένα ισόρροπο και πολυκεντρικό σύστημα αστικών κέντρων, ισότητα πρόσβασης υποδομών μεταφορών και επικοινωνιών καθώς και βιώσιμη ανάπτυξη. Παράλληλα, το σχέδιο αυτό είχε ως στόχο οι χώρες που θα το υιοθετήσουν και θα ακολουθήσουν τις κατευθύνσεις του, να εξειδικεύσουν τις πολιτικές του στο βαθμό που το επιθυμούν.

Γίνεται αντιληπτό ότι το ΣΑΚΧ επηρέασε τον τρόπο με τον οποίο οι σχεδιαστές του χώρου σκέφτονταν και δημιούργησε νέες μεθόδους σχεδιασμού με γνώμονα έναν κοινό ευρωπαϊκό σχεδιασμό. Σύμφωνα με τον Faludi, (2003) οι κατευθύνσεις του ΣΑΚΧ εφαρμόστηκαν ως επί το πλείστον σε εθνικό επίπεδο. Κάποιες χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, επηρεάστηκαν ακόμη περισσότερο από το ΣΑΚΧ διότι εκείνη την περίοδο το σύστημα σχεδιασμού τους ήταν υπό διαμόρφωση. Είναι γεγονός ότι, η Ελλάδα εκείνη την περίοδο ετοιμάζε τα πρώτα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια τα οποία επηρεάστηκαν σημαντικά από αυτό το μη δεσμευτικό κείμενο. Ειδικότερα, χώρες οι οποίες δεν διέθεταν κανενός είδους χωροταξικό σχεδιασμό έλαβαν το κείμενο αυτό ως έναν γνώμονα ανάπτυξης νέων σχεδίων. Αυτό οδήγησε στην εφαρμογή κάποιων ενιαίων πολιτικών, από διάφορες

χώρες της ΕΕ οι οποίες διαμόρφωσαν τις πολιτικές τους με κοινούς άξονες ανάπτυξης. Κάποιοι χαρακτήρισαν αυτό ως το ξεκίνημα του «εξευρωπαϊσμού» των πολιτικών σχεδιασμού των χωρών της ΕΕ (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτικής που εφαρμόζεται ακόμη και σήμερα είναι η πρωτοβουλία INTERREG η οποία προήλθε αρχικά από το ΣΑΚΧ υιοθετήθηκε από αρκετές χώρες και πλέον αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της Ευρωπαϊκής πολιτικής.

Η πρωτοβουλία INTERREG είχε ως σκοπό της διεθνική συνεργασία μεταξύ των κρατών – μελών της ΕΕ για μία ενιαία χωροταξική πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το ΣΑΚΧ δραστηριοποιήθηκε στον κλάδο της χωροταξικής πολιτικής με την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Δικτύου Παρατηρητηρίου Χωροταξίας (ESPON: European Spatial Planning Observation Network). Σύμφωνα με (Λουδοβίκος Βασενχόβεν, 2010) τα σχέδια που οδήγησαν στην δημιουργία του ESPON είναι (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014):

- η έκθεση Ευρώπη 2000, προοπτικές ανάπτυξης του κοινοτικού εδάφους (1992)
- η έκθεση Ευρώπη 2000+, συνεργασία για τη χωροταξία στην Ευρώπη (1995)
- τα προγράμματα INTERREG
- το Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (1999)

Οι στόχοι δημιουργίας αυτού του παρατηρητηρίου χωροταξίας ήταν ως επί το πλείστον η απεικόνιση των χωρικών ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη – μέλη της ΕΕ, η διάγνωση χωρικών τάσεων, η παραγωγή χωρικών δεικτών που θα έδιναν δεδομένα ανατροφοδότησης στους σχεδιαστές του χώρου, καθώς και η εύρεση τρόπων ανάλυσης και συντονισμού των επιμέρους τομιακών πολιτικών. Οι έννοιες πάνω στις οποίες δημιουργήθηκαν τα χωροταξικά κείμενα εκείνης της εποχής είναι αυτές της αειφορίας, της βιώσιμης ανάπτυξης, της συνοχής. Σε όλες τις εκθέσεις για τον χωροταξικό σχεδιασμό που προαναφέρθηκαν γινόταν λόγος γι' αυτές τις έννοιες οι οποίες, μέσω των κατευθύνσεων των σχεδίων πέρασαν στο σύστημα σχεδιασμού κάθε χώρας – μέλους της ΕΕ. Στα σημερινά, ενεργά σχέδια της ΕΕ για τον χωρικό σχεδιασμό παρατηρείται ότι οι κατευθύνσεις του ΣΑΚΧ αρχίζουν να ξεθωριάζουν (Ασπρογέρακας, 2011).

Τη θέση τους πλέον έχουν πάρει οριζόντιου χαρακτήρα έννοιες όπως η «καινοτομία» και η «ανταγωνιστικότητα» οι οποίες αποτελούν και τον βασικό πυλώνα ανάπτυξης όλων των νέων πολιτικών.

1.2.1. Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) βασίζεται στην ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς όμως να στερεί το δικαίωμα στις επόμενες γενιές να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. (ορισμός, Επιτροπή Brundtland) Η βιώσιμη ανάπτυξη βασίζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες, σε αυτούς της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Όπως είναι κατανοητό για να γίνει μία ανάπτυξη βιώσιμη θα πρέπει κάθε ένας κλάδος να αναπτύσσεται χωρίς να επηρεάζει τον άλλο, θα πρέπει να βασίζεται στην λελογισμένη χρήση όλων των πόρων της κοινωνίας, της οικονομίας, του περιβάλλοντος.

1.2.2. Συνοχή

Οι βασικές αρχές που θα οδηγούν στην επίτευξη της πολιτικής συνοχής έχουν να κάνουν με την ανάπτυξη του χώρου.

Η πρώτη έχει να κάνει με τη σύγκλιση, δηλαδή την οικονομική μεγέθυνση και δημιουργία απασχόλησης σε λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, αυτό θα οδηγήσει σε λιγότερες περιφερειακές ανισότητες. Η δεύτερη έχει να κάνει με την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και η τρίτη με την χωρική συνεργασία, δηλαδή με την ίση ανάπτυξη των περιφερειών του ευρωπαϊκού χώρου. Ενώ η πολιτική συνοχής δεν έχει να κάνει με χωρικά στοιχεία

Σε γενικές γραμμές, η εδαφική συνοχή θεωρείται η αφορμή για αυξημένες προσδοκίες ως προς την τάση ενασχόλησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη χωροταξία, προσδοκίες που θεωρείται ότι δεν έχουν ικανοποιηθεί δεν ικανοποιήθηκαν μέσα από την αξιοποίηση της εμπειρία 2του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ). Ο βασικός στόχος αφορά την καθοδήγηση των χωρικών συνεπειών των πολιτικών αλλά παράλληλα τη βελτίωση του συντονισμού τους σε κάθετο και οριζόντιο επίπεδο. Τα εργαλεία υλοποίησης της πολιτικής, φαίνεται να αξιοποιούνται περισσότερο ως στοιχεία διαμόρφωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας στο πλαίσιο της ΕΕ. Για τον λόγο αυτό και παρά την έντονη αμφισβήτηση, ο ρόλος της χωροταξίας θεωρείται ουσιαστικότερος, κατά κύριο λόγο ως εργαλείο συντονισμού και ολοκλήρωσης των διαφόρων πολιτικών αλλά και ρύθμισης και ενεργοποίησης με τον τρόπο αυτό σε διάφορες περιοχές αναπτυξιακού δυναμικού με την παρουσίαση θετικής προοπτικής, αν ευνοήσουν οι συνθήκες που θα απορρέουν από την προσπάθεια διαχείρισης της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών. Σε γενικές γραμμές

αποτελεί προϋπόθεση η ενδυνάμωση των στοιχείων που λειτουργούν με βάση τις αρχές της χωρικής διακυβέρνησης (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012).

Παράλληλα θεωρείται ότι η εδαφική συνοχή έχει αποτελέσει την αφορμή για την παρουσίαση αυξημένων προσδοκιών ως προς την ενασχόληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) με τη χωροταξία, ενώ θεωρείται ότι αυτές οι προσδοκίες δεν ικανοποιήθηκαν μέσα από την εμπειρία του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ). Η βασική επιδίωξη αναφέρεται ουσιαστικά στην καθοδήγηση των χωρικών επιπτώσεων των πολιτικών και σε αρκετές περιπτώσεις στη βελτίωση του συντονισμού τους κάθετα και οριζόντια (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012).

Υποστηρίζεται, επίσης, ότι οι διαδοχικές Συνθήκες στο πλαίσιο της Ε.Ε. οδήγησαν στις εδαφικά σημαντικές τομεακές πολιτικές της ΕΕ, οι οποίες εμφανίζουν ισχυρότερη επιρροή στην εκπόνηση και παράλληλα στην εφαρμογή εθνικών και περιφερειακών πολιτικών χωρικής ανάπτυξης και, κατά συνέπεια, σε χωρική ανάπτυξη στην ΕΕ. Ο Χωρικός αντίκτυπος ή η σημασία του σε περιφερειακό επίπεδο σημαίνει σε αυτό το πλαίσιο ότι τα κοινοτικά μέτρα τροποποιούν τη χωρική δομή και τις δυνατότητες στην οικονομία και την κοινωνία, μεταβάλλοντας με τον τρόπο αυτό τα πρότυπα χρήσης γης και τα διάφορα τοπία. Επιπλέον, αυτά τα μέτρα μπορεί να επηρεάσουν την ανταγωνιστική θέση ή χωρική σημασία μιας πόλης ή περιοχής εντός του ευρωπαϊκού οικονομικού συστήματος. (Ασπρογέρακας, 2011).

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι στόχοι των πολιτικών της ΕΕ - όπως ορίζονται στις Συνθήκες - δεν έχουν χωρικό χαρακτήρα. Ακόμη εμφανίζουν σημαντικό αντίκτυπο στο έδαφος της ΕΕ. Ο χωρικός αντίκτυπος εξαρτάται από τη συγκεκριμένη μέθοδο παρέμβασης, η οποία μπορεί να είναι οικονομική (με πιο σημαντικά την εισοδηματική στήριξη, τα διάφορα περιφερειακά και οριζόντια διαρθρωτικά μέτρα, τα τομεακά μέτρα όπως η χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων). Επίσης, μπορεί να είναι νομοθετική, δίνοντας έμφαση στους κανόνες ανταγωνισμού, στην απελευθέρωση της αγοράς, στην περιβαλλοντική νομοθεσία, αλλά και μέσα που βασίζονται στην αγορά. Επίσης, σημαντικός θεωρείται ο προγραμματισμός, όπως διαφαίνεται από τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και ενέργειας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οδηγίες σχεδιασμού, για παράδειγμα η οδηγία για τη δημιουργία ενός συνεκτικού ολοκληρωμένου βιολογικού δικτύου, παρεμβαίνουν στη χρήση της γης. Επιπλέον, ορισμένες κοινοτικές πολιτικές επηρεάζουν άμεσα τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων. Επιπλέον, οι ενέργειές τους θεωρείται ότι καθορίζονται εν

μέρει από τις δυνάμεις της αγοράς, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να ενισχυθούν τις περισσότερες φορές από την ενιαία αγορά (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012)..

Η ποικιλία των μεθόδων παρέμβασης των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών αποδεικνύει ότι είναι δύσκολο να μετρηθεί ο χωρικός αντίκτυπος. Για τον λόγο αυτό τα εργαλεία υλοποίησης της πολιτικής, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην «κατά τόπους προσέγγιση», φαίνεται να επικρατούν ως στοιχεία διαμόρφωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό και παρά την εμφανιζόμενη έντονη αμφισβήτηση, είναι σαφές ότι ο ρόλος της χωροταξίας προβάλλει πιο ουσιαστικός, κατά κύριο λόγο, ως εργαλείο συντονισμού και ολοκλήρωσης των διαφόρων πολιτικών αλλά και ρύθμισης και κινητοποίησης συχνά του «κατά τόπους» αναπτυξιακού δυναμικού με θετική προοπτική.

Αυτό μπορεί να ισχύσει, αν θεωρηθούν ευνοϊκές οι συνθήκες που θα προκύψουν από την προσπάθεια διαχείρισης της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι αποτελεί προϋπόθεση η ενδυνάμωση των στοιχείων που λειτουργούν με βάση τις διάφορες αρχές της χωρικής διακυβέρνησης.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο Πρόγραμμα Συνεργασίας ESPON 2020, μέσω του οποίου προωθείται η στήριξη και παράλληλα η ενδυνάμωση της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ αλλά παράλληλα και άλλων τομεακών πολιτικών και προγραμμάτων που εμπίπτουν με τον τρόπο αυτό στα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά ταμεία (ΕΔΕΤ), ενώ παράλληλα σημαντικές θεωρούνται και περιφερειακές και εθνικές αναπτυξιακές πολιτικές, μέσα από την παραγωγή, διάχυση και στη συνέχεια την προώθηση «χωρικής γνώσης» μέσω των διαφόρων πληροφοριών και της τεκμηρίωσης, καλύπτοντας ουσιαστικά το σύνολο της επικράτειας των 28 ευρωπαϊκών κρατών και των τεσσάρων εταίρων τους, Νορβηγίας, Λιχτενστάιν, Ισλανδίας και Ελβετίας³.

Η υλοποίηση του ESPON 2020 βασίζεται σε δυο Άξονες Προτεραιότητας, μέσω των οποίων μπορούν να εκπληρωθούν η στρατηγική, η αποστολή αλλά ταυτόχρονα και οι **αντικειμενικοί στόχοι** του Προγράμματος. Ο Πρώτος Άξονας μπορεί να ικανοποιήσει τους τομείς της χωρικής τεκμηρίωσης, των διαφόρων τεχνικών εργαλείων και

³ <https://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/sub-program/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%87%CF%89%CF%81/>

ευαισθητοποίησης, του παρατηρητηρίου πληροφοριών και της μεταφοράς γνώσης. Από την άλλη ο Δεύτερος Άξονας αναφέρεται στην Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος. Η δομή του Προγράμματος σύμφωνα με τους δύο αυτούς Προτεραιότητας συσχετίζεται ουσιαστικά με τον καθορισμό, με τη μορφή του ενιαίου δικαιούχου, του Ευρωπαϊκού Ομίλου Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) «ESPON EGTC», με απώτερο στόχο την υλοποίηση του Πρώτου Άξονα Προτεραιότητας. Με τον άξονα αυτό θεωρείται ότι ικανοποιείται ο θεματικός στόχος του κανονισμού για την Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία, ως προς την Επενδυτική Προτεραιότητα «Βελτίωση της θεσμικής ικανότητας των ενδιαφερομένων κύκλων και παράλληλα των δημοσίων αρχών.

Σημαντική, επίσης, θεωρείται η συμβολή του στην αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι πέντε ειδικοί στόχοι που υποστηρίζεται ότι μπορούν να καθορίσουν την υλοποίηση του Προγράμματος ESPON 2020⁴ :

- 1) αναβαθμισμένη μεταφορά γνώση και στη συνέχεια τεχνική υποστήριξη των φορέων ανάπτυξης
- 2) παραγωγή των διαφόρων μελετών χωρικής τεκμηρίωσης μέσω της εφαρμοσμένης έρευνας και παράλληλα της ανάλυσης
- 3) ανάπτυξη διαφόρων αποδοτικών, αποτελεσματικών και ευέλικτων διαδικασιών υλοποίησης των ποικίλων προγραμμάτων χωρικής ανάπτυξης
- 4) πιο ευρεία προβολή και, επίσης, αξιοποίηση των διαφόρων αποτελεσμάτων της χωρικής τεκμηρίωσης

Στη συνέχεια επισημαίνεται ότι στους βασικούς αποδέκτες της παραγόμενης χωρικής τεκμηρίωσης διαχέεται και παράλληλα προωθείται από το ESPON 2020 περιλαμβάνονται ουσιαστικά οι παρακάτω :

- σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, θεωρείται ότι κέντρα λήψης αποφάσεων τα οποία είναι αρμόδια για τον χωρικό και περιφερειακό σχεδιασμό, προγραμματισμό και την ανάπτυξη συμμετέχουν σε διάφορες δραστηριότητες μακροπεριφερειακής, διακρατικής και διασυνοριακής συνεργασίας

⁴ <https://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/sub-program/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%87%CF%89%CF%81/>

- στον ευρωπαϊκό χώρο κέντρα λήψης αποφάσεων στον τομέα της Πολιτικής Συνοχής, αλλά, επίσης, και σε διάφορες σχετικές θεματικές και τομεακές πολιτικές και προγράμματα, κυρίως, εκεί όπου δεν αξιολογείται τα τελευταία χρόνια σε ικανοποιητικό βαθμό η χωρική διάσταση
- αρχές που υλοποιούν τα διάφορα χρηματοδοτούμενα από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά ταμεία (ΕΔΕΤ) και προχωρούν στην προετοιμασία σχετικών περιοδικών εκθέσεων
- στη συνέχεια σε επίπεδο κράτους μέλους, κέντρα λήψης αποφάσεων και παράλληλα τεχνοκρατικοί κύκλοι, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την εκπόνηση και παράλληλα την υλοποίηση έργων σε σχέση με την εδαφική συνοχή, αλλά ταυτόχρονα σε σχέση και με τα προγράμματα ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας, τις ποικίλες μακροπεριφερειακές στρατηγικές, καθώς, επίσης, και την Πολιτική Συνοχής αλλά παράλληλα και διάφορα συναφή πεδία πολιτικής

Επιπρόσθετα, υποστηρίζεται ότι ως πάροχοι της ερευνητικής δυνατότητας και, επίσης, της επιστημονικής αριστείας του ESPON 2020, και πιο συγκεκριμένα, οι ακαδημαϊκοί, επιστήμονες και ερευνητές διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο ως προς τα παραδοτέα του Προγράμματος. Κατά συνέπεια, οι διάφορες ενέργειες και παράλληλα οι αντίστοιχες δραστηριότητες του ESPON 2020 υποστηρίζεται ότι μπορούν να ωφελήσουν με έμμεσο τρόπο την ευρωπαϊκή επιστημονική κοινότητα στον χώρο της χωρικής έρευνας⁵.

Barca Report

Στην έκθεση αυτή της ΕΕ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην τοποκεντρική προσέγγιση του σχεδιασμού. Ο Fabrizio Barca αποτελεί το κύριο πρόσωπο που προσέγγισε την έννοια αυτή. Η τοποκεντρική προσέγγιση επικεντρώνεται στον εντοπισμό γεωγραφικών ενοτήτων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δυνατότητες και σε ότι αφορά την οικονομική ανάπτυξη. Είναι μία προσέγγιση που προσπαθεί μέσω εργαλείων να εντοπίσει και να ενισχύσει με πολιτικές, ισχυρά σημεία που συνδέονται με την γεωγραφία και το ανθρώπινο δυναμικό στην εκάστοτε περιοχή. Τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά στοιχεία της περιοχής έχουν ονομαστεί «τοπικά κληροδοτήματα» και ενσωματώνονται στον γενικότερο όρο του «εδαφικού κεφαλαίου» (territorial capital).

⁵ <https://www.fundingprogrammesportal.gov.cy/sub-program/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CF%8C-%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CE%B8%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%87%CF%89%CF%81/>

Είναι γεγονός ότι στην έκθεση αυτή ο Barca αναφέρει πως τα προηγούμενα χρόνια οι στρατηγικές ανάπτυξης που χρησιμοποιούνταν δεν ήταν τόσο χωρικά προσανατολισμένες όσο τομεακά. Οι αναπτυξιακές περιφερειακές πολιτικές στηρίχθηκαν στο παρελθόν κατά βάση σε τομείς που ήθελε το κράτος να προωθήσει μέσω κρατικών επιδοτήσεων και κινήτρων με την δημιουργία υποδομών.

Συζητήσεις που προϋπήρχαν σε προηγούμενα κείμενα σχετικά με την Πολιτική Συνοχής φαίνεται ότι με αυτή την νέα έκθεση αποδυναμώνονται, όπως για παράδειγμα η ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών μέσω αναδιανομής των ενισχύσεων. Στην νέα αυτή έκθεση αναφέρεται ότι η αναπτυξιακή πολιτική δεν θα έχει πλέον ως βασικό στόχο την σύγκλιση, αλλά μία νέα αναπτυξιακή προσέγγιση που θα στοχεύει στην μέγιστη ανάπτυξη όλων των περιφερειών με βάση τις ιδιαιτερότητες και τις δυνατότητες της εκάστοτε περιφέρειας.

Η τοποκεντρική ή «κατά τόπους» προσέγγιση η οποία προτείνεται στην έκθεση αποτελεί μία μακροχρόνια στρατηγική η οποία στοχεύει στην καταπολέμηση της χρόνιας υποαξιοποίησης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων των εκάστοτε περιοχών. Η τοπική γνώση, οι τοπικές ανάγκες καθώς και πολύ συγκεκριμένοι πόροι της περιοχής είναι στοιχεία που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητά της. Με βάση αυτή την προσέγγιση που αναφέρεται στην έκθεση Barca οι περιφέρειες που παρουσιάζουν αναπτυξιακή καθυστέρηση θεωρούνται ως περιφέρειες που δεν έχουν αξιοποιήσει σωστά τους πόρους τους, κι αυτό βλάπτει την συνολική ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της ΕΕ.

Είναι γεγονός ότι μετά την έκθεση αυτή η οποία γράφτηκε το 2009 έγιναν συστηματικές αλλαγές στην αναθεώρηση της πολιτικής συνοχής. Στην Πέμπτη έκθεση συνοχής εισάγεται η εδαφική συνοχή στην πολιτική συνοχής και δημιουργούνται νέοι δείκτες οι οποίοι φανερώνουν την εδαφική διάσταση των προβλημάτων. Η ΕΕ δίνει έμφαση στην εδαφική/περιφερειακή ποικιλομορφία, με βάση την οποία υπάρχουν μεγάλες διαφορές στις ανάγκες και στις ευκαιρίες των περιφερειών και μέσω αυτής της έκθεσης προσδιορίζεται η ανάγκη για εστίαση σε πολιτικές ειδικά μελετημένες για τοπικά προβλήματα και ευκαιρίες.

Κεφάλαιο 2ο – ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

2.1 Αναπτυξιακή πολιτική Ελλάδας

Η σχέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναπτύσσεται με το κάθε κράτος – μέλος, σύμφωνα με ένα κυρίως έγγραφο, το λεγόμενο Κ.Π.Σ. Σκοπός αυτού του εγγράφου θεωρείται ουσιαστικά η αειφόρος ανάπτυξη, η οποία μπορεί να προωθηθεί σε διάφορους τομείς των περιφερειών. Στον ελλαδικό χώρο, έχουν εφαρμοστεί ήδη τα ΚΠΣ σε διαφορετικές χρονολογικές περιόδους. Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) αναφέρεται ουσιαστικά στη συμφωνία ανάμεσα στην Ελληνική κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με θέμα τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας, οι οποίες μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν, μα βάση την κατηγορία τους, από ένα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία παρουσιάζονται στη συνέχεια (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014):

- 1) Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων – ΕΓΤΠΕ
- 2) Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμοί της Αλιείας - ΧΜΠΑ
- 3) Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – ΕΚΤ
- 4) Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης - ΕΤΠΑ

Εξετάζοντας το περιεχόμενο των ΚΠΣ, μπορεί να παρουσιαστούν σοβαρές διαφοροποιήσεις, που δεν συνδέονται μόνο με τους άξονες προτεραιότητας και με την ικανοποίηση των διαφόρων αναγκών της χώρας, αλλά και με ό,τι μπορεί να συνδεθεί με τη διαχειριστική παρακολούθηση της κυκλοφορίας των οικονομικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα, το Γ' ΚΠΣ διακρίνεται στις παρακάτω δύο μεγάλες κατηγορίες προγραμμάτων (Πετράκος & Ψυχάρης, 2011) :

- Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα : ικανοποιούν τις παρεμβάσεις, οι οποίες, εξαιτίας της εμβέλειάς τους (τομεακές) και μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε εθνικό επίπεδο, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην αγροτική ανάπτυξη, στο περιβάλλον και στους οδικούς άξονες
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα : ικανοποιούν ν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές δράσεις, οι οποίες παρατηρούνται στο επίπεδο καθεμίας από τις 13 περιφέρειες της χώρας (ένα για κάθε μία από τις δεκατρείς (13) διοικητικές περιφέρειες, οι οποίες λειτουργούν στη χώρα).

Η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό και από τα δύο. Όλες οι τομεακές πολιτικές εμφανίζουν χωρικές διαστάσεις. Παράλληλα όλα τα περιφερειακά

προγράμματα προχωρούν στην υλοποίηση τομεακών πολιτικών. Κατά συνέπεια, η συνοχή και η συμπληρωματικότητα ανάμεσα στα προγράμματα παίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχή λειτουργία της περιφερειακής πολιτικής. Παρόλο που τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν συνήθως έργα μικρής κλίμακας, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη, παράγοντας σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία. Επιπλέον, μεγάλο μέρος των έργων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ενώ η αξιοποίηση των περιφερειακών προγραμμάτων επιδεικνύει τον βαθμό δημοσιονομικής και διοικητικής αποκέντρωσης του κράτους, που θεωρείται ένας σημαντικός παράγων για την επιτυχή και αποτελεσματική εφαρμογή της σύγχρονης δημόσιας πολιτικής (Πετράκος & Ψυχάρης, 2016).

Πλέον, η αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα βασίζεται στα προγράμματα ΕΣΠΑ τα οποία δημιουργούνται από την ΕΕ και αφορούν τα κράτη – μέλη της. Η χρηματοδότηση της οποιασδήποτε αναπτυξιακής ενέργειας στην Ελλάδα προέρχεται από τα νέα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία της ΕΕ.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, ενώ υπάρχει μία ολοκληρωμένη αναπτυξιακή πολιτική στην Ελλάδα η οποία ανανεώνεται σύμφωνα με τις προγραμματικές περιόδους που ορίζονται και αφορά όλη την Ελλαδική επικράτεια χωρισμένη είτε σε περιφέρειες (ΠΕΠ) είτε σε τομείς (ΤΕΠ), δεν υπάρχουν προγράμματα αναπτυξιακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο. Με την είσοδο κάποιων νέων εργαλείων όπως οι ΟΧΕ, τα ΤΑΠΤΟΚ κτλ επιχειρείται μία πιο τοπική προσέγγιση του αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι χώρες της ΕΕ έχουν αναλάβει τη διαχείριση των 5 Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) τα οποία διοχετεύουν τους περισσότερους χρηματοδοτικούς πόρους της ΕΕ. Τα 5 αυτά ταμεία στοχεύουν να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και να διασφαλίσουν βιώσιμες και υγιείς συνθήκες στο περιβάλλον και στην ευρωπαϊκή οικονομία. Τα ΕΔΕΤ επικεντρώνονται στους εξής 5 τομείς :

- α) έρευνα και καινοτομία, β) ψηφιακές τεχνολογίες, γ) στήριξη της οικονομίας χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών, δ) βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, ε) μικρές επιχειρήσεις

Πιο συγκεκριμένα, τα 5 Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία είναι πρώτον το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το οποίο προάγει την αρμονική ανάπτυξη των περιφερειών της ΕΕ, εν συνεχεία το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), που ενισχύει έργα σχετιζόμενα με την απασχόληση και τους ίδιους τους εργαζομένους και νέους απασχολούμενους κάθε ευρωπαϊκής χώρας. Το Ταμείο Συνοχής

(ΤΣ) είναι εκείνο που επενδύει στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος σε χώρες που το ακαθάριστο εθνικό τους εισόδημα (ΑΕΕ) ανά κάτοικο είναι πιο χαμηλό από το 90% του μέσου όρου της ΕΕ. Για τη χρονική περίοδο 2014-2020 οι χώρες αυτές ήταν η Ελλάδα, η Βουλγαρία, η Λιθουανία, η Κροατία, η Εσθονία, η Κύπρος, η Πολωνία, η Μάλτα, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Λετονία, η Ρουμανία, η Τσεχική Δημοκρατία. Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) είναι εκείνο που επικεντρώνεται στην επίλυση των προβλημάτων των αγροτικών περιοχών της ΕΕ, ενώ, τέλος, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) στηρίζει τις παράκτιες κοινότητες ώστε να διαφοροποιήσουν τις οικονομίες τους και τους αλιείς, ώστε να αποκτήσουν πρακτικές βιώσιμης αλιείας.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι εκείνα που έχουν αναλάβει τη διαχείριση των Ταμείων μέσω συμφωνιών εταιρικής σχέσης. Με άλλα λόγια, κάθε κράτος μέλος συνάπτει μια συμφωνία με τη βοήθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με την οποία ορίζει τον τρόπο αξιοποίησης των Ταμείων κατά την χρηματοδοτική περίοδο 2014-2020.

Τα επενδυτικά προγράμματα που προκύπτουν από τις συμφωνίες εταιρικής σχέσης διανέμουν τη χρηματοδότηση σε περιφέρειες και έργα.

Όσον αφορά στους επενδυτικούς τομείς αυτοί είναι οι εξής:

- απασχόληση, ανάπτυξη και επενδύσεις
- ψηφιακή ενιαία αγορά
- ενεργειακή ένωση και κλίμα
- εσωτερική αγορά
- οικονομική και νομισματική ένωση
- δικαιοσύνη και θεμελιώδη δικαιώματα
- μετανάστευση

Όσον αφορά στους δικαιούχους των ΕΔΕΤ, αυτοί είναι οι εξής:

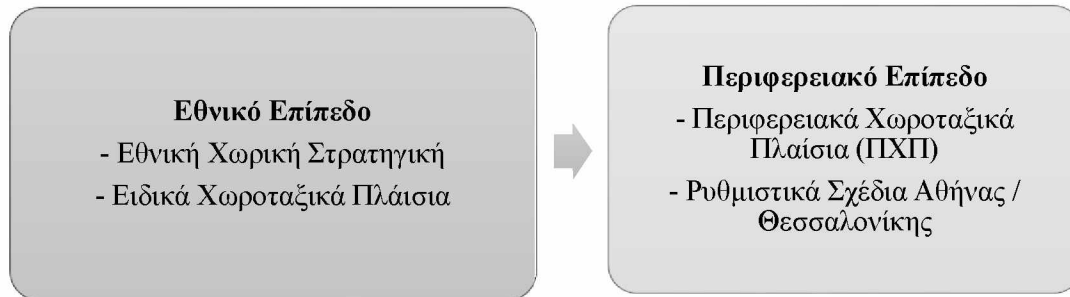
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ταμείο Συνοχής
- Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
- Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
- Ενισχύσεις της ΚΓΠ (επιμερισμένη διαχείριση)

2.2 Το σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα

Το ευρύτερο σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα έχει υποστεί πολυάριθμες τροποποιήσεις και προσθήκες από την ένταξή του στην ελληνική νομοθεσία. Αν και νομοθετικά το σύστημα χωρικού σχεδιασμού για τον ελλαδικό χώρο φαίνεται να είναι πλήρες, τα αποτελέσματα που λαμβάνονται φανερώνουν πως οι στόχοι των σχεδίων δεν επιτυγχάνονται. Αυτό οφείλεται κυρίως σε έλλειψη συντονισμού, καθώς και σε έλλειψη εφαρμογής των σχεδίων (Ασπρογέρακας, 2011).

Το σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα περιλαμβάνει ένα σύνολο χωροταξικών πλαισίων και σχεδίων. Ο βασικός νόμος που αφορά τον χωρικό σχεδιασμό στην Ελλάδα μέχρι πριν λίγα χρόνια ήταν ο υπ' αριθμ. 4447/16, με βάση τον οποίο βρίσκονται ακόμη εν ενεργεία πολλά σχέδια. Παρόλα αυτά το 2020 με το ψήφισμα νέας νομοθεσίας και τροποποίηση του προαναφερθέντος νομοθετήματος έγιναν κάποιες αλλαγές ως προς τις ονομασίες των σχεδίων καθώς και την λειτουργία αυτών. Σύμφωνα με τον ν.4759/2020 η Εθνική Χωρική Στρατηγική (ΕΘΧΣ) δεν έχει κάποιο δεσμευτικό χαρακτήρα αλλά δίνει γενικές κατευθύνσεις για τον υποκείμενο σχεδιασμό. Ως στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός αναφέρεται ο χωροταξικός σχεδιασμός είτε αυτός είναι ανώτερου επιπέδου όπως τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (ΕΧΠ), είτε περιφερειακού Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ) επιπέδου. Παράλληλα, ως στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός θεωρούνται και σχέδια (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) τα οποία βρίσκονται σε ισχύ από προγενέστερη νομοθεσία (Ν. 2742/199) και γίνονται για όλη την ελλαδική επικράτεια αλλά αφορούν συγκεκριμένους τομείς, όπως ο τουρισμός, τα σωφρονιστικά ιδρύματα, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τη βιομηχανία, τις υδατοκαλλιέργειες. Οι γενικές κατευθύνσεις δίνονται από την εθνική χωροταξική στρατηγική της χώρας που αναφέρονται στην Εθνική Χωρική Στρατηγική. Εν συνέχεια, τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια καλύπτοντας όλη την ελλαδική επικράτεια δίνουν κατευθύνσεις για τους τομείς που αναφέρονται. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, όταν αυτά εκπονούνται, οφείλουν να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις της εθνικής στρατηγικής αλλά και με τα Ειδικά Χωρικά σχέδια. Πιο συγκεκριμένα, τα Περιφερειακά Πλαίσια οφείλουν να συντονίζουν και να συμπληρώνουν τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια στην εκάστοτε περιφέρεια που αυτά αναφέρονται (Ασπρογέρακας, 2011).

Στρατηγικός Χωρικός Σχεδιασμός

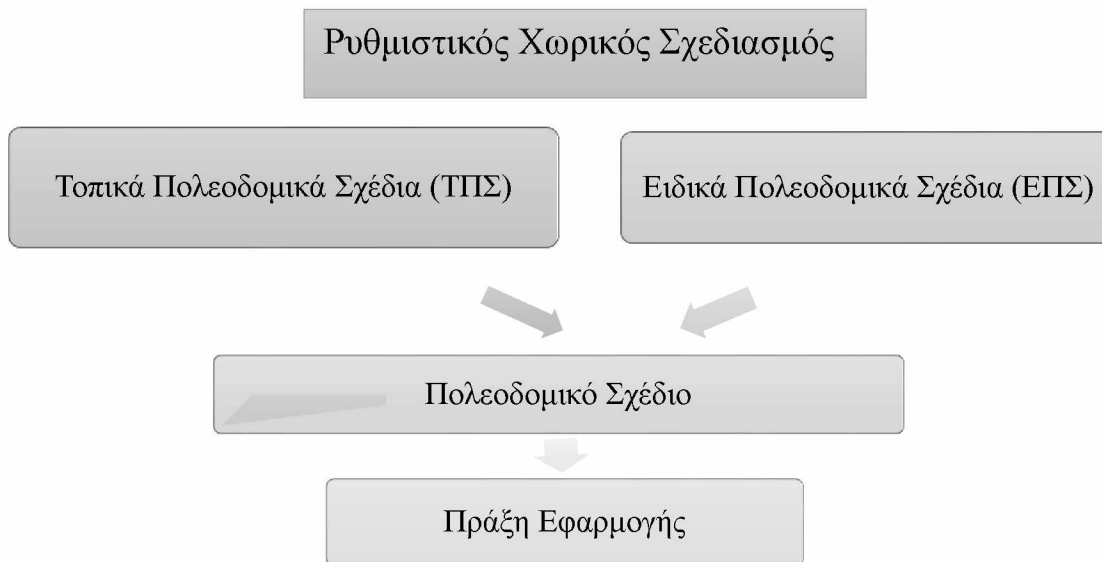

Πηγή: ν. 4759/2020, *ιδία επεξεργασία*

Ως ρυθμιστικός χωρικός σχεδιασμός αναφέρεται ο πολεοδομικός σχεδιασμός, αυτού του είδους ο σχεδιασμός μπορεί να πραγματοποιηθεί σε τοπικό επίπεδο. Ο ρυθμιστικός σχεδιασμός αφορά κυρίως χρήσεις γης, δόμηση και γενικότερα την εκμετάλλευση τόσο του αστικού όσο και του υπαίθριου χώρου.

Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται και τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΤΠΣ) που έχει να κάνει με Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά και τα Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΕΠΣ) τα οποία εκπονούνται ανεξαρτήτως διοικητικών ορίων. Το τελικό στάδιο του ρυθμιστικού χωρικού σχεδιασμού είναι τα Πολεοδομικά Σχέδια Εφαρμογής που αποτελούν συνέχεια των προηγούμενων.

Άλλος ένας σημαντικός κλάδος του χωρικού σχεδιασμού είναι οι οργανωμένοι υποδοχείς δραστηριοτήτων. Πρόκειται για οργανωμένους χώρους ανάπτυξης παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που είναι καθορισμένοι στο χώρο και αφορούν συγκεκριμένες δραστηριότητες. οι Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) του άρθρου 29 του ν. 2545/1997(Α' 254), οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (ΠΟΑΠΔ) του άρθρου 24 του ν. 1650/1986 (Α' 160), οι Οργανωμένοι Υποδοχείς Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων της παρ. 4 του άρθρου 41 του ν. 3982/2011, τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίων Ακινήτων (ΕΣΧΑΔΑ) του άρθρου 12 του ν. 3986/2011 (Α' 152) και τα Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (ΕΣΧΑΣΕ) του άρθρου 24 του ν. 3894/2010 (Α' 204) (Ασπρογέρακας & Ζαχαρή, 2012).

Πηγή: ν. 4685/2020

Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου με υιοθέτηση και των σχετικών κατευθύνσεων της ΕΕ έχει υπάρξει σημαντική πρόοδος ως προς την οργάνωση του σχεδιασμού, απουσιάζει η αποτελεσματική συνέργεια μεταξύ πολιτικών και ιδιαίτερα μεταξύ του χωρικού σχεδιασμού και του αναπτυξιακού προγραμματισμού με αρνητικές συνέπειες για τη χωρική ανάπτυξη της χώρας. Η προσπάθεια αντιμετώπισης του ζητήματος απαιτεί ρεαλιστικές και άμεσα εφαρμόσιμες προτάσεις σε μια ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία (Ασπρογέρακας, 2011).

2.2.1. Συνέργεια Αναπτυξιακού & Χωροταξικού Σχεδιασμού στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα όλα τα είδη και επίπεδα σχεδιασμού είναι επιθυμητό να εναρμονίζονται μεταξύ τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν ο χωροταξικός και ο αναπτυξιακός σχεδιασμός όπου εν γένει πρέπει να εναρμονίζονται. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την εναρμόνιση των εν ενεργεία σχεδίων κάθε είδους σχεδιασμού. Εδώ και αρκετά χρόνια από την εισαγωγή του αναπτυξιακού και του χωροταξικού σχεδιασμού στην νομοθεσία της χώρας, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να συμβαίνει. Με την ελληνική νομοθεσία και τον τρόπο δημιουργίας των δύο πολιτικών δεν επιτυγχάνεται μεταξύ τους μία οριζόντια σύνδεση. Ο κάθε κλάδος σχεδιασμού μελετάται και εφαρμόζεται από διαφορετικά υπουργεία με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Στην μεγαλύτερη κλίμακα σχεδιασμού, δηλαδή σε επίπεδο Ελλάδας, το εγκεκριμένο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ, Ν.2742 ΦΕΚ 128 Α/ 3.97.08) αντί να εναρμονίζεται με το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) φαίνεται να διαφέρει σε καίρια ζητήματα (Παπαδάκη, 2012).

Συγκεκριμένα, το εθνικό χωροταξικό σχέδιο οφείλει να λαμβάνει υπόψη το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης που είναι ο προκάτοχος των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) οφείλουν να εναρμονίζονται και να έχουν κοινούς άξονες ανάπτυξης με τα αναπτυξιακά προγράμματα της περιφέρειας. Τα Ειδικά Χωροταξικά Σχέδια που αποτελούν σχέδια που εξειδικεύουν το γενικό χωροταξικό και είναι υπεύθυνα για την σωστή χωρική οργάνωση όλων των σημαντικών κλάδων της χώρας, δεν φαίνεται να έχουν μεγάλη επιρροή από ή στον αναπτυξιακό προγραμματισμό. Τα κατώτερα στάδια του χωρικού σχεδιασμού εν γένει οφείλουν να εναρμονίζονται με τα ανωτέρω και τις αναπτυξιακές επιλογές αυτών. Είναι γεγονός ότι λόγω έλλειψης αναπτυξιακών προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο ο αναπτυξιακός σχεδιασμός παραμένει ως επί τω πλείστον σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο σχεδιασμού. Μέσω αυτού φανερώνεται μία άμεση αναντιστοιχία με τα εν ενεργεία σχέδια του χωρικού σχεδιασμού. (Οικονόμου, 2009)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι πόλοι ανάπτυξης. Τα δύο είδη σχεδιασμού φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη διαφορετικούς πόλους ανάπτυξης και να μελετούν σύμφωνα με αυτούς , με αποτέλεσμα οι κατευθύνσεις για την χωροταξία και την ανάπτυξη της χώρας να μην συμβαδίζουν. Είναι σαφές ότι με τον τρόπο αυτό μία ενδεχόμενη πολιτική οικιστικού δικτύου θα ήταν πιο δύσκολο να στεφθεί με επιτυχία και να έχει τα κατάλληλα αποτελέσματα. Με τον αναπτυξιακό και τον χωρικό σχεδιασμό να είναι υπεύθυνοι για την ορθότερη ανάπτυξη των σημαντικότερων κλάδων της χώρας, η έλλειψη συνέργειας και συντονισμού μεταξύ των δύο αυτών πολιτικών μπορεί να επιφέρει προβλήματα ζωτικής σημασίας τόσο οικονομικά όσο και περιβαλλοντικά, αφού μία πιθανή ανάπτυξη με γνώμονα το κέρδος η οποία δεν έχει προβλεφθεί από το χωρικό σχεδιασμό θα μπορούσε να επιφέρει σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των κινήτρων των αναπτυξιακών νόμων, οι οποίοι χωρίς σωστά χωρικά κριτήρια δημιούργησαν κίνητρα για την χωροθέτηση ιδιωτικών επενδύσεων, υπονομεύοντας τον ρόλο του χωρικού σχεδιασμού και τον ρόλο του (Οικονόμου, 2009).

Το ζήτημα της μη εναρμόνισης και συνέργειας των πολιτικών σχεδιασμού της Ελλάδας, που είναι και το κεντρικό θέμα της παρούσας εργασίας, φαίνεται να ταλαντεύεται εδώ και αρκετά χρόνια στον χώρο του σχεδιασμού. Με την έλευση των νέων χωροταξικών νόμων καθώς και με την αναθεώρηση των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων γίνονται σημαντικές

προσπάθειες για την καταπολέμηση αυτού και την ορθή συνέργεια και εναρμόνιση των δύο διαφορετικών τύπων σχεδιασμού.

Χαρακτηριστικά, με τις νέες διατάξεις του θεσμικού πλαισίου παρατηρείται πλήρης αντιστοίχιση των επιπέδων σχεδιασμού μεταξύ του χωρικού και του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Η ΕΧΘΣ που αντικαθιστά το προϋπάρχον ΓΠΧΣΑΑ υποχρεούται πλέον να συντονίζει όλο τα χωροταξικά σχέδια υποκειμένου σχεδιασμού καθώς παράλληλα οι στόχοι της να προέρχονται από το ΠΔΕ και γενικώς από τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Η δράση αυτή υποδηλώνει την προσπάθεια σύνδεσης των δύο διαφορετικών ειδών σχεδιασμού, με τον αναπτυξιακό να διαθέτει κυρίαρχο ρόλο δίνοντας κατευθυντήριες γραμμές. (Ε. Ασπρογέρακας, Δ. Καλλιώρας, 2020)

Παρόλα αυτά, αν και στα τελευταία νομοθετήματα παρατηρείται μία έντονη προσπάθεια συνέργειας των δύο ειδών σχεδιασμού, αυτό δεν έχει επιτευχθεί πλήρως. Αρχικά, η μεθοδολογία που ακολουθεί το κάθε είδος σχεδιασμού είναι διαφορετική με αποτέλεσμα τα αποτελέσματα που εξάγονται από κάθε μελέτη να είναι διαφορετικά. Παράλληλα, είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι δεν έχει προβλεφθεί κάποια δεσμευτικότητα συνέργειας μεταξύ τους.

2.2.2. Η εξέλιξη του σχεδιασμού στην Ελλάδα, η δεσμευτικότητα των σχεδίων και η μεταξύ τους σχέση

Πρέπει, επίσης, να επισημανθεί ότι ως τη νομική παράδοση της Ελλάδας θεωρείται υβρίδιο της Ναπολεοντικής και Γερμανικής οικογένειας κρατών, ενώ έμφαση δίνεται και στη διοικητική παράδοση. Ως κυρίαρχα χαρακτηριστικά μπορούν να θεωρηθούν το πολύπλοκο και σύνθετο σύστημα νόμων και η υπερσυγκεντρωτική διοίκηση, καθώς το σύστημα χωρικού σχεδιασμού θεωρείται παράγωγο των παραπάνω στοιχείων. Σημαντικό χαρακτηριστικό μπορεί να θεωρηθεί, επίσης, η κυριαρχία του θεσμικού επιπέδου στο επίπεδο πολιτικής, αλλά, επίσης, και στο επίπεδο εφαρμογών. Ο χωρικός σχεδιασμός στον ελλαδικό χώρο μπορεί να χαρακτηριστεί ουσιαστικά ως «σχεδιασμός δια νόμου/Π.Δ.» (Ασπρογέρακας, 2011). Αυτό σημαίνει ότι, ασκείται στον ελλαδικό χώρο ένας χωρικός σχεδιασμός ο οποίος προέρχεται καθαρά από δεσμευτικά νομοθετικά κείμενα και ψηφισμένα προεδρικά διατάγματα, προερχόμενα πάντα από την κεντρική διοίκηση.

Όπως επισημαίνεται μέχρι τη δεκαετία του '80 το σύστημα διοίκησης ήταν καθαρά υπερσυγκεντρωτικό, ενώ σαφής ήταν η απουσία περιφερειακού σχεδιασμού. Οι εγκρίσεις όλων των πολεοδομικών σχεδίων πραγματοποιούνται με διάφορα προεδρικά διατάγματα.

Κατά τη δεκαετία του '80 σημειώθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στην παροχή περισσότερων αρμοδιοτήτων στις νομαρχίες και στους δήμους αλλά και στη διαμόρφωση διαφόρων σχημάτων δημοτικών συνεργασιών. Στο σύστημα χωρικού σχεδιασμού οι μεταρρυθμίσεις βασίστηκαν στον νόμο 1337 / 83 και ως πιο βασικά σημεία μπορούν να θεωρηθούν τα εξής (Ασπρογέρακας, 2011) :

- Το πρώτο δείγμα μίας καθαρά παράδοξης αντιστροφής στην αντιστοιχία σχεδιαστικών, διοικητικών και νομικών ιεραρχήσεων : πιο συγκεκριμένα, η έγκριση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων πραγματοποιείται με τη λήψη κοινών υπουργικών αποφάσεων.
Από την άλλη οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, κάποιες πολεοδομικές μελέτες και στη συνέχεια οι τροποποιήσεις τους πραγματοποιούνται με προεδρικά διατάγματα
- Εκχώρηση των διαφόρων αρμοδιοτήτων σχεδιασμού και έγκρισης των ποικίλων πολεοδομικών σχεδίων στα δημοτικά συμβούλια, αλλά μόνο κάτω από προϋποθέσεις και με την προώθηση παράλληλα ειδικών Προεδρικών Διαταγμάτων
- Εκχώρηση σε γενικές γραμμές συγκριτικά ευρύτερων αρμοδιοτήτων σχεδιασμού και παράλληλα έγκρισης των ποικίλων πολεοδομικών σχεδίων στους τότε νομάρχες ως μέρος ευρύτερων πολιτικών αποκέντρωσης.

Παράλληλα, οι εξελίξεις στον χωρικό σχεδιασμό αφορούν ουσιαστικά τη νομοθεσία για τον πολεοδομικό σχεδιασμό (Ν. 2508/97, αλλά και τον χωροταξικό σχεδιασμό (Ν. 2742/99), και οι πιο σημαντικές από αυτές αναφέρονται στις νέες κατηγορίες χωρικών σχεδίων, αλλά και στις ποικίλες τροποποιήσεις στις υφιστάμενες κατηγορίες. Επιπλέον, σημαντική θεωρείται η ακύρωση των διαφόρων αρμοδιοτήτων έγκρισης πολεοδομικών μελετών των νομαρχών από το ΣτΕ, καθώς ο 2ος βαθμός αυτοδιοίκησης απέκτησε αιρετό χαρακτήρα. Στη συνέχεια το 1996 προωθήθηκε η ακύρωση των διαφόρων πολεοδομικών σχεδίων, ενώ σύμφωνα με το ΣτΕ (αποφ. 3661, 3662, 3663 / 2005) όμως, οποιαδήποτε αρμοδιότητα ως προς τα διάφορα θέματα πολεοδομικού σχεδιασμού δεν εξασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τότε κρίνεται αντισυνταγματική (Lalenis & Vezygiannidou, 2016).

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός, σύμφωνα με το ΣτΕ δεν αποτελεί υπόθεση τοπικού χαρακτήρα, που να μπορεί να εκχωρηθεί από το κράτος στους ΟΤΑ. Επίσης, αργότερα (6/2010), προωθήθηκε η έγκριση και η εφαρμογή του σχεδίου «Καλλικράτης» για την τοπική αυτοδιοίκηση, με βάση την οποία προωθήθηκε η μετατόπιση αρμοδιοτήτων σχεδιασμού και

εγκρίσεων των διαφόρων χωρικών σχεδίων, από τις Περιφέρειες στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις

Σε γενικές γραμμές πρέπει να επισημανθεί ότι διάφορες παράδοξες ανατροπές των λογικών αντιστοίχισης των ιεραρχήσεων στις κλίμακες χωρικού σχεδιασμού, διοίκησης και νομοθεσίας με στόχο την έγκριση των διαφόρων χωρικών σχεδίων. Στο πλαίσιο αυτό με την πάροδο του χρόνου αυξάνονται και σε μερικές περιπτώσεις δημιουργούνται ποικίλα αδιέξοδα στον χωρικό σχεδιασμό στον τομέα του χωρικού σχεδιασμού. Επίσης, θεωρείται ότι οι εγκρίσεις χωρικών σχεδίων και παράλληλα τροποποιήσεων πολεοδομικών μελετών απέκτησαν ιδιαίτερα πολύπλοκο χαρακτήρα ως προς τα ποικίλα είδη σχεδίων αλλά και ως προς τις διαφοροποιήσεις, που παρατηρούνται στο καθένα από αυτά τα είδη (Παπαδάκη, 2012).

Στις Διευθύνσεις Πολεοδομίας των δήμων σημειώθηκε σημαντική αναδιάρθρωση, η οποία θεωρούνταν μη λειτουργική. Επίσης, με το Πρόγραμμα «Καλλικράτης» οι Δ/νσεις Πολεοδομίας μεταφέρθηκαν στους δήμους – «έδρες» των πρώην νομαρχιών. Σημαντική υποχρέωση αυτών των δήμων είναι η παροχή σχετικής υποστήριξης στους μικρότερους δήμους έως τις 31 /12/2012, ενώ με τον Ν. 4257/2014 (αρθ. 31) ως καταληκτική ημερομηνία ορίστηκε το τέλος του 2016.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ειδικά χωρικά σχέδια, που αποτελούν ένα νέο είδος χωρικού σχεδίου, που διακρίνεται για τον ρυθμιστικό του χαρακτήρα, τα οποία εμφανίζουν εξειδίκευση χαρακτηριστικών και είναι μικρότερης κλίμακας. Το ενδιαφέρον τους εστιάζεται σε διαφόρους τομείς έλξης επενδύσεων, ενώ οι πιο σημαντικοί τύποι τους είναι οι εξής (Lalenis & Vezyriannidou, 2016) :

- Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Στρατηγικών Επενδύσεων (Ε.Σ.Χ.Α.Σ.Ε.)
- Ειδικά Σχέδια Χωρικής Ανάπτυξης Δημόσιων Ακινήτων (Ε.Σ.Χ.Α.Δ.Α.)
- Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.)
- Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ.)
- Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης (Π.Ε.Ρ.Π.Ο.)

Τα Ειδικά Χωρικά Σχέδια υπερβαίνουν με τον τρόπο σχεδιασμού τους την παραδοσιακή ιεράρχηση της δομής του χωρικού σχεδιασμού, ενώ παράλληλα τροποποιούν προϋφιστάμενα Τοπικά Χωρικά Σχέδια ή σε κάποιες περιπτώσεις και Γ.Π.Σ., ανατρέποντας με τον τρόπο αυτό τον κοινωνικό και ολοκληρωμένο χαρακτήρα του σχεδιασμού. Σημαντικές μπορούν να

θεωρηθούν και οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για τα διάφορα Ειδικά Χωρικά Σχέδια. Πιο συγκεκριμένα, οι αποφάσεις αυτές αφορούν τα εξής :

- Με αποφάσεις (3920/2010, 387/2014) καθορίστηκε ότι ο χωρικός σχεδιασμός είναι απαραίτητο να ολοκληρώνεται σε όλα τα επίπεδα
- Με την απόφαση 29/2015 έγινε αποδεκτός ο ευέλικτος και ρυθμιστικός χαρακτήρας των συγκεκριμένων Σχεδίων, καθώς αυτά ικανοποιούν τις διάφορες στρατηγικές επενδύσεις, που μπορούν να διευκολύνουν την επιτυχή διαχείριση της οικονομικής κρίσης

Σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι ο νόμος 4269/2014 έχει διαμορφωθεί και ψηφιστεί, χωρίς την ύπαρξη κάποιας αξιολόγησης της εφαρμογής του προηγούμενου πλαισίου σχεδιασμού, ενισχύοντας, κατά συνέπεια, τις αμφιβολίες για την αποτελεσματική λειτουργία του στον βαθμό που αναμενόταν από τον τομέα της διοίκησης. Είναι σαφές ότι ο χωρικός σχεδιασμός στον ελλαδικό χώρο παρουσιάζει υπερτροφικό το επίπεδο θεσμών και νομοθεσίας, ενώ ατροφικά θεωρούνται τα επίπεδα πολιτικής και εφαρμογής. Οι διάφορες δυσαρμονίες και αντιφάσεις ανάμεσα στα χωρικά σχέδια διαφόρων επιπέδων θεωρήθηκε ότι δεν μπορούν να εξαλειφθούν πλήρως με τον Ν. 4269/2014, ενώ σημαντική θεωρείται η παγίωση της ανάγκης παρέμβασης του ΣτΕ και των διαφόρων διοικητικών μηχανισμών. Παράλληλα, σημαντική θεωρείται η περαιτέρω ενθάρρυνση της συγκέντρωσης των αρμοδιοτήτων στην Κεντρική Διοίκηση αλλά και ο περιορισμός των αποφασιστικών αρμοδιοτήτων χωρικού σχεδιασμού από την Αυτοδιοίκηση τόσο σε μελλοντικό επίπεδο όσο και στο παρόν (Lalenis & Vezygiannidou, 2016).

Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας αναφέρεται ότι είναι απαραίτητο να υποστηρίξει και παράλληλα να αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της και αντίστοιχα τις διάφορες ευκαιρίες, προκειμένου να μπορούν να αναδειχθούν νέες μορφές ανάπτυξης, με πρωτοβουλίες αλλά, επίσης, και δράσεις που κατευθύνονται, ως προς τον τομέα της βιομηχανικής δραστηριότητας, προς (Παπαδάκη, 2012):

- την ενδυνάμωση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε προϊόντα του πρωτογενούς τομέα, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και παράλληλα με κατεύθυνση την εκμετάλλευση, την τυποποίηση, τη σταθερότητα και την ποιότητα του θεσμού της ονομασίας προέλευσης αλλά ταυτόχρονα και την επιθετική πολιτική της προώθησής τους με την ύπαρξη αποτελεσματικών δικτύων διανομών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό

- τη στήριξη στη συνέχεια της παραγωγής των διαφόρων μεταποιητικών προϊόντων και, κυρίως, των προϊόντων μικρού βάρους και όγκου και υψηλής τεχνολογίας,

2.3 Η παρουσίαση της βασικής χωροταξικής νομοθεσίας

Η οργάνωση του χώρου επηρεάζεται με άμεσο τρόπο από τις κοινωνικές και ταυτόχρονα οικονομικές μεταβολές, ενώ και αντίστροφα οι κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις δέχονται μεγάλη επιρροή από την οργάνωση του χώρου. Κατά συνέπεια, ο χώρος και τα μεγέθη που τον εκφράζουν επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαδικασία μεγιστοποίησης της κοινωνικής ευημερίας. Η σχέση μεταξύ του χώρου και της δράσης αποτέλεσε ήδη από το παρελθόν αντικείμενο έρευνας και μελέτης, καθώς πρώτος ο Αριστοτέλης είχε ορίσει την έννοια του χώρου ως δυνατότητα γενικής γνώσης του κόσμου και, επίσης, ανάπτυξης δραστηριότητας στο πλαίσιο του. Είναι σαφές ότι όλες ανθρώπινες δραστηριότητες υλοποιούνται σε γενικές γραμμές στον χώρο με αποτέλεσμα οι χρήσεις του χώρου να θεωρούνται πολλαπλές και η νομοθεσία που τις διέπει να χαρακτηρίζεται τις περισσότερες φορές πολύπλοκη. (Ασπρογέρακας, 2011).

Επίσης, συνδέονται με τον εκσυγχρονισμό της αγροκαλλιέργειας, τη βιομηχανοποίηση, τον τουρισμό και την άναρχη πολεοδόμηση, που αποτελούν σημαντικούς παράγοντες επιβάρυνσης του περιβάλλοντος.

Η ανάγκη ανάπτυξης παραβεβλημένων ή σε αρκετές περιπτώσεις υποβαθμισμένων περιφερειών, καθώς, επίσης και η αυξανόμενη ανεργία στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης αλλά και της Βόρειας Αμερικής, σε συνδυασμό με την εξάντληση των ενεργειακών αποθεμάτων και η εμφάνιση διαφόρων φαινομένων, όπως η ρύπανση του περιβάλλοντος, η παγκοσμιοποίηση, η δημιουργία γεωπολιτικών μονάδων και η αστικοποίηση θεωρούνται σημαντικά προβλήματα, με καθοριστικές επιπτώσεις στον χώρο (Λαλένης, 2016). Με την έντονη αστικοποίηση προωθείται η συγκέντρωση του πληθυσμού αλλά παράλληλα και διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων στα μεγάλα αστικά κέντρα, οδηγώντας, επίσης, στην ερήμωση άλλων περιοχών. Οι δημιουργούμενες γεωπολιτικές μονάδες αποτελούν τα νέα κέντρα ανάπτυξης και, κατά συνέπεια, η χωροταξία επιχειρεί να οργανώσει αλλά και να κατανείμει με ορθολογικότητα και σε καθορισμένα γεωγραφικά όρια, τις ποικίλες ανθρώπινες δραστηριότητες με στόχο την ισορροπία των αναγκών του ατόμου και της κοινωνίας, αξιολογώντας τους φυσικούς πόρους και, επίσης, τις απαιτήσεις της οικονομικής

ζωής. Για τους λόγους αυτούς, η χωροταξία θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους σκοπούς του σύγχρονου κοινωνικού κράτους (Ασπρογέρακας, 2011).

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), το οποίο αποτελεί ένα κείμενο με στόχο τη διερεύνηση θεμάτων χωροταξικής, κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά, επίσης, και των παραγόντων, που την επηρεάζουν. Υπεύθυνη για τη διαδικασία εκπόνησης του κειμένου θεωρείται η Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης, την οποία αποτελούν εκπρόσωποι των Κρατών-Μελών, καθώς, επίσης, και εκπρόσωποι της ΓΔ XVI της Επιτροπής. Το συγκεκριμένο κείμενο είχε πρωτοεμφανιστεί τον Ιούνιο του 1997, ενώ κατόπιν τέθηκε σε δημόσιο διάλογο στα Κράτη-Μέλη, αποτελώντας με τον τρόπο αυτό αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας. Κατά τη διάρκεια αυτού του δημοσίου διαλόγου, το ΥΠ.ΕΘ.Ο. προχώρησε στην αναστολή αυτού του κειμένου στην Ο.Κ.Ε. το εν λόγω κείμενο. Επίσης, Τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής ενσωματώθηκαν στο Σχέδιο για τη διαμόρφωση του τελικού κειμένου (Lalenis & Vezygiannidou, 2016).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός θεωρείται κύριος παράγοντας για την προώθηση της βέλτιστης βιομηχανικής ανάπτυξης. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να κατανοηθούν οι παράγοντες, που ασκούν σημαντική επιρροή στη χωροθέτηση της βιομηχανίας, δίνοντας τη δυνατότητα ανάλυσης των διαφόρων θεωριών χωροθέτησης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων και εντοπίζοντας παράλληλα τις δυνατότητες και τους περιορισμούς, που καθορίζουν τον χώρο εγκατάστασης των βιομηχανικών μονάδων. Σημαντική θεωρείται παράλληλα η επίδραση της βιομηχανίας στον χώρο, όπου διερευνώνται σημαντικά θέματα, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στη χωρική οργάνωση των επιχειρήσεων, στις ποικίλες γεωγραφικές ανισότητες, αλλά, επίσης, και στον ρόλο του κράτους, ενώ σημαντικές θεωρούνται οι επιπτώσεις της βιομηχανίας στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον, δίνοντας έμφαση παράλληλα και στον ρόλο της χωροθέτησης στην αποτροπή γενικότερα της ρύπανσης. Η ενεργοποίηση και εφαρμογή του χωροταξικού σχεδιασμού θεωρείται ότι προαπαιτεί ουσιαστικά την ύπαρξη πολιτικής βούλησης (Στρατηγέα, 2015)

Ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί ουσιαστικά μία μια ρυθμιζόμενη από το δίκαιο δραστηριότητα, η οποία θεωρείται αποτέλεσμα της χωροταξικής πολιτικής. χωροταξική πολιτική αναφέρεται στο σύνολο της κρατικής δραστηριότητας, η οποία επιδιώκει την οργάνωση, στην οποία συμπεριλαμβάνονται ο προγραμματισμός και παράλληλα ο σχεδιασμός του χώρου. Προτεραιότητα της χωροταξικής πολιτικής θεωρείται σε γενικές

γραμμές ο συντονισμός όλων των ενεργειών που επηρεάζουν τον χώρο και απορρέουν αρχικά από τους διάφορους εκφραστές αυτής της πολιτικής, αλλά, επίσης, και από τους ιδιώτες.

Η χωροταξική πολιτική έχει την υποχρέωση να συντονίζει με τα διαθέσιμα από το χωροταξικό δίκαιο μέσα, τις κρατικές παρεμβάσεις και, επίσης, την ιδιωτική δραστηριότητα στους τομείς της περιφερειακής ανάπτυξης, της χωροταξίας και της πολεοδομίας, καθώς, επίσης, και της προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, των μεταφορών και συγκοινωνιών και της αγροτικής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό η χωροταξική πολιτική θεωρείται σημαντικό εργαλείο συντονισμού της βιομηχανικής ανάπτυξης κάθε χώρας (Στρατηγέα, 2015).

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός μπορεί να θεωρηθεί μία ειδική περίπτωση χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς θεωρείται μία «κανονιστική» χωροθέτηση, με αποτέλεσμα να λειτουργεί ως προαπαιτούμενο της ατομικής χωροθέτησης. Οι πολεοδομικές διαρρυθμίσεις τις περισσότερες φορές, όταν παρουσιάζονται με τη μορφή συγκεκριμένου τεχνικού έργου, θεωρούνται μία ιδιαίτερα αρνητική δραστηριότητα για το περιβάλλον, η οποία συγκαταλέγεται στην Α' κατηγορία του ν. 1650/ 1986, ενώ, επίσης, εντάσσεται στην ομάδα Π της κ.υ.α 69269/ 1990 άρθρο 10 περ. β.

Με τη συγκεκριμένη αναφορά ενισχύεται η σύγχυση, η οποία δημιουργείται μεταξύ χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, καθώς, επειδή η πολεοδόμηση εντάσσεται στο σύστημα του ν. 1650/1986 και της κ.υ.α 69269/ 1990 μπορεί να κατανοηθεί ότι για την υλοποίησή της απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης. Μια μορφή χωροθέτησης, που σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να υποκαταστήσει την ατομική προέγκρισή της θεωρείται η κατάρτιση πολεοδομικού σχεδίου, η οποία αναφέρεται με τον τρόπο αυτό στην πολεοδόμηση (Στρατηγέα, 2015).

Η πολεοδόμηση, κατά συνέπεια, για να είναι σε περιβαλλοντικό επίπεδο ανεκτή, προϋποθέτει την ύπαρξη προηγούμενης πολεοδόμησης. Παρόλο, που η νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας (ΣτΕ 1507/1997)³ πέτυχε να άρει την αντίφαση, απαλλάσσοντας, με έμπρακτο τρόπο από την προηγούμενη χωροθέτηση, ο πολεοδομικός και ο χωροταξικός σχεδιασμός δεν σταματούν, με βάση την αντίληψη του Δικαστηρίου, να παρουσιάζουν ταύτιση (Στρατηγέα, 2015),.

Ο νομοθέτης έχει ασχοληθεί τα τελευταία χρόνια με τα ζητήματα του χωροταξικού αλλά, επίσης, και του πολεοδομικού σχεδιασμού, προχωρώντας στη θέσπιση δύο σημαντικών νόμων:

1) ν.2508/ 1997 (ΦΕΚ 124 τ. Α') «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της Χώρας...» : ο συγκεκριμένος νόμος παραπέμπει με ευθύ τρόπο στη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία προχώρησε στη σύνδεση του πολεοδομικού και του χωροταξικού σχεδιασμού με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης

2) ν. 2742/ 1997 (ΦΕΚ 207 τ. Α'), ο οποίος αναφέρεται στο γενικότερο χωροταξικό σχεδιάσμα, για τον οποίο έχει παρουσιάζεται ουσιαστικά ότι είναι απαραίτητη η διασφάλιση της τήρησης της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό προκρίνεται από τον νομοθέτη ο όρος «αιεφόρος ανάπτυξη», ο οποίος διακρίνεται για τη συνταγματική αναφορά. σημαντική, όμως, θεωρείται η επεξεργασία σε νομολογιακό επίπεδο της αρχής της αρχής της αιεφορίας, και, κατά κύριο λόγο, η οριοθέτησή της ως προς την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σε γενικές γραμμές, υποστηρίζεται ότι η θέσπιση αυτών των νόμων λειτουργεί ουσιαστικά ως νομοθετική «απάντησή» στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας, με βάση την οποία σε κάθε περίπτωση αξιωνόταν η κατάρτιση χωροταξικών τις περισσότερες φορές σχεδίων, στα οποία όμως μπορούσαν να συμπεριληφθούν και τα πολεοδομικά,

Στη συνέχεια το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) αποτελεί τη συμφωνία, η οποία έχει αναπτυχθεί μεταξύ της Ελληνικής κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με θέμα τις αναπτυξιακές προτεραιότητες της χώρας, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να συγχρηματοδοτηθούν, σύμφωνα με την κατηγορία τους, από ένα από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία.

Έμφαση δίνεται και στο σχέδιο, που αφορά τον Εκσυγχρονισμό της Χωροταξικής και Πολεοδομικής νομοθεσίας. Όπως επισημαίνεται από το Υπουργείο, με το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου εκσυγχρονίζεται η χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία.

- Δίνεται η δυνατότητα να επιλυθούν θέματα, τα οποία αναφέρονται στη διαδικασία κατάρτισης πολεοδομικών σχεδίων και χωροταξικών πλαισίων, με αποτέλεσμα να μπορεί να διευκρινιστεί η σχέση ανάμεσά τους και να τίθενται παράλληλα διάφοροι κανόνες, για να επιλυθούν συγκρούσεις και ασάφειες ανάμεσά τους

- Παρέχεται η δυνατότητα απεμπλοκής του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού από τον αντίστοιχο χωροταξικό σχεδιασμό της ξηράς, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό την αποφυγή των διαφόρων αλληλοεπικαλύψεων, ενώ παράλληλα προβλέπεται ότι ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να αξιολογήσει τις αλληλεπιδράσεις του θαλάσσιου χώρου με την εμφάνιση του παράκτιου χώρου, και παράλληλα με τον συντονισμό των διαφόρων πολιτικών, που εμφανίζουν χωρικές επιπτώσεις στη θάλασσα (Κεφάλαιο Β)
- Προωθούνται σημαντικές μεταβολές στη δόμηση, η οποία παρουσιάζεται εκτός σχεδίου σχεδίων πόλεως και παράλληλα εκτός ορίων οικισμών
- Καθορίζεται στο πλαίσιο αυτό μία, ενιαία, ονοματολογία, η οποία αφορά τις χρήσεις γης, που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα σχέδια χρήσεων γης με κανονιστικό χαρακτήρα
- Απλοποιείται, συντομεύεται και, επίσης, καθίσταται ηλεκτρονική η διαδικασία, η οποία αναπτύσσεται με στόχο την έκδοση οικοδομικών αδειών
- Δίνεται η δυνατότητα τροποποίησης του ν. 4495/2017, ο οποίος αφορά τη μεταφορά συντελεστή δόμησης
- Δίνεται η δυνατότητα επίλυσης διαφόρων ζητημάτων, τα οποία απορρέουν από την ερμηνεία των διατάξεων, τα οποία αφορούν τα αυθαίρετα
- Καθορίζεται στη συνέχεια ο θεσμός των πιστοποιημένων αξιολογητών χωρικών μελετών, οι οποίοι μπορούν να συμβάλουν στην υπηρεσία στην αξιολόγηση των μελετών, σύμφωνα με τα οποία θα μπορούν να καταρτισθούν χωροταξικά πλαίσια και στη συνέχεια πολεοδομικά σχέδια. Παράλληλα, καθιερώνεται η διαδικασία ηλεκτρονικής ανάρτησης και στη συνέχεια διαθεσιμότητας όλων των σχετικών μελετών

Αναθεώρηση Χωροταξικού Νόμου ν.4759/2020

Ο εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής νομοθεσίας αποτελούσε επί σειρά χρόνων μείζον ζήτημα για τον ελληνικό σχεδιασμό του χώρου και των πόλεων. Με τον νόμο υπ' αριθμό 4759/2020 και το ΦΕΚ 245/Α/9-12-2020 γίνεται απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας κατάρτισης, αναθεώρησης και τροποποίησης χωροταξικών πλαισίων και πολεοδομικών σχεδίων κάθε επιπέδου, καθώς και η διασαφήνιση των μεταξύ τους σχέσεων. Πιο συγκεκριμένα παρατίθενται παρακάτω τα, αναθεωρημένα, εργαλεία σχεδιασμού:

Τα πιο σημαντικά μέσα του χωροταξικού σχεδιασμού μπορούν να θεωρηθούν τα εξής:

- Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ), τα οποία καταρτίζονται για κάθε Περιφέρεια της χώρας, αποτελώντας σύνολα κειμένων και παράλληλα διαφόρων διαγραμμάτων
- Τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (ΕΧΠ), τα οποία αξιοποιούνται για την εξειδίκευση και τη συμπλήρωση των κατευθύνσεων του Γενικού Πλαισίου, που αναφέρονται στην οργάνωση και στη συνέχεια στην ανάπτυξη του εθνικού χώρου

Άρθρο 7

Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια

Τα ειδικά χωροταξικά πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων και διαγραμμάτων που προσδιορίζουν κατευθύνσεις, σε εθνικό επίπεδο, και ρυθμίζουν τις εξής κατηγορίες:

- 1) Τη χωρική διάρθρωση και δομή του οικιστικού δικτύου της χώρας,
- 2) Τη χωρική διάρθρωση τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων και γενικότερα τομέων ανάπτυξης εθνικής σημασίας,
- 3) τη χωρική διάρθρωση δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής και διοικητικής υποδομής
- 4) τη διαμόρφωση πολιτικής γης
- 5) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού τοπίου
- 6) τη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση περιοχών του εθνικού χώρου που έχουν ιδιαίτερη σημασία από χωροταξική, περιβαλλοντική, αναπτυξιακή ή κοινωνική άποψη, όπως είναι οι παράκτιες, νησιωτικές, ορεινές και προβληματικές περιοχές
- 7) την προώθηση σχεδίων, προγραμμάτων ή έργων χωρικής ανάπτυξης μείζονος σημασίας ή και διακρατικής ή διαπεριφερειακής εμβέλειας

Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια

Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών ή και διαγραμμάτων, με τα οποία παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο και, όπου απαιτείται, ρυθμίσεις, ιδίως, για:

- α) την αποτίμηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών και γενικότερα χωρικών χαρακτηριστικών κάθε Περιφέρειας για την ισότιμη ένταξή της στον εθνικό, ενωσιακό και διεθνή χώρο,
- β) τη χωρική διάρθρωση των βασικών παραγωγικών τομέων και κλάδων,

- γ) τη χωρική διάρθρωση των περιφερειακών δικτύων μεταφορών και της λοιπής τεχνικής υποδομής περιφερειακού ενδιαφέροντος,
- δ) τη διάρθρωση του περιφερειακού χώρου (πρότυπο χωρικής οργάνωσης), καθώς και τη χωρική οργάνωση και δομή του οικιστικού δικτύου,
- ε) την οικιστική ανάπτυξη και ανασυγκρότηση του αστικού χώρου,
- στ) την ανάδειξη, προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και του οικιστικού και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος κάθε Περιφέρειας,
- ζ) τον προσδιορισμό ενεργών παρεμβάσεων και προγραμμάτων χωροταξικού και αστικού χαρακτήρα, όπως ιδίως οι Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ) και τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ) των άρθρων 11 και 12 του ν. 2742/1999 (Α' 207),
- η) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου.

Στη συνέχεια, η τροποποιήσεις που έχουν γίνει για την μικρότερη κλίμακα σχεδιασμού αναφέρονται στο άρθρο 10 και στο άρθρο 11.

Άρθρο 10

Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια

Τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΤΠΣ) αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών και διαγραμμάτων, με τα οποία καθορίζονται το πρότυπο χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης και τα βασικά προγραμματικά μεγέθη, όρια πολεοδομικών ενοτήτων και οικισμών, οι χρήσεις γης, οι όροι και περιορισμοί δόμησης, οι σημαντικές πολεοδομικές παρεμβάσεις, Ζώνες Υποδοχής Συντελεστή Δόμησης (Ζ.Υ.Σ.), ζώνες ειδικών πολεοδομικών κινήτρων, το οδικό δίκτυο, τα λοιπά μεταφορικά, τεχνικά και περιβαλλοντικά δίκτυα και υποδομές, μέτρα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, μέτρα υποστηρικτικά της αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών και διαχείρισης συνεπειών φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών και λοιπών απειλών, καθώς και κάθε άλλο μέτρο, όρος ή περιορισμός που απαιτείται για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση της περιοχής μελέτης.

Η καλυπτόμενη έκταση των ΤΠΣ μπορεί να είναι μεταξύ μιας ή περισσότερων δημοτικών ενοτήτων ενός δήμου. Επίσης, δύναται να καλύψουν και την έκταση δημοτικών ενοτήτων που βρίσκονται σε όμορους δήμους, μετά από σχετικές αποφάσεις των οικείων δημοτικών συμβουλίων. Τα ΤΠΣ εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις των Περιφερειακών

και των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων και περιλαμβάνουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την επίτευξη των σκοπών τους.

Με τα ΤΠΣ καθορίζονται για κάθε δημοτική ενότητα οι ακόλουθες κατηγορίες περιοχών:

α) Οικιστικές Περιοχές (ΟΙΚ):

β) Περιοχές παραγωγικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (Π.Ε.Δ.)

γ) Περιοχές Προστασίας (Π.Ε.Π.) και Περιοχές με ειδικό νομικό καθεστώς (Π.Ε.Κ.):

δ) Περιοχές ελέγχου χρήσεων γης (Π.Ε.Χ.)

Άρθρο 11

Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια

Για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη περιοχών ανεξαρτήτως διοικητικών ορίων, που μπορεί να λειτουργήσουν ως υποδοχείς σχεδίων, έργων και προγραμμάτων υπερτοπικής κλίμακας ή στρατηγικής σημασίας, για τις οποίες απαιτείται ειδική ρύθμιση των χρήσεων γης και των λοιπών όρων ανάπτυξής τους καταρτίζονται Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια (Ε.Π.Σ.). Ε.Π.Σ. μπορεί να καταρτιστούν και: (α) για προγράμματα αστικής ανάπλασης ή περιβαλλοντικής προστασίας ή αντιμετώπισης των συνεπειών από φυσικές καταστροφές, (β) για περιοχές παρεμβάσεων στο πλαίσιο προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) όπως οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Παρεμβάσεις και (γ) σε περίπτωση ανάγκης ταχείας ολοκλήρωσης του πολεοδομικού σχεδιασμού πρώτου επιπέδου από την πολιτεία, λόγω κρίσιμων χωρικών προβλημάτων που επιβάλλουν την άμεση αντιμετώπιση ή την αποτροπή δημιουργίας τετελεσμένων καταστάσεων που οφείλονται σε έλλειψη ή ανεπάρκεια πολεοδομικού σχεδιασμού.

Η περιοχή για την οποία καταρτίζεται ένα Ε.Π.Σ. ονομάζεται περιοχή επέμβασης. Το σύνολο της δημοτικής ενότητας που περιλαμβάνει την περιοχή επέμβασης αποτελεί την ευρύτερη περιοχή του Ε.Π.Σ.. Αν η περιοχή επέμβασης εμπίπτει στα διοικητικά όρια περισσότερων δημοτικών ενοτήτων, το σύνολο των δημοτικών ενοτήτων αποτελεί την ευρύτερη περιοχή του Ε.Π.Σ.. Εάν τα όρια της περιοχής επέμβασης ταυτίζονται με τα διοικητικά όρια μιας δημοτικής ενότητας, η συνολική έκταση του οικείου δήμου αποτελεί την ευρύτερη περιοχή της παρούσας.

Η περιοχή που περιβάλλει την περιοχή επέμβασης και βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση με αυτήν λόγω της αλληλεπίδρασης των πολεοδομικών και λοιπών λειτουργιών της, ονομάζεται ζώνη άμεσης επιρροής.

Τα Ε.Π.Σ. εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις των Περιφερειακών και των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων και περιέχουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις για την επίτευξη των σκοπών τους, εντός της περιοχής επέμβασης. Εκτός της περιοχής επέμβασης είναι κατ' εξαίρεση επιτρεπτό τα Ε.Π.Σ. να προσδιορίζουν υποδομές, μέτρα και όρους που είναι αναγκαίοι για την οργανική ενσωμάτωση της περιοχής επέμβασης στην ευρύτερη περιοχή που την περιβάλλει.

Τα Ε.Π.Σ. εντάσσονται στο ίδιο επίπεδο σχεδιασμού με τα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΤΠΣ) και μπορούν να περιλαμβάνουν ρυθμίσεις για όλα τα θέματα που ρυθμίζονται από ΤΠΣ και να τροποποιούν τις ρυθμίσεις των εγκεκριμένων ΤΠΣ.

Κεφάλαιο 3^ο – Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

3.1 Οι συμμετοχικές διαδικασίες στις Χωροταξικές Μελέτες

Ο σχεδιασμός θεωρείται μία έννοια, η οποία έχει προσδιοριστεί σε διαχρονικό επίπεδο με ποικίλους διαφορετικούς τρόπους. Ο σχεδιασμός μπορεί να προσεγγιστεί ως μια συστηματική προσπάθεια δόμησης και παράλληλα αξιολόγησης των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων και μέσων για την υλοποίηση των στόχων του σχεδιασμού. Ο χωρικός σχεδιασμός παρέχει τη δυνατότητα εισαγωγής της χωρικής διάστασης στην προσπάθεια να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα κατανομής, όχι μόνο του πληθυσμού, αλλά και διαφόρων δραστηριοτήτων για την αποτελεσματικότερη χρήση του εδάφους και των πόρων και αναφέρεται σε μία ιεραρχημένη διαδικασία παρέμβασης, που επιδιώκει ουσιαστικά τη χάραξη πολιτικής για την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων (Παπανδρέου & Σαρτζετάκης, 2002).

Επίσης, σύμφωνα με τη χωρική κλίμακα αναφοράς, μπορούν να οριοθετηθούν διαφορετικοί τύποι χωρικού σχεδιασμού, όπως για παράδειγμα είναι ο χωροταξικός, και ο πολεοδομικός σχεδιασμός. Στον χωροταξικό σχεδιασμό συμπεριλαμβάνονται γενικές αρχές και κατευθύνσεις σε χωρική κλίμακα, η οποία δεν είναι μικρότερη της περιφέρειας, ενώ, επίσης, καλείται να επιλύσει ποικίλα προβλήματα, με πιο σημαντικά τα εξής (Στρατηγέα, 2015):

- η περιορισμένη συμμετοχή των πολιτών στη χωρική διακυβέρνηση

- η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής
- το υποβαθμισμένο πολιτιστικό και παράλληλα περιβάλλον
- ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις χρήσεις γης
- οι αναπτυξιακές ανισότητες ανάμεσα σε διαφορετικές περιοχές

Επίσης, θεωρείται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να προσεγγιστεί μέσα από μία προσπάθεια διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων, οι οποίες δίνουν έμφαση στη διαδικασία σχεδιασμού και στη συνέχεια τα συστατικά της στοιχεία. Στο πλαίσιο αυτό διακρίνονται οι παρακάτω διαφορετικές προσεγγίσεις σχεδιασμού (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011):

- Επικοινωνιακός / συμμετοχικός : αναφέρεται στην προσέγγιση του σχεδιασμού που επιδιώκει σε γενικές γραμμές τη χάραξη πολιτικής για την αποτελεσματική διαχείριση των σχεδιαστικών προβλημάτων μέσα από την ανάπτυξη επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των ΚΛΑ, των σχεδιαστών και στη συνέχεια και των αποδεκτών του σχεδιασμού και με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά της κοινωνίας και των πολιτών της
- Ορθολογικός – συνοπτικός : δίνεται έμφαση στον σχεδιασμό με τη μορφή μίας ιεραρχημένης διαδικασίας διαδοχικών βημάτων», όπου οι αποφάσεις μπορούν να ληφθούν ουσιαστικά από τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων (ΚΛΑ).
- Διαπραγματευτικός : αναφέρεται στον σχεδιασμό, που μπορεί να κατανοηθεί με τη μορφή της διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε συντελεστές της αγοράς και δημοσίου φορείς, με απουσία κοινού, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό τη συμφωνία σε ένα συγκεκριμένο στόχο ή σε κάποιες περιπτώσεις σε ένα αναπτυξιακό έργο
- Συναλλακτικός : δίνει έμφαση στην ανάπτυξη του σχεδιασμού σε τοπικό επίπεδο, όπου εμφανίζονται πολλές ευκαιρίες για αλληλεπίδραση, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό τον σχεδιασμό, όχι μόνο μια διαδικασία επίλυσης ενός παρόντος ή μελλοντικού προβλήματος, αλλά, επίσης, ως μια πλατφόρμα συνεργασίας, και , επίσης, αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής απόψεων και ιδεών, καθώς ταυτόχρονα και αναζήτησης κοινών ενδιαφερόντων ανάμεσα στους συμμετέχοντες, αποτελώντας μια διαδικασία μάθησης μεταξύ ΚΛΑ, κοινού και σχεδιαστών

- Αυξητικός : επισημαίνει ουσιαστικά τον ρόλο του πολιτικού παράγοντα στη διαδικασία του σχεδιασμού, με αποτέλεσμα ο ρόλος αυτός να προσδιορίζει τον αριθμό των εναλλακτικών λύσεων, που μπορούν να δομηθούν στα πλαίσια της διαδικασίας σχεδιασμού, αλλά, επίσης, και το είδος τους
- Στρατηγικός : εξετάζει τη μελλοντική εξέλιξη του ερευνώμενου προβλήματος, αλλά παράλληλα και τη δράση διαφόρων εξωτερικών κυρίαρχων παραγόντων, επιδιώκοντας τη δόμηση εναλλακτικών μελλοντικών εικόνων και λύσεων για τη διαχείριση του προβλήματος μελλοντικά και σε ένα μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα
- Συνηγορικός : επιδιώκει ουσιαστικά τον εντοπισμό και την έκφραση των απόψεων των ομάδων, που θεωρούνται λιγότερο προνομιούχες, στη διαδικασία του σχεδιασμού.
- Προσανατολισμένος στην εφαρμογή : αναφέρεται στην προσέγγιση που εστιάζει το ενδιαφέρον της στο στάδιο της υλοποίησης ενός σχεδίου, όπου παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση ανάμεσα στα μέτρα και στους στόχους πολιτικής και παράλληλα υλοποίησής τους από την άλλη.

Σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι η συμμετοχή των πολιτών αποτελεί ένα ιδιαίτερο και παράλληλα ιδιόρρυθμο παράγοντα καθορισμού της δημοκρατικής διαδικασίας λήψης των διαφόρων αποφάσεων. Η εμπλοκή του κοινού αποτελεί ουσιαστικά μια προσπάθεια με απώτερο στόχο τη διασφάλιση της δυνατότητας των πολιτών να έχουν άμεση πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων για διάφορα θέματα, τα οποία τους αφορούν. Όμως, τα προγράμματα, στα οποία συμμετέχουν οι πολίτες, αντιμετωπίζονται τις περισσότερες φορές με σκεπτικισμό από τους πολιτικούς. Με βάση τις διάφορες αρχές του κλασικού ορθολογικού σχεδιασμού, η εμπλοκή των πολιτών στη διαδικασία λήψης των διαφόρων αποφάσεων, οι οποίες αφορούσαν τα χωρικά θέματα, δεν μπορούσε να θεωρηθεί κάτι εύκολο, καθώς παρακάμπτονταν σε αρκετές περιπτώσεις, καθώς έμφαση στον από τη φύση τους τεχνικό χαρακτήρα, θεωρώντας ότι ο χαρακτήρας τους είναι μόνο συμβολικός σε μία διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας έχουν ληφθεί όλες οι αποφάσεις (Στρατηγέα κα, 2015).

Παρουσιάζονται, όμως, και κάποιες εξαιρέσεις, στις οποίες η όλη διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική. Όπως επισημαίνεται, η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων μπορεί να θεωρηθεί μία μέθοδος, με την οποία παρέχεται

στους πολίτες η ευκαιρία να ασκήσουν επιρροή στον τρόπο λήψης των διαφόρων δημοσίων αποφάσεων. Σε τοπικό επίπεδο σημαντική θεωρείται η αυτόματη σχεδόν εμπλοκή των πολιτών στη λήψη των διαφόρων αποφάσεων, καθώς αυτές συνδέονται με διάφορα θέματα, που αφορούν τον άμεσο χωρικό τομέα, ενώ, επίσης, μπορούν με εύκολο τρόπο να κατανοηθούν, προχωρώντας αυτόματα στη νομιμοποίηση της συμμετοχής τους (Στρατηγέα κα, 2015). Παρόλα αυτά ως προς τα διάφορα θέματα ευρύτερου χωρικού επιπέδου, τα οποία τείνουν να είναι μακριά από την καθημερινή ζωή των πολιτών και πιο πολύ αφηρημένα, θεωρείται προβληματική η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των διαφόρων αποφάσεων. Στο πλαίσιο αυτό εφικτή είναι μόνο η συμμετοχή ατόμων, που παρουσιάζουν με σαφήνεια τεκμηριωμένες απόψεις ή αντιπροσωπεύουν διάφορες οργανωμένες ομάδες (Στρατηγέα & Παπαδοπούλου, 2012).

Για τον λόγο αυτό θεωρείται ότι αρμοδιότητα της Τ.Α μπορεί να αποτελέσει η αποτελεσματική διαχείριση της συμμετοχής των πολιτών σε αντιδιαστολή τις περισσότερες φορές με το κεντρικό κράτος, προχωρεί στη διαχείριση θεμάτων μεγαλύτερης κλίμακας με στόχο να ενισχυθεί σε πρώτη φάση η συμμετοχή των πολιτών και στη συνέχεια να ενσωματωθεί στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων (Σκουρή & Τάχου, 1991).

Τα πλεονεκτήματα της συμμετοχικής διαδικασίας είναι σημαντικά στο πλαίσιο της συμμετοχικής διαδικασίας, ενώ, επίσης, αναφέρονται σε ιδέες και πληροφορίες, με απώτερο στόχο τα δημόσια θέματα και την υποστήριξη από τους πολίτες ως προς τον τομέα των αποφάσεων, που αναφέρονται στον σχεδιασμό. Σε γενικές γραμμές η έννοια της συμμετοχικής διαδικασίας μπορεί να προσεγγιστεί ως κάθε δραστηριότητα, η οποία αναλαμβάνεται από μία ομάδα τόμων ή από ένα άτομο ή σε κάποιες περιπτώσεις μία οργάνωση, χωρίς την παρουσία κάποιας σχέσης με τους αρμόδιους κρατικούς υπαλλήλους ή τους αιρετούς αντιπροσώπους του λαού ή σε κάποιες περιπτώσεις τους δημόσιους οργανισμούς, επιδιώκοντας με έμμεσο ή άμεσο τρόπο τη συμμετοχή στις αποφάσεις και παράλληλα τις αποφάσεις των δημόσιων επιχειρήσεων ή της διοίκησης (Στρατηγέα & Παπαδοπούλου, 2010)).

Ο ρόλος της συμμετοχικής διαδικασίας θεωρείται το τελευταίο διάστημα όλο και πιο κρίσιμος, αφού μειώνεται σε γενικές γραμμές η εμπιστοσύνη των πολιτών ως προς τους μηχανισμούς παραγωγής των σχεδίων αλλά παράλληλα και ως προς τους εκπροσώπους των κέντρων λήψης των αποφάσεων. Κατά συνέπεια, η νομιμοποίηση και η λογική του σχεδιασμού με τη μορφή της διαδικασίας λήψης αποφάσεων έχει δεχτεί έντονη κριτική,

αντιμετωπίζοντας σημαντικά προβλήματα αξιοπιστίας και αφερεγγυότητας ως προς την αρτιότητα και την ικανότητα των διαδικασιών και των μηχανισμών, με τους οποίους το κεντρικό κράτος λάμβανε τις αποφάσεις, αλλά, επίσης, και ως προς τη νομιμοποίηση των φορέων και των διαφόρων προσώπων, τα οποία συμμετέχουν στον σχεδιασμό (Οικονόμου, 2009). Επίσης ως κοινωνική δράση η συμμετοχική διαδικασία παρουσιάζεται, κατά κύριο λόγο, στη μεσαία και μικρή κλίμακα του χωρικού σχεδιασμού. Σε γενικές γραμμές θεωρείται πιο αποτελεσματική η δράση μίας δυναμικής μικρής ομάδας, η οποία μπορεί να δρα με μεγαλύτερη ευελιξία, καθώς με τον τρόπο αυτό θεωρείται πιο εύκολος ο συντονισμός και πιο άμεση η δραστηριοποίηση για την υλοποίηση κάποιου κοινού στόχου, ο οποίος μπορεί εύκολα να προσδιοριστεί (Γιαουτζή & Στρατηγέα, 2011).

Στη νεότερη ιστορία της χώρας μας σημαντικά μπορούν να θεωρηθούν τα σχήματα αυτοδιοργάνωσης και παράλληλα αυτοδιαχείρισης των τοπικών κοινωνιών. Αξιοσημείωτος, επίσης, μπορεί να θεωρηθεί ο ομαδικός τρόπος παραγωγής της κατοικίας σε κάθε γειτονιά, καθώς, επίσης, και η διαδικασία κατασκευής κοινόχρηστων εγκαταστάσεων σε ομαδικές βοσκές και καλλιέργειες, ενώ έμφαση δίνεται και σε ποικίλες εκδηλώσεις και δράσεις, που επιτυγχάνουν τη σύνδεση της παραγωγικής διαδικασίας με μία σημαντική λαϊκή αυτό – οργάνωση (Οικονόμου, 2009).

Ο χωρικός σχεδιασμός, είτε είναι μικρής είτε μεγάλης κλίμακας, θεωρείται ουσιαστικά ένα πεδίο επιστημονικής ενασχόλησης τις τελευταίες δεκαετίες. Στο πλαίσιο αυτό έχουν αναπτυχθεί ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις, που αντιλαμβάνονται με διαφοροποιημένο τρόπο το συγκεκριμένο αντικείμενο. Μία από αυτές τις προσεγγίσεις αναδεικνύει τον ρόλο της συμμετοχής του κοινού και παράλληλα τη συμμετοχής των ομάδων συμφερόντων στη διαδικασία σχεδιασμού, μέσα από την ανάπτυξη της απαιτούμενης συνεργασίας με τους ειδικούς και τα διάφορα κέντρα λήψης αποφάσεων (Τσακίρης κα, 2006). Η προσέγγιση αυτή απορρέει ουσιαστικά από την κριτική της πρακτικής του σχεδιασμού ως τεχνοκρατικής διαδικασίας, η οποία ακολουθούνταν για πολλά χρόνια, και παράλληλα στηριζόταν στη γνώση των ειδικών, η οποία οδηγούσε σε αποτελέσματα που απομακρύνονταν σε αρκετές περιπτώσεις από τις επιθυμίες και τα οράματα της κοινωνίας. Η τεχνοκρατική προσέγγιση αμφισβητήθηκε σε αρκετές περιπτώσεις από τον συμμετοχικό τρόπο θεώρησης του σχεδιασμού, με βάση τον οποίο η συμμετοχή του κοινού μπορεί να αξιοποιηθεί για να βελτιωθεί η ποιότητα των αποφάσεων του χωρικού σχεδιασμού αλλά και να ενδυναμωθούν και οι τοπικές κοινωνίες και κατά συνέπεια να ενισχυθεί η δυνατότητα παρέμβασης τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Στρατηγέα, 2015)

Σημαντικό ρόλο στη θεμελίωση της συμμετοχικής προσέγγισης διαδραματίζει η θεσμοθέτηση της έννοιας της συμμετοχής των πολιτών σε Ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο (Λαλένης, 2016). Η συμμετοχική προσέγγιση του σχεδιασμού στην εποχή μας υποστηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη των ΤΠΕ, οι οποίες αποτελούν βασικό παράγοντα διεύρυνσης και εκσυγχρονισμού των δυνατοτήτων για τη συμμετοχή του κοινού. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στον χωρικό σχεδιασμό θεωρείται καθοριστικά σε όλα τα στάδια της διαδικασίας λήψης των διαφόρων αποφάσεων. Ιδιαίτερη σημασία έχουν παράλληλα και τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (ΓΣΠ), προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα ανάλυσης των χωρικών δεδομένων πολλές φορές οπτικοποίησης των αποτελεσμάτων του σχεδιασμού (Στρατηγέα κα, 2015).

Αυτές οι εξελίξεις και πιο συγκεκριμένα η εκτεταμένη χρήση του διαδικτύου και των ΓΣΠ, έχουν ασκήσει σημαντική επιρροή στις συμμετοχικές διαδικασίες και τις πρακτικές που μπορούν να αξιοποιηθούν για τον συγκεκριμένο σκοπό, υποκαθιστώντας σε αρκετές περιπτώσεις την αλληλεπίδραση ανάμεσα στους συμμετέχοντες μέσα από τη φυσική τους παρουσία. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη συμμετοχή του κοινού στο πλαίσιο των διαδικασιών λήψης χωρικών αποφάσεων αναμένεται να έχει ιδιαίτερη σημασία για συμμετοχικές διαδικασίες σε διάφορες χωρικές κλίμακες και προβλήματα, με την προϋπόθεση αξιολόγησης του παράγοντα του ψηφιακού χάσματος (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014).

Η συμμετοχική προσέγγιση έχει εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια σε διάφορα προβλήματα χωροταξικού σχεδιασμού στον διεθνή χώρο, ενώ σημαντικές μπορούν να θεωρηθούν και οι εφαρμογές και στην ηλεκτρονική μορφή του. Στη χώρα μας, αν και έχει ενσωματωθεί η συμμετοχή του κοινού στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο σε διάφορα πεδία, οι προσπάθειες υλοποίησης συμμετοχικών διαδικασιών στο χωροταξικό σχεδιασμό θεωρούνται σε γενικές γραμμές αποσπασματικές, ενώ οι δυνατότητες των ΤΠΕ αξιοποιούνται ελάχιστα. Απαραίτητο συστατικό στοιχείο μιας συμμετοχικής διαδικασίας είναι ακόμη οι μέθοδοι εμπλοκής του κοινού σε αυτή, που διευκολύνουν μία δομημένη διαδικασία διαλόγου μεταξύ των εμπλεκομένων (Green & Hunton – Charle, 2003).

Στη βιβλιογραφία καταγράφεται ένα φάσμα μεθόδων συμμετοχής, πολλές από τις οποίες έχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά, στοιχείο που δυσκολεύει την κατάλληλη επιλογή μεθόδου. Η όποια επιλογή μπορεί να διευκολύνεται μέσα από την αξιοποίηση συγκεκριμένων κριτηρίων, όπως ο στόχος και το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα

της συμμετοχικής διαδικασίας, το θέμα (γνώση, ωριμότητα απόψεων, απαιτούμενη τεχνογνωσία, βαθμός αμφισβήτησης κ.ά.), ο αριθμός των συμμετεχόντων, ο απαιτούμενος χρόνος και οι διαθέσιμοι πόροι (Steyaert & Lisoir, 2005).

Ακόμη, για την επιλογή μεθόδου σημαντικό κριτήριο αποτελεί και το στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού στο οποίο θα αξιοποιηθεί, το οποίο γενικά οριοθετεί τις απαιτήσεις από την επιλεγόμενη μέθοδο (Στρατηγέα, 2009).

3.2 Συντονισμός και συνέργεια Πολιτικών Ελλάδας

Στο Β΄ Μέρος του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου επιχειρείται η σκιαγράφηση με συνοπτικό τρόπο των γενικών χαρακτηριστικών, καθώς, επίσης, και η διάρθρωσή και οι διάφορες τάσεις ανάπτυξης του εθνικού χώρου, επιδιώκοντας να διατυπωθεί μία συνθετική διάγνωση των ιδιαίτερων παραμέτρων, εστιάζοντας το ενδιαφέρον στις προοπτικές, τα προβλήματα και τις προκλήσεις. σύμφωνα με την ανάλυση με επιλεκτικό τρόπο και την παρουσίαση των διαφόρων σημαντικών μεγεθών μπορεί να τεκμηριωθεί η ανάγκη να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, για να διατυπωθούν οι στρατηγικές επιλογές και προτεραιότητες. Πιο συγκεκριμένα στο κεφάλαιο του Γενικού Πλαισίου Χ.Σ. και Α.Α. σημαντική θεωρείται η αξιολόγηση των σημαντικότερων δημοσίων πολιτικών των βασικών δημοσίων πολιτικών ως βασικών παραγόντων και με καθοριστικό ρόλο στο πλαίσιο του χωροταξικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού (Στρατηγέα, 2015).

Επίσης, ως προς τις τέσσερις πρώτες τομειακές πολιτικές κύριο χαρακτηριστικό τους θεωρείται η προτεραιότητα στη μεγέθυνση του αντίστοιχου τομέα, εξαιτίας της κατάχρησης, η οποία παρατηρείται στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων με χωρικό χαρακτήρα, χωρίς, όμως, να αξιολογείται η εμφάνιση αρνητικών παρενεργειών, που μπορεί να έχει η ίδια η μεγέθυνση στα πλεονεκτήματα αυτά, αλλά, επίσης, και από την αποφυγή ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους στις παραγωγικές δραστηριότητες. Κοινό στοιχείο των διαφόρων πολιτικών που έχουν εφαρμοστεί θεωρείται η απουσία ολοκληρωμένης προσέγγισης στο σχεδιασμό και την υλοποίησή τους.

Οι υπόλοιπες τέσσερις (χωρικές πολιτικές) διακρίνονται για την απουσία επαρκούς διασύνδεσης και συμπληρωματικότητας ανάμεσα τους και αυτό το γεγονός μπορεί να συνδεθεί με τη σημαντική απουσία του χωροταξικού σχεδιασμού, ο οποίος θα μπορούσε να

αξιοποιηθεί για την καθοδήγηση και τον συντονισμό των μεταξύ τους πολιτικών. Έμφαση δίνεται παράλληλα για τις εξής παραμέτρους (Στρατηγέα κα, 2015) :

- αντιφατική αλλά σε αρκετές περιπτώσεις και καταστροφική πολιτική οικιστικής ανάπτυξης
- αδυναμία αξιοποίησης σύγχρονων εργαλείων για τις χρήσεις γης
- καταστροφικά αποτελέσματα της έλλειψης σχεδιαστικού πλαισίου
- θετικός ρόλος του νέου νόμου για το Χ.Σ

Η συγκεκριμένη πρακτική οδήγησε στην αλλοίωση και πολλές φορές στην καταστροφή τοπίων, στον υπερκορεσμό πολλών περιοχών, στη ρύπανση και την καταστροφή του περιβάλλοντος αλλά και στη δόμηση με αυθαίρετο τρόπο και στην μετατροπή κάθε είδους γης σε οικόπεδα, τα οποία μπορούν να θεωρηθούν εν δυνάμει. Επιπλέον, σημαντική θεωρείται η αξιολόγηση των θεσμικών πρακτικών και μεταβολών στην αναπτυσσόμενη πολιτική προστασίας, στην οποία εμφανής είναι η αδυναμία υλοποίησης των διαφόρων στόχων. Στο Γ΄ Μέρος του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου προτεραιότητα αποτελεί η διατύπωση κεντρικών στρατηγικών επιλογών αλλά και προτεραιοτήτων για τον χωροταξικό σχεδιασμό, με σημαντικές αναφορές στη διάγνωση του Μέρους Α αλλά και στις σημαντικές θεματικές κατευθύνσεις, οι οποίες εισάγονται από τον Νόμο για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Αειφόρο Ανάπτυξη. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να κατασκευαστούν σενάρια ή να διατυπωθούν διάφορες δεσμευτικές προτάσεις αλλά και ενδεικτικά πλαίσια και βασικές κατευθύνσεις για τους μακροπρόθεσμους στόχους της χωροταξικής πολιτικής ως προς τον εντοπισμό προβλημάτων και των προοπτικών που έχουν παρουσιαστεί στο Β΄ Μέρος του Σχεδίου (Μπαμπαλιούτας & Μητσόπουλος, 2014).

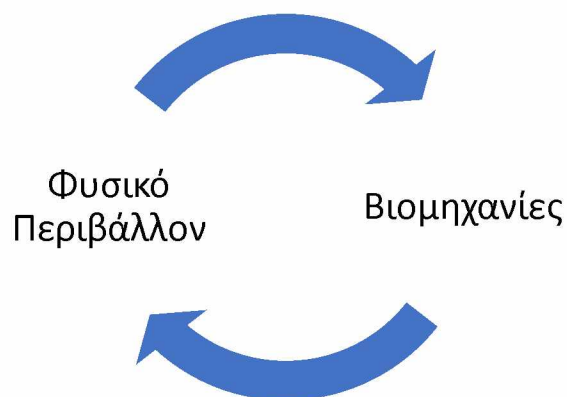
3.3 Άτυπες βιομηχανικές συγκεντρώσεις

Ως Άτυπη Βιομηχανική Συγκέντρωση (ΑΒΣ) ονομάζεται μία περιοχή η οποία χωρίς να έχει χαρακτηριστεί ως ζώνη βιομηχανικής συγκέντρωσης παρουσιάζει μία αυξημένη συγκέντρωση δραστηριοτήτων και βιομηχανιών, ελλείπει κατάλληλου πολεοδομικού σχεδιασμού και υποδομών δημιουργώντας οποιασδήποτε μορφής περιβαλλοντικά προβλήματα. Όσον αφορά στη δόμηση στις περιοχές αυτές, ισχύουν ως επί τω πλείστον οι γενικές διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης. Όσον αφορά στις χρήσεις γης, μπορεί να μην έχουν θεσμοθετηθεί για την εκάστοτε περιοχή είτε να είναι συμβατές με τις δραστηριότητες οι οποίες χωροθετούνται εκεί. Είναι γεγονός ότι η δυνατότητα για «εκτός σχεδίου» δόμηση

στην Ελλάδα είναι ένας παράγοντας που συνέβαλε στην δημιουργία αυτών των άτυπων συγκεντρώσεων. Παράλληλα, οι απαγορευτικές διατάξεις για την ίδρυση ή για την επέκταση υφιστάμενων βιομηχανικών περιοχών μέσα σε μητροπολιτικά κέντρα καθώς και η εγγύτητα συγκοινωνιακών και ενεργειακών δικτύων καθώς και αστικών κέντρων σε κοντινές περιοχές οδήγησαν στην άτυπη συγκέντρωση βιομηχανιών σε περιοχές που δεν είχε προβλεφθεί βιομηχανική δραστηριότητα (Οικονόμου, 2009).

Όπως είναι αναμενόμενο σε περιοχές για τις οποίες δεν είχε προβλεφθεί βιομηχανική δραστηριότητα βαρέος τύπου, το φυσικό περιβάλλον υπέστη σοβαρές ζημιές, καθώς οι απαραίτητες υποδομές δεν είχαν δημιουργηθεί για να υποδεχτούν και να εξυπηρετήσουν μικρές ή μεγάλες βιομηχανικές μονάδες.

Οι συνέπειες λόγω έλλειψης υποδομών στο φυσικό περιβάλλον και τις βιομηχανίες είναι αμφίδρομη.

Η καταγραφή των ΑΒΣ σε αρκετές περιπτώσεις εμφανίζει δυσκολίες, οι οποίες θεωρούνται αντίστοιχες με την καταγραφή των εκτάσεων, οι οποίες διακρίνονται για τη θεσμοθετημένη χρήση χονδρεμπορίου και βιομηχανίας, με την έννοια ότι αναφέρεται σε διάσπαρτη πληροφορία. Σε γενικές γραμμές, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα έχουν καταγραφεί 181 ΑΒΣ με συνολική έκταση 298.924 στρέμματα (Ασπρογέρακας, 2011).

Πίνακας 3.1 - ΑΒΣ με συνολική έκταση 298.924 στρέμματα

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΛΗΘΟΣ ΑΒΣ	ΕΜΒΑΔΟ ΑΒΣ (ΣΤΡ)
ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	13	10.349
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	30	90.814
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1	114
ΗΠΕΙΡΟΥ	4	2.203
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	17	17.746
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	2	951
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	9	8.617
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	41	66.096

ΑΤΤΙΚΗΣ	28	70.937
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	11	12.945
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	1	161
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	5	2.318
ΚΡΗΤΗΣ	19	15.673
ΣΥΝΟΛΟ	181	298.924

Υποστηρίζεται ότι στις μεγάλες ΑΒΣ και πιο συγκεκριμένα σε αυτές του Ασπροπύργου, των Οиноφύτων και του Ωραιοκάστρου από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ έχει γίνει επιλογή εκτάσεων, που εμφανίζουν πάρα πολλές δραστηριότητες, ενώ σε αυτές έχουν εγκριθεί «Βιομηχανικές Χρήσεις» και παράλληλα οι υπόλοιπες εκτάσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται βιομηχανικές δραστηριότητες είτε αγνοούνται, ενώ συχνά προτείνεται η εξυγίανσή τους μέσω της μεταφοράς σε άλλη θέση των υπαρχουσών δραστηριοτήτων σε αυτές. Πρόκειται για μία συγκεκριμένη επιλογή που κρίθηκε απαραίτητη για τη Χωροταξική Οργάνωση, η οποία προσδιορίστηκε από το ΓΠΣ για τον ΟΤΑ, δίνοντας έμφαση ουσιαστικά στην αστική περιοχή η οποία, όμως, μπορεί να θεωρηθεί εσφαλμένη και ανεδαφική, εξαιτίας της αδυναμίας μεταφοράς κάποιας βιομηχανικής δραστηριότητας αλλά και εξαιτίας της εξέλιξης του αστικού συγκροτήματος, μέσα από τη δημιουργία νέων περιοχών μεικτών χρήσεων, διευρύνοντας με τον τρόπο αυτό το συγκεκριμένο πρόβλημα (Στρατηγέα, 2015).

Η Οριοθέτηση των ΑΒΣ και, επίσης, η εξυγίανσή τους θεωρείται απαραίτητη και επιβεβλημένη, αλλά είναι απαραίτητο να γίνει με τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις :

- πολεοδομική και παράλληλα περιβαλλοντική εξυγίανση της περιοχής, διευκολύνοντας τη συνύπαρξη της Βιομηχανίας και της Κατοικίας σε μικρές αποστάσεις αλλά συχνά και σε όμορες θέσεις
- διατήρηση της δυνατότητας να λειτουργούν οι υφιστάμενες επιχειρήσεις με όρους νομιμότητας, με βάση το περιεχόμενο του ν.3982/2011

- οικονομική βιωσιμότητα του project, καθώς σε διαφορετική περίπτωση θα λειτουργήσει ως ένας σχεδιασμός που θα διατηρηθεί ανεφάρμοστος.
- περιορισμός της κάθε είδους όχλησης σε όλες τις όμορες αστικές περιοχές με ρεαλιστικούς όρους, οι οποίοι δεν θα συντελούν στην εξαφάνιση της βιομηχανικής δραστηριότητας

Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο να διερευνηθεί εξυγίανση σε συνδυασμό και παράλληλα να μελετηθεί η ανάπτυξη νέας βιομηχανικής γης, όπου αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί, έτσι ώστε να επιτευχθεί η διασφάλιση οικονομικών κλίμακας στις απαιτούμενες περιβαλλοντικές υποδομές, σε συνδυασμό με τους πόρους από τα νέα βιομηχανικά οικοπέδα. Η καταγραφή των ΑΒΣ συνοδεύεται τις περισσότερες φορές και από την ιεράρχηση της προτεραιότητας για τη διαδικασία της εξυγίανσης. Όταν μια ΑΒΣ καταγράφεται και μελετάται έτσι ώστε να βρεθεί λύση για την εξυγίανσή της τότε για όλες τις εκτάσεις προσδιορίζεται η αντίστοιχη βαθμολογία, με βάση την Πολυκριτηριακή Μέθοδο. Όπως επισημαίνεται η μεγαλύτερη βαθμολογία συνεπάγεται μεγαλύτερη προτεραιότητα στο θέμα της αναγκαιότητας εξυγίανσης (Επιχειρησιακό Σχέδιο, 2018).

Μέσα από το Επιχειρησιακό Σχέδιο η καταγραφή και παράλληλα η ιεράρχηση ως προς την προτεραιότητα εξυγίανσης των περιοχών ΑΒΣ μπορεί να θεωρηθεί σημαντική για τη διαδικασία εξυγίανσής τους. Στη συνέχεια έμφαση δίνεται στον χαρακτηρισμό της ΑΒΣ ως περιοχής, στην οποία είναι απαραίτητη η προσπάθεια περιβαλλοντικής εξυγίανσης που μπορεί να πραγματοποιηθεί με ΚΥΑ μετά τη διαδικασία υποβολής σχετικής μελέτης στην αρμόδια υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας (ΓΓΒ) από νομικό πρόσωπο ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου. Στις περιοχές όπου χαρακτηρίζονται περιοχές, όπου είναι αναγκαία η εξυγίανση, μπορεί να προωθηθεί η ίδρυση ενός Επιχειρηματικού Πάρκου Ενδιάμεσου Βαθμού Οργάνωσης ή ενός Επιχειρηματικού Πάρκου Εξυγίανσης, αλλά πολλές φορές και ΕΠ Τύπου Β ή Γ, με βάση όλα αυτά, τα οποία προβλέπονται στο Άρθρο 56 του ν. 3982/2011. Ο φορέας που θα προχωρήσει στην υποβολή της απαιτούμενης πρότασης για την ίδρυση του ΕΠΕ είναι απαραίτητο σε γενικές γραμμές να μεριμνήσει για την προώθηση της οικονομικής βιωσιμότητας του project. Για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας και σε αρκετές περιπτώσεις για λόγους πολεοδομικής οργάνωσης είναι σαφές ότι σε οποιαδήποτε πρόταση για την ίδρυση ΕΠΕ θα συμπεριλαμβάνεται και η ανάπτυξη νέας βιομηχανικής γης, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τη δημιουργία νέων αδόμητων οικοπέδων με

εγκεκριμένες χρήσεις γης, με βάση τις οποίες θα διευκολύνεται η εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων (Επιχειρησιακό Σχέδιο, 2018).

Υποστηρίζεται παράλληλα ότι η Ιεράρχηση των αναγκών ανάπτυξης νέων ΕΠ για κάθε Περιφερειακή Ενότητα αλλά πολλές φορές και της εξυγίανσης των καταγεγραμμένων ΑΒΣ, πραγματοποιείται με την εφαρμογή αξιόπιστου και, επίσης, αντικειμενικού πολυκριτηριακού συστήματος αξιολόγησης, το οποίο εγκρίθηκε ουσιαστικά με την Υπουργική Απόφαση Φ/Α.15/3/15056/1115/2013 (ΦΕΚ 3437Β).

Με την εφαρμογή του Πολυκριτηριακού συστήματος αξιολόγησης δίνεται η δυνατότητα στις Περιφερειακές Ενότητες να λάβουν μια βαθμολογία, σύμφωνα με την οποία μπορεί να συνταχθεί ο πίνακας κατάταξης. Η μεγαλύτερη βαθμολογία που μπορεί να λάβει μια Περιφερειακή Ενότητα δίνει τη δυνατότητα προσδιορισμού της προτεραιότητας στην ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών πάρκων σε σχέση με την Περιφερειακή Ενότητα με τη βαθμολογία που ακολουθεί, ανεξάρτητα, όμως, από το εμβαδόν των νέων πάρκων που θα απαιτηθεί να αναπτυχθούν στο πλαίσιο της (Επιχειρησιακό Σχέδιο, 2018).

Η εμφάνιση του χωροταξικού σχεδιασμού συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη βιομηχανική δραστηριότητα, καθώς απορρέει οικονομική κρίση του 1930. Κατά τη διάρκεια του 1930 οι περισσότερες βιομηχανικές χώρες κλήθηκαν αντιμετωπίσουν το κλείσιμο εργοστασίων, καθώς, επίσης, και τα φαινόμενα της μετανάστευσης διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων προς εύρεση εργασίας αλλά και της ερημοποίησης των αγροτικών περιοχών. Με τον τρόπο αυτό υπήρξε παρέμβαση των κεντρικών εξουσιών για να παρέχουν την κατάλληλη υποστήριξη στις τοπικές αρχές, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό την εξισορρόπηση των διαφόρων ανισοτήτων, που προκλήθηκαν από τη διεθνή οικονομική κρίση. Στο πλαίσιο αυτό με τον χωροταξικό σχεδιασμό συνθέτεται μία παρέμβαση συνδυαστικού τύπου, η οποία εμπνέεται ουσιαστικά από τις αρχές της Κεϋνσιανής θεωρίας. Στο πλαίσιο αυτό οι κυβερνήσεις των περισσότερων βιομηχανικών χωρών προχώρησαν στην εφαρμογή πολιτικών για την οργάνωση του χώρου (Οικονόμου, 2009).

Προτεραιότητα αυτής της πολιτικής θεωρούνταν η αναζήτηση της εδαφικής και γεωγραφικής συνοχής, η οποία είναι σημαντική για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και της ευρύτερης κοινωνίας. Για την υλοποίηση αυτής της πολιτικής αυτής σημαντική μπορεί να θεωρηθεί η κρατική παρέμβαση με στόχο να διασφαλιστεί η ισότητα των διαφόρων τμημάτων του εθνικού εδάφους στο πλαίσιο της ανάπτυξης, επιχειρώντας με τον τρόπο αυτό την εξισορρόπηση των οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων στο σύνολο της χώρας. Ως

μηχανισμοί υλοποίησης του συγκεκριμένου αντικειμενικού στόχου μπορούν να θεωρηθούν η θέσπιση των διαφόρων κανόνων οργάνωσης του χώρου σε συνδυασμό με τη διάθεση των απαιτούμενων πόρων οικονομικών πόρων για την υλοποίηση της, με στόχο την επίτευξη της οικονομικής προόδου (Οικονόμου, 2009).

Ως προς τα διάφορα κριτήρια βιομηχανικής χωροθέτησης υποστηρίζεται ότι, πέρα από τις διάφορες βιομηχανικές δραστηριότητες, οι οποίες είναι εντάσεως πρώτων υλών, η βιομηχανία τις περισσότερες φορές θέτει ως σημαντικότερο παράγοντα επιλογής τόπου εγκατάστασης τα μεγάλα αστικά κέντρα. Κατά συνέπεια, στην Ελληνική βιομηχανία επικρατούν κλάδοι, οι οποίοι προσανατολίζονται στα μεγάλα καταναλωτικά κέντρα, καθώς, επίσης, τις υπηρεσίες του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, αλλά πολλές φορές και την εξειδίκευση διοικητικών και τεχνικών στελεχών, αλλά, επίσης, και τα οργανωμένα δίκτυα υποδομής (Ιωαννίδης, 2007). Με βάση αυτά τα στοιχεία στο επόμενο κεφάλαιο θα αξιοποιηθεί η μελέτη περίπτωσης, προκειμένου να μελετηθούν και να αξιολογηθούν οι χωρικές παρενέργειες του ελλιπούς συντονισμού των πολιτικών σχεδιασμού, στην περιοχή Οινοφύτων – Σχηματαρίου.

Κεφάλαιο 4^ο – ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

4.1 Αίτια δημιουργίας της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης

Στην περιοχή Οινοφύτων-Σχηματαρίου-Τανάγρας στον Ν. Βοιωτίας υποστηρίζεται ότι παρουσιάζεται η πιο μεγάλη βιομηχανική συγκέντρωση στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας. Η ανάπτυξή της παρουσιάζεται σε μια έκταση 15.000 στρεμμάτων, η οποία βρίσκεται δίπλα στα σύνορα του νομού με την Αττική και πιο συγκεκριμένα κατά μήκος του οδικού άξονα ΠΑΘΕ/Ε-75 και, επίσης, της σιδηροδρομικής γραμμής Αθήνας-Θεσσαλονίκης-Ειδομένης, που αποτελούν βασικά τμήματα του Διεθνούς Ευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών. Σε γενικές γραμμές αφορά μία άτυπη βιομηχανική περιοχή που μπορεί να θεωρηθεί μία δορυφορική ανάπτυξη του βιομηχανικού συγκροτήματος της Αθήνας (Βέργου, 2007).

Η δημιουργία της μπορεί να αποδοθεί ουσιαστικά στο Προεδρικό Διάταγμα 84/1984, σύμφωνα με το οποίο απαγορευόταν η ίδρυση νέων αλλά παράλληλα και ο εκσυγχρονισμός υφιστάμενων βιομηχανιών στην περιοχή της Αττικής, δίνοντας κίνητρα σε όσες βιομηχανίες χωροθετούνταν σε απόσταση μεγαλύτερη από 60 χλμ. από την Αθήνα. Η βιομηχανική συγκέντρωση των Οινοφύτων μπορεί να εντοπιστεί με ακρίβεια στο όριο, το οποίο μπορούσε να τεθεί από τους τότε αναπτυξιακούς νόμους, όπως, επίσης, και οι αντίστοιχες συγκεντρώσεις προς τις γειτονικές περιοχές της Θεσσαλονίκης και την Κόρινθο (Μπελεγράτη, 2020).

Τα επενδυτικά σχέδια των περισσότερων μονάδων που δραστηριοποιούνται στα Οινόφυτα έχουν χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια διαφόρων αναπτυξιακών νόμων, παρά την εμφάνιση σημαντικών χωροθετικών πλεονεκτημάτων, που εξασφαλίζει η συγκεκριμένη περιοχή. Υποστηρίζεται, επίσης, ότι οι επιχειρήσεις απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα των ισχυρών εξωτερικών οικονομιών αστικοποίησης με βάση τη δυνατότητα γειννίασης με το μεγάλο αστικό κέντρο της πρωτεύουσας, χωρίς ουσιαστικά να υπάρχει επιβάρυνσή τους από τις αρνητικές εξωτερικές οικονομίες που καλούνται να διαχειριστούν οι επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν χωροθετηθεί στο αστικό κέντρο⁶.

Στα μέσα της δεκαετίας 1980 επισημαίνεται ότι η βιομηχανική συγκέντρωση των Οινοφύτων γνώρισε την πιο μεγάλη ανάπτυξη με περισσότερα από 300 εργοστάσια και περισσότερους από 60.000 εργαζόμενους/ες. Με βάση πρόσφατα στοιχεία υποστηρίζεται ότι στην περιοχή αυτή έχουν χωροθετηθεί λιγότερες από 200 μεταποιητικές μονάδες. Οι πιο

⁶ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

πολλές από αυτές είναι μικρές μονάδες που μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε ένα ευρύ ουσιαστικά φάσμα διαφόρων κλαδικών ειδικεύσεων. Μπορεί να διακριθεί γενικά ένας μικρός αριθμός μεγάλων μονάδων για τη χώρα μας, που κατέχουν ηγετική θέση στον κλάδο τους και μπορούν να θεωρηθούν παράλληλα πολύ σημαντικοί εργοδότες. Οι μεγάλες μονάδες τείνουν να δραστηριοποιηθούν, κατά κύριο λόγο, στους κλάδους της χημικής βιομηχανίας, των μεταλλικών κατασκευών και της μεταλλουργίας. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις θεωρούνται ουσιαστικά οι χημικές βιομηχανίες ICI και παράλληλα BERLING, αλλά και το εργοστάσιο της E.A.B και, επίσης, οι μεταλλουργικές βιομηχανίες BIOΧΑΛΚΟ και ΜΑΪΛΗΣ (Μπελεγράτη, 2020).

Η συμβολή όλων αυτών των βιομηχανικών μονάδων στην τοπική απασχόληση δεν μπορεί να θεωρηθεί μικρή. Ένας μεγάλος αριθμός ντόπιων και οικονομικών μεταναστών που έχει προχωρήσει στην εγκατάστασή του μόνιμα στους γειτονικούς οικισμούς εργάζονται στις βιομηχανικές μονάδες της περιοχής. Τα τελευταία τριάντα χρόνια οι γειτονικοί οικισμοί έχουν προχωρήσει στον πολλαπλασιασμό του πληθυσμού τους. Παράλληλα, υπολογίζεται ότι περίπου 10.000 εργαζόμενοι μετακινούνται ημερησίως, σε αρκετές περιπτώσεις με λεωφορεία των επιχειρήσεων, από την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας, με στόχο την απασχόλησή τους στα Οινόφυτα⁷.

Σε γενικές γραμμές θεωρείται ότι οι εργαζόμενοι/ες αυτοί εκτελούν τις πιο εξειδικευμένες εργασίες, απολαμβάνοντας, επίσης, τις καλύτερες αμοιβές. Παρόλα αυτά οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις δεν προχώρησαν στην ανάπτυξη ισχυρών διασυνδέσεων με την περιοχή εγκατάστασης τους, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζεται ότι ο ρόλος τους στην τοπική ανάπτυξη θεωρείται περιορισμένος. Τις περισσότερες φορές ανήκουν σε διάφορους επιχειρηματίες, οι οποίοι κατοικούν εκτός της συγκεκριμένης περιοχής, έχοντας την έδρα τους στην περιοχή της Αθήνας και προχωρώντας στον εφοδιασμό τους με πρώτες ύλες, υπηρεσίες αλλά και ενδιάμεσες εισροές στη συγκεκριμένη περιοχή. Κατά συνέπεια, τα διάφορα εισοδήματα, τα οποία δημιουργούνται ουσιαστικά από τον τρόπο δραστηριοποίησης των μονάδων είτε ως αμοιβές των άλλων παραγωγικών συντελεστών, πέρα από τις αμοιβές της εργασίας διαρρέουν στη συγκεκριμένη περιοχή, έχοντας ως κύρια κατεύθυνση την Αττική (Βέργου, 2007).

⁷ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

Επίσης, υποστηρίζεται ότι η αύξηση του ΑΕΠ του νομού Βοιωτίας διακρίνεται, κατά κύριο λόγο, για τον πλασματικό της χαρακτήρα⁸.

Εικόνα 3.1 – Βιομηχανική Ζώνη Οινοφύτων - Σχηματαρίου

Στα πλαίσια του Εθνικού Χωροταξικού για τον τομέα της Βιομηχανίας σημαντικός θεωρείται ο προγραμματισμός της ποιοτικής αναδιάρθρωσης της περιοχής και στη συνέχεια η δημιουργία Β.Ε.Π.Ε έχει προγραμματιστεί η ποιοτική αναδιάρθρωση της περιοχής και η δημιουργία Β.Ε.Π.Ε, με εθνική εμβέλεια σε έκταση 2.000 στρεμ.

Η δημιουργία αυτή αφορά πιο συγκεκριμένα τη ζώνη Οινοφύτων–Σχηματαρίου–Τανάγρας, στην οποία στην οποία σημαντική θεωρείται η εγκατάσταση αποθηκευτικών χώρων και κέντρων διανομής του τριτογενούς τομέα. Στα πλαίσια της ΒΕΠΕ υποστηρίζεται ότι πρόκειται να κατασκευαστούν σημαντικά έργα, με στόχο την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, αλλά παρόλα αυτά οι εργασίες υλοποίησης των συγκεκριμένων έργων θεωρούνται εξαιρετικά αργές, ενώ τα διάφορα προβλήματα αυξάνονται. Σε γενικές γραμμές υποστηρίζεται ότι στις μεγάλες ΑΒΣ και πιο συγκεκριμένα στην ΑΒΣ των Οινοφύτων, του Ασπροπύργου και του Ωραιοκάστρου από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ έχει γίνει η επιλογή εκτάσεων, που εμφανίζουν πάρα πολλές δραστηριότητες και σ' αυτές έχουν εγκριθεί διάφορες «Βιομηχανικές Χρήσεις» ενώ οι υπόλοιπες εκτάσεις, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται βιομηχανικές δραστηριότητες είτε αγνοούνται είτε πολλές φορές προτείνεται η εξυγίανσή τους με μεταφορά σε άλλη θέση των διαφόρων δραστηριοτήτων, που αναπτύσσονται σε αυτές (Μπελεγράτη, 2020).

Πρόκειται για επιλογή, η οποία θεωρείται απαραίτητη στα πλαίσια της Χωροταξικής Οργάνωσης που έχει προσδιοριστεί από το ΓΠΣ για τον ΟΤΑ, εστιάζοντας το ενδιαφέρον

⁸ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

στην αστική περιοχή η οποία, παρόλο το αποτέλεσμα, μπορεί να κριθεί ανεδαφική και εσφαλμένη, επειδή καμία βιομηχανική δραστηριότητα δεν μεταφέρθηκε και ταυτόχρονα επειδή το αστικό συγκρότημα εξελίσσεται με τη δημιουργία νέων περιοχών μεικτών χρήσεων περιπλέκοντας με τον τρόπο αυτό το συγκεκριμένο πρόβλημα. Από τη συνολική έκταση των 298.924 στρεμμάτων, τα οποία έχουν οριοθετηθεί στα πλαίσια της συγκεκριμένης ΑΒΣ στα 108.499 στέμματα έχουν καθοριστεί διάφορες χρήσεις γης Βιομηχανίας και Χονδρεμπορίου μέσω των εγκεκριμένων έως την εποχή μας ΓΠΣ ενώ τα υπόλοιπα 190.425 στρέμματα βρίσκονται εκτός σχεδίου χωρίς την ύπαρξη εγκεκριμένων χρήσεων γης⁹.

4.2 Η περίπτωση της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου : Η χωρική οργάνωση και η αναπτυξιακή φυσιογνωμία τους

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης στηρίζεται σε νομοθετικό επίπεδο στα άρθρα 8 και παράλληλα 18 του Ν. 2742/99 “Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις και, επίσης, στη γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (28.02.2003) και ταυτόχρονα στην υπ’ αριθμό 22430/30.06.03. εισήγηση της Δ/σης Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ. Ο ρόλος της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικός στην εθνική οικονομία, εξαιτίας, κυρίως, της ευρωπαϊκής εμβέλειας των διαφόρων ορυκτών της πόρων και παράλληλα της βιομηχανικής της παραγωγής, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις και των διαφόρων επιχειρηματικών ομίλων, οι οποίοι επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν σε αυτήν (Βέργου, 2007).

Η συγκεκριμένη περιοχή παρουσιάζεται ουσιαστικά ευάλωτη ως προς τις σύγχρονες απαιτήσεις στους τομείς της Έρευνας και παράλληλα των Νέων Τεχνολογιών ενώ υποστηρίζεται ότι για την προσπάθεια αναβάθμισης της θέσης της Περιφέρειας, σημαντικός είναι ο ρόλος της επιχειρηματικής δυναμικής της εξαγωγικής της βιομηχανίας. Με βάση αυτά τα στοιχεία είναι κατανοητή η σημασία της της βιομηχανικής δραστηριότητας για την ανάπτυξη ειδικότερα της της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, με αποτέλεσμα να θεωρείται απαραίτητη μια πιο εκτενής αναφορά της στο ΠΠΧΣΑΑ. Αρχικά, πρέπει να επισημανθεί ότι στην παράγραφο “Αξιολόγηση Υπάρχουσας Κατάστασης και Προοπτικών στο Επίπεδο της Περιφέρειας” επισημαίνεται ότι το 1998 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας παρουσιάζεται κατά 30% περίπου υψηλότερο του αντίστοιχου στη χώρα μας, ενώ, επίσης, εμφανίζεται ως πρώτη σε κατάταξη περιφέρεια της χώρας. Η εξέλιξη αυτή του κατά κεφαλήν

⁹ <http://www.greescapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

ΑΕΠ μπορεί να συνδεθεί ουσιαστικά και με το φαινόμενο της αναβιομηχάνισης που έχει αρχίσει να παρουσιάζεται έντονα στο τελευταίο μισό της δεκαετίας του '90, συνεχίζοντας με τον τρόπο αυτό την εγκατάσταση αλλά ταυτόχρονα και τη μετεγκατάσταση διαφόρων μεγάλων βιομηχανικών ομίλων στη βιομηχανική περιοχή Οινόφυτα – Σχηματάρι, εξαιτίας της γειτνίασης με την περιοχή της Αττικής (ΕΤΒΑ, 2004).

Επίσης, υποστηρίζεται ότι το υψηλό αυτό κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας δεν μπορεί να θεωρηθεί κατ' ανάγκη και κατά κεφαλήν εισόδημα των κατοίκων της, αλλά παρουσιάζεται ουσιαστικά ως εισόδημα εργαζομένων και στελεχών στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη περιοχή, του οποίου, όμως, εμφανής είναι η διαρροή έξω από την περιφέρεια και, κυρίως, προς την περιοχή της Αθήνας (Καλογήρου κα, 1989).

Με βάση την αξιολόγηση της εξέλιξης των διαφόρων ιδιωτικών επενδύσεων είναι σαφές ότι το ΠΠΧΣΑΑ αναγνωρίζει ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 εμφανής είναι η έντονα αυξητική τάση των διαφόρων επενδύσεων μεγάλου ύψους, κατά κύριο λόγο, στους ποικίλους κλάδους της μεταποίησης. Το πιο μεγάλο μέρος αυτών των επενδύσεων στον τομέα της μεταποίησης έχει εξειδικευτεί στους τομείς των μη μεταλλικών ορυκτών, της μεταλλουργίας, της κλωστοϋφαντουργίας, των τροφίμων – ποτών, της χαρτοβιομηχανίας και των χημικών πλαστικών. Παράλληλα, οι επενδύσεις αυτές χωρικά συγκεντρώθηκαν, κατά κύριο λόγο, στους νομούς Φθιώτιδας και Εύβοιας και στη συνέχεια στους Νομούς Φθιώτιδος και Εύβοιας. Αξιολογώντας την υφιστάμενη κατάσταση σε επίπεδο νομού στον τομέα της βιομηχανικής δραστηριότητας, υποστηρίζεται ουσιαστικά ότι ο νομός Βοιωτίας αποτελεί τον πρώτο νομό της περιφέρειας αλλά και της Ελλάδας ως προς το θέμα της παραγωγικότητας, εξαιτίας της ισχυρής παρουσίας του εκσυγχρονισμένου δευτερογενούς τομέα, αλλά, όμως, υστερεί σημαντικά ως προς το θέμα του εισοδήματος ως προς το δηλωθέν εισόδημα/ κάτοικο, όπως παράλληλα και ο νομός Φθιώτιδας. Παρόλα αυτά, όμως, θεωρείται ότι η χωρική συγκέντρωση διαφόρων βιομηχανικών επενδύσεων σε κάποιες επιλεγμένες περιοχές στον Ν. Φθιώτιδας, αμβλύνει με σταδιακό τρόπο την οικονομική ανομοιογένεια, ως προς την εξέλιξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο νομού (Βέργου, 2007).

Επίσης, υποστηρίζεται η ενδονομαρχιακή άμβλυνση των διαφόρων κοινωνικών ανισοτήτων ανάμεσα στις αναπτυγμένες βιομηχανικές περιοχές και παράλληλα στις προβληματικές ορεινές περιοχές, εξαιτίας της ενίσχυσης με σταδιακό τρόπο των τελευταίων διαμέσου προγραμμάτων, που αφορούν την ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη. Με βάση το ΠΠΧΣΑΑ της Περιφέρειας, έχει ήδη αρχίσει να ενισχύεται η σύζευξη μεταξύ του

τριτογενούς και του δευτερογενούς τομέα στα μικρά περιφερειακά αστικά κέντρα, η οποία μπορεί να ενεργοποιηθεί μέσα από την χωροταξική ανασυγκρότηση με σταδιακό τρόπο της βιομηχανικής βάσης, αλλά παράλληλα και μέσα από την εμφάνιση υπηρεσιών ειδικής τεχνολογίας, ανάπτυξης και έρευνας αλλά και την παροχή διαφόρων βιομηχανικών υποδομών (ΕΤΒΑ, 2004).

Παράλληλα, υποστηρίζεται ότι ως προς τις διάφορες υφιστάμενες υποδομές υποστήριξης του τομέα της βιομηχανικής δραστηριότητας, στην Περιφέρεια λειτουργεί οργανωμένη ΒΙΠΕ στο πλαίσιο της ευρύτερης περιοχής της Λαμίας που όμως γειτνιάζει με οριακό τρόπο με την πόλη. Ως μεγαλύτερη βιομηχανική ζώνη θεωρείται, όμως, η μεγάλη “άτυπη ΒΙΓΙΕ” ευρύτερης περιοχής Οινόφυτων- Σχηματαρίου, η οποία αποτελεί μία περιοχή με υποδομές αλλά, όμως, χωρίς τη δυνατότητα οργάνωσης της προσφοράς γης και του χώρου, γεγονός που μπορεί να συνδεθεί με άμεσο τρόπο με την Αθήνα. Παράλληλα, μεγάλο απόθεμα ελκυστικά χωροθετημένης αλλά και καλά οργανωμένης ζώνης αποτελεί η σχολάζουσα αλλά ταυτόχρονα με σταδιακό τρόπο ενεργοποιούμενη ΒΙΓΤΕ στην περιοχή της Θίβης. Επίσης, στην παράγραφο “Περιβάλλον και Ύπαιθρος χώρα” παρουσιάζονται ορισμένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα, που αφορούν το περιβάλλον και τα οποία μπορούν να αποδοθούν στη βιομηχανική δραστηριότητα. Αυτά αναφέρονται, κατά κύριο λόγο, στη βιομηχανική ρύπανση και στα θέματα των βιομηχανικών ατυχημάτων και παρουσιάζονται πιο έντονα στην περιοχή Οινόφυτα-Σχηματάρι (Υπουργείο Ανάπτυξης, 2006).

Σε γενικές γραμμές μέσα από την αξιολόγηση των χωρικών επιπτώσεων των ήδη υλοποιούμενων προγραμμάτων στο πλαίσιο αξιοποίησης των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης I και II το ΠΠΧΣΑΑ αναγνωρίζει την εισροή ικανών πόρων στην περιφέρεια, οι οποίοι θεωρούνται σημαντικοί στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας και στο ΑΕΠ, με αποτέλεσμα η περιφέρεια από το 1995 να θεωρείται σταθερά πρώτη ως προς την παραγωγικότητα στη χώρα μας, Ιδιαίτερα μη αποτελεσματική, όμως, μπορεί να θεωρηθεί η αξιοποίηση των διαφόρων στόχων ως προς τη διάχυση των ποικίλων αποτελεσμάτων των ερευνητικών προσπαθειών του ΚΠΣ και παράλληλα ως προς την προώθηση επιτόπιας εφαρμοσμένης έρευνας στο δυνατό σημείο της περιφέρειας, που θεωρείται η βιομηχανική εξειδικευμένη συγκέντρωση στην περιοχή Οινόφυτα- Χαλκίδα- Λάρυμνα και στη Λαμία σε συνδυασμό με τους εν δυνάμει φορείς Ε & Τ αλλά με τις πόλεις της Λαμίας και της Χαλκίδας (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2008).

Παράλληλα, υποστηρίζεται ότι οι επενδύσεις για επιχειρησιακά σχέδια περιβάλλοντος ή για έργα στο επίπεδο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας δεν μπορούν να θεωρηθούν σημαντικές, καθώς η οι ανάγκες της Περιφέρειας είναι μεγάλες για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος εξαιτίας των διαφόρων αγροτοβιομηχανικών και βιομηχανικών συγκεντρώσεων. Πιο συγκεκριμένα ως κύρια χαρακτηριστικά της περιόδου μέχρι και το τέλος του Β' ΚΠΣ, μπορούν να θεωρηθούν η δημιουργία μεγάλων εμπορικών και βιομηχανικών ομίλων στον μεταποιητικό τομέα, ο οποίος συνδέεται με την εξορυκτική δραστηριότητα αλλά ταυτόχρονα και σε κλάδους σημαντικής έντασης τεχνολογίας (Βέργου, 2007).

Έμφαση δίνεται, επίσης, στην ενσωμάτωση νέας υψηλής τεχνολογίας αλλά και στην αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας των νέων δυναμικών κλάδων, παρουσιάζοντας αξιόλογες εξαγωγικές επιδόσεις. Παράλληλα χαρακτηριστικό της μεταποιητικής δραστηριότητας μπορεί να θεωρηθεί η κτηνοτροφική καθετοποιημένη παραγωγή συγκεντρώνοντας μερικές από τις πιο μεγάλες μονάδες του συγκεκριμένου κλάδου. Παρόλα αυτά κύριο αρνητικό πρόβλημα εξακολουθεί να θεωρείται η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων της, καθώς, σε αντίθεση με την υλοποίηση σημαντικών παραγωγικών υποδομών και επενδύσεων, δεν επιτεύχθηκε στα πλαίσια του Β' ΚΠΣ ικανοποιητική οργάνωση των απαιτούμενων συνθηκών εμπορίας, μεταφοράς και τυποποίησης, κατά κύριο λόγο, των ευπαθών προϊόντων της φυτικής παραγωγής (ΕΤΒΑ, 2004).

Ως προς το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας προτείνεται το Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι οι στρατηγικοί στόχοι, οι οποίοι επιδιώκονται από το ΠΠΧΣΑΑ και οι οποίοι μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην εξέλιξη της βιομηχανικής δραστηριότητας στο χώρο της Περιφέρειας, είναι ουσιαστικά οι παρακάτω¹⁰ :

- Η αξιοποίηση της θετικής ανταπόκρισης της Περιφέρειας στις διάφορες χωρικές επιπτώσεις των κοινοτικών και παράλληλα εθνικών πολιτικών αλλά, επίσης, και στον τομέα της βιομηχανίας, όπως αυτές εξειδικεύονται και σε περιφερειακό και σε εθνικό επίπεδο

¹⁰ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

- Η χαλάρωση της εξάρτησης και παράλληλα σε αρκετές περιπτώσεις της ανισορρόπησης του χώρου της από τη Μητροπολιτική Αθήνα σε συνδυασμό με την παρουσίαση διαφόρων νέων διαπεριφερειακών συνεργασιών, καθώς, επίσης, και ο μετριασμός των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και ανταγωνισμών, μέσω της ενισχυμένης συμπληρωματικότητας και συνεργασίας σε ποικίλες αναπτυξιακές χωρικές ενότητες, που θα μπορούν να διευκολύνουν την αξιοποίηση στο μέγιστο βαθμό του πλουτοπαραγωγικού της δυναμικού σε όλους τους παραγωγικούς τομείς και σε όλες τις κατηγορίες χώρου
- Η ενίσχυση της αστικοποίησης και στη συνέχεια της τριτογενοποίησης της παραγωγικής της βάσης, χρησιμοποιώντας σε μεγάλο βαθμό τις νέες ευκαιρίες από τη διασύνδεση του αναπτυγμένου δευτερογενούς της με την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, την τεχνολογία και παράλληλα την έρευνα.

Στη συνέχεια ως προς το αναπτυξιακό πλαίσιο η ανάπτυξη της Περιφέρειας θεωρείται σημαντική, δίνοντας έμφαση στην έντονη διασύνδεση του δευτερογενούς τομέα, ο οποίος θεωρείται εκσυγχρονισμένος έντονα εξαγωγικός και, επίσης, συνδεδεμένος με τους διάφορους ειδικούς πόρους, αλλά ταυτόχρονα και τη θέση της Περιφέρειας με τον τριτογενή τομέα. Ως στόχος του ΠΠΧΣΑΑ θεωρείται πέρα από την αύξηση του ΑΕΠ και η τομεακή διάρθρωση, η οποία εμφανίζει ένταση στον τριτογενή τομέα, διατηρώντας όμως με τον τρόπο αυτό ένα δυναμικό πρωτογενή τομέα και αναπτύσσοντας μια δυναμική παρουσία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ο δευτερογενής τομέας υπολογίζεται ότι θα εξακολουθήσει και στη νέα δεκαετία να διατηρεί δυναμικό χαρακτήρα. Οι πιο συγκεκριμένες επιλογές και παράλληλα υποθέσεις για την αναπτυξιακή φυσιογνωμία αλλά και την εξέλιξη της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας, ως προς την οργάνωση του τομέα της βιομηχανίας στο χώρο, σε χρονικό ορίζοντα περίπου δεκαπέντε ετών προχωρούν στην υποβολή των παρακάτω προτάσεων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2008) :

- την ενίσχυση της Περιφέρειας με την ίδρυση και παράλληλα τη λειτουργία του Πανεπιστήμιου Στερεάς Ελλάδας. Η παράλληλη διασύνδεση του Πανεπιστήμιου με τις διάφορες παραγωγικές εγκαταστάσεις και τις ήδη υπάρχουσες εκπαιδευτικές δομές αλλά και η ανάπτυξη με ορθολογικό τρόπο σε οργανωμένους χώρους υποδοχής των ποικίλων μεταποιητικών δραστηριοτήτων θεωρείται ότι να προωθήσει την καινοτομία και την απαραίτητη, επίσης, ανάπτυξη των ποικίλων δραστηριοτήτων Έρευνας και Τεχνολογίας

- την οργάνωση του περιφερειακού χώρου σύμφωνα με τη λειτουργία ενός πολυκεντρικού συστήματος δικτυακής λειτουργίας, το οποίο υποστηρίζεται από διάφορα αστικά κέντρα και ενδοπεριφερειακές αναπτυξιακές ενότητες, με στόχο να λειτουργήσει ως παράγοντας εμφάνισης με δυναμικό τρόπο ευγενών υποστηρικτικών υπηρεσιών, οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με βασικές δραστηριότητες, που εντάσσονται στον δευτερογενή τομέα με τις σημαντικές δραστηριότητες του δευτερογενούς τομέα
- την προσπάθεια χωροθέτησης ενός νέου οργανωμένου χώρου για τη μεταποίηση στην περιοχή της ευρύτερης Λοκρίδας που θα λειτουργήσει, δίνοντας έμφαση στη διάχυση της Αθήνας και επιπλέον στις ανάγκες Λαμίας-Άμφισσας-Λιβαδειάς, υποστηρίζοντας με τον τρόπο αυτό τον χώρο του Βοιωτικού Κηφισού
- τον προγραμματισμό της δραστηριότητας και παράλληλα την εξειδίκευση και την ολοκλήρωση
- της παραγωγικής διαδικασίας, αναπτύσσοντας σημαντικές υποδομές E&T παρά τη μεγέθυνση, η οποία εμφανίζεται στη διασυνοριακή περιοχή Χαλκίδας- Θήβας- Αθήνας
- ενίσχυση της μεταποίησης στον χώρο της ευρύτερης περιοχής της Λαμίας, αναπτύσσοντας εξειδικευμένες δραστηριότητες ελεγχόμενης ρύπανσης
- ανάπτυξη βιομηχανίας στην περιοχή της Θίσβης

Ως προς τομέα της χωροταξικής οργάνωσης το ενδιαφέρον εστιάζεται στην ύπαρξη διαφόρων κέντρων με προοπτική ανάπτυξη της βιομηχανικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα στη διάρθρωση του προτεινόμενου οικιστικού δικτύου, θεωρούνται σημαντικές οι αναπτυξιακές χωρικές ενότητες, εμφανίζοντας χαρακτηριστικά εξειδίκευσης στον τομέα της βιομηχανίας. Στο πλαίσιο της βιομηχανικής δέσμης "Χαλκίδα - Θήβα - Θίσβη", προτείνεται ο σχεδιασμός, η εξυγίανση, αλλά παράλληλα και ο έλεγχος των διαφόρων μεγεθών, που αφορούν τη βιομηχανική υπερσυγκέντρωση "Οινόφυτα - Σχηματάρι" και παράλληλα τις σχετικές προεκτάσεις της, οι οποίες εμφανίζονται κατά μήκος του ΓΙΑΘΕ, ενώ παράλληλα αναφέρονται στη σταδιακή οργάνωσή της σε ποικίλες παραγωγικές ζώνες διαφόρων τύπων, αλλά, επίσης, και τη σύνδεσή της με την έρευνα αλλά, επίσης, και τον ανεπτυγμένο τριτογενή τομέα και παράλληλα την πόλη της Θήβας και την αστική περιοχή της Χαλκίδας. Επιπλέον, επαναπροσανατολίζεται η βιομηχανική παραγωγή στον πόλο της Θήβας, προωθώντας με τον τρόπο αυτό τη ΒΠΕ της Θίσβης (Μπελεγράτη, 2020).

Η σύνδεση περαιτέρω με το χώρο του βωξίτη θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία μίας χωρικής δέσμης διάχυσης σε όλες τις νότιες ακτές της Περιφέρειας. Η δέσμη αυτή θεωρείται ότι αποτελεί την πιο σημαντική βιομηχανική συγκέντρωση της συγκεκριμένης Περιφέρειας. Η οργάνωση της ευρύτερης περιοχής Οινοφύτων - Σχηματαρίου, υποστηρίζεται παράλληλα ότι θα αναδιαταχθεί μέσα από Ειδική Χωρική παρέμβαση, η οποία μπορεί να συμβάλει στη διερεύνηση σε βάθος και παράλληλα με οριζόντια διασύνδεση των διαφόρων τοπικών και κεντρικών φορέων, αλλά παράλληλα τη δυνατότητα ένταξης των διαφόρων δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένα εξειδικευμένα αναπτυξιακά προγράμματα (Μπελεγράτη, 2020)

Επίσης, το ενδιαφέρον μπορεί να εστιαστεί στην αναδιάρθρωση και εξειδίκευσή τους αλλά παράλληλα και στη διασύνδεσή τους με διάφορες υπηρεσίες έρευνας και τεχνολογίας, με στόχο την τροφοδότηση των τεχνολογικών πάρκων Θήβας και Χαλκίδας, και στη συνέχεια με τις αναγκαίες περιβαλλοντικές υποδομές, αλλά ταυτόχρονα και το πλαίσιο των μηχανισμών διαχείρισής τους. Σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο θεωρείται ότι η διαχείριση των διαφόρων βιομηχανικών δραστηριοτήτων στη συγκεκριμένη περιοχή, μπορεί να ρυθμισθεί ουσιαστικά με την προώθηση ΠΟΑΠΔ ή ΒΕΠΕ ή σε κάποιες περιπτώσεις και με το πλαίσιο της υπό θεσμοθέτηση ΖΟΕ, ρυθμίζοντας, με τον τρόπο αυτό, διάφορες υπάρχουσες εγκαταστάσεις. Ταυτόχρονα μέσω του πολεοδομικού αλλά ρυθμιστικού σχεδιασμού των αστικών περιοχών Χαλκίδας, Θήβας, και παράλληλα Οινοφύτων-Σχηματαρίου υποστηρίζεται ότι μπορούν να αντιμετωπιστούν διάφορες εγκαταστάσεις τύπου ΒΙΟΠΑ και τέλος, παραγωγικών ζωνών κλπ¹¹

4.3 Προβλήματα εξαιτίας του ελλιπούς συντονισμού

Είναι γεγονός ότι η μακροχρόνια έλλειψη συντονισμού των πολιτικών του χωρικού και του αναπτυξιακού έχει επιφέρει αρκετά προβλήματα στον ελλαδικό χώρο. Πρωτίστως, η μη συνέργεια των δύο διαφορετικών τύπων σχεδιασμού μειώνει την αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού, αφού το κάθε σχέδιο προτείνει πολιτικές με βάση διαφορετικά κριτήρια και στόχους. Παράλληλα, κίνδυνοι εγκυμονούν ως προς την υποβάθμιση του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος. (Ε. Ασπρογέρακας, Δ. Καλλιώρας, 2020) Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα στην Ελλάδα αποτελεί η ραγδαία και άναρχη ανάπτυξη των βιομηχανικών συγκεντρώσεων, που άλλωστε αποτελεί και το βασικό θέμα της παρούσας εργασίας. Κίνητρα αποκέντρωσης του αναπτυξιακού σχεδιασμού οδήγησαν στην μαζική έξοδο των βιομηχανιών από τα μεγάλα αστικά κέντρα και στην χωροθέτηση τους σε

¹¹ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

γειτνιάζουσες περιοχές, στις οποίες τις περισσότερες φορές δεν υπήρχε προβλεπόμενος θεσμοθετημένος χώρος για την εγκατάσταση αυτών. Αυτό οδήγησε σε μη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής και σε σοβαρά περιβαλλοντικά ζητήματα. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές θεσμοθετημένες περιοχές για βιομηχανική εκμετάλλευση (όπως ΒΙ.ΠΕ.) οι οποίες παρόλα αυτά παραμένουν ανενεργές, λόγω μη ύπαρξης κινήτρων για τις επιχειρήσεις έτσι ώστε να χωροθετηθούν εκεί. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση των Οиноφύτων – Σχηματαρίου παρελθοντικός νόμος του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών ώθησε μεγάλες βιομηχανίες εκτός των ορίων της περιφέρειας Αττική μη προβλέποντας τον χώρο εγκατάστασής τους. Αυτό οδήγησε στην εγκατάσταση των μονάδων αυτών πλησίον της περιφέρειας σε περιοχή στην οποία δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη και εγκατάσταση ικανή να καλύψει τις ανάγκες των επιχειρήσεων αυτών. Ως αποτέλεσμα, η περιβαλλοντική ισορροπία της περιοχής διαταράχθηκε σε σημαντικό βαθμό που τα περιβαλλοντικά προβλήματα άρχισαν να ανησυχούν και τους πολίτες. Χαρακτηριστικά, η περιβαλλοντική μόλυνση της ΛΑΠ Ασωπού έφτασε μετά από αίτημα των πολιτών της περιοχής έως και το Συμβούλιο της Επικρατείας.

4.4 Κατευθύνσεις εν ενεργεία σχεδίων Χωρικού Σχεδιασμού

Έπειτα από την διαπίστωση του προβλήματος, έγιναν προσπάθειες εξυγίανσης του προβλήματος από κάθε κλίμακα σχεδιασμού. Αρχικά, με την θεσμοθέτηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου ΓΠΣ για τον Δήμο Σχηματαρίου του νομού Βοιωτίας έγιναν προσπάθειες να διαμορφωθούν διάφορες ζώνες έτσι ώστε να γίνεται ορθή διαχείριση της εκάστοτε περιοχής. Από την ανώτερη κλίμακα σχεδιασμού το αναθεωρημένο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Στερεάς Ελλάδας θέτει κάποιες απαγορεύσεις έτσι ώστε να συμβάλλει στην εξυγίανση της περιοχής και κάνει αναφορά στο ζήτημα δίνοντας κίνητρο σε οργανωμένες δράσεις να λάβουν χώρα εκεί με την χρήση νέων, σύγχρονων εργαλείων.

4.4.1. Κατευθύνσεις Θεσμοθετημένου Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Δήμου Σχηματαρίου Νομού Βοιωτίας

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στις βασικές αρχές του σχεδίου (ΓΠΣ) αναφέρεται το πρόβλημα το οποίο έχει δημιουργηθεί με την ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη στην περιοχή και οι προσπάθειες για την εξυγίανση αυτής της άτυπης βιομηχανικής ανάπτυξης. Το γεγονός αυτό φανερώνει την σπουδαιότητα του ζητήματος και την σημαντικότητα των προβλημάτων που αυτό έχει προκαλέσει στην συγκεκριμένη αλλά και στην ευρύτερη περιοχή του δήμου. Συγκεκριμένα, το ζήτημα αυτό ανήκει στις βασικές στρατηγικές ανάπτυξης του δήμου στο προαναφερθέν θεσμοθετημένο σχέδιο.

Στο ΓΠΣ γίνονται προσπάθειες για την εξυγίανση του προβλήματος μέσω της δημιουργίας διαφόρων ζωνών που αποσκοπούν στην ρύθμιση διαφόρων παραγόντων. Πιο συγκεκριμένα, οριοθετούνται Οργανωμένες Ζώνες Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, έχοντας ως στόχο την ορθή χωροθέτηση των πιο οχλουσών δραστηριοτήτων με παροχή δικτύων εξυπηρέτησης καθώς και με μηχανισμούς περιορισμού της περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Καθορίζεται, οριοθετείται, πολεοδομείται και οργανώνεται Βιομηχανικό Πάρκο (ΒΙ.ΠΑ) σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2545/97, έχοντας ως στόχο να αποτελέσει χώρο υποδοχής νέων δραστηριοτήτων βιομηχανικής φύσεως χαμηλής ή μέσης όχλησης. Η περιοχή οριοθετείται σε έκταση 593 στρεμμάτων Β.Α. της Οινόης και γειτνιάζει με την άτυπη βιομηχανική συγκέντρωση των Οινοφύτων.

Παράλληλα, δημιουργούνται μέσω του ΓΠΣ 4 ζώνες ανάπτυξης δραστηριοτήτων χαμηλής όχλησης, έχοντας ως στόχο τον έλεγχο της ραγδαία αυξανόμενης χωρίς σχεδιασμό επέκταση της βιομηχανικής δραστηριότητας. Στις νέες αυτές ζώνες ενσωματώνονται και αρκετές από τις υπάρχουσες επιχειρηματικές μονάδες. Και οι 4 περιοχές εκτείνονται περίξ του Σχηματαρίου. Στις ζώνες αυτές επιτρέπεται η παραμονή των νομίμως υφιστάμενων βιομηχανικών μονάδων, ενώ για τις μονάδες που δεν εναρμονίζονται με το θεσμικό τους καθεστώς δίνεται η δυνατότητα επέκτασής τους μόνο μέχρι εξάντλησης του Σ.Δ τους και με περιορισμό στην αύξηση της ιπποδύναμης της μονάδας.

4.4.2. Κατευθύνσεις Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου (ΠΧΠ) Στερεάς Ελλάδας για τον δευτερογενή τομέα

Οι επιχειρήσεις επιδιώκεται να χωροθετηθούν σε οργανωμένους υποδοχείς οι οποίοι θα έχουν σύνθετο περιεχόμενο και λειτουργία και θα προωθούν τη σύζευξη του δευτερογενούς/τριτογενούς αλλά και πρωτογενούς/τριτογενούς τομέα, ενώ παράλληλα θα υποστηρίζουν το αστικό δίκτυο και τις χωρικές ενότητες. Οι ακόλουθες κατευθύνσεις του ΠΧΠ Στερεάς Ελλάδας για τις ζώνες δραστηριοτήτων εναρμονίζονται και κατηγοριοποιούνται από το ΕΠ Βιομηχανίας.

Όσον αφορά τη βιομηχανική παραγωγή μέσω του ΠΧΠ γίνεται προσπάθεια οργάνωσης του δευτερογενή τομέα σε δέσμες-άξονες-ευρείες ζώνες συνδεδεμένες με βασικές υποδομές της περιφέρειας όπως παλαιοί και νέοι οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, πόλεις/πόλους, καθώς και άλλων ενεργών ή ανενεργών υποδομών.

Συγκεκριμένα η περιοχή των Οινοφύτων – Σχηματαρίου, περιλαμβανόμενης της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης καθώς και των θεσμοθετημένων περιοχών μέσω του

Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΓΠΣ) Δήμου Σχηματαρίου Νομού Βοιωτίας προτείνεται ως περιοχή ποιοτικής αναδιάρθρωσης με έλεγχο εξυγίανσης.

Οι ειδικότερες χωρικές κατευθύνσεις αφορούν την αποφυγή διάσπαρτης χωροθέτησης βιομηχανιών όπως γινόταν στο παρελθόν και παράλληλα την προώθηση οργανωμένων υποδοχέων διαφόρων τύπων. Άλλος ένας σημαντικός παράγοντας που αναμένεται να συμβάλλει ενεργά στην ανεξέλεγκτη βιομηχανική επέκταση είναι η κατάργηση των παρεκκλίσεων της εκτός σχεδίου δόμησης με αναθεώρηση υπαρχόντων σχεδίων ΓΠΣ/ΤΧΣ ή προσθήκη νέων. Τέλος, το ΠΧΠ ορίζει πλήρη απαγόρευση χωροθέτησης οργανωμένων υποδοχέων ή μεμονωμένων νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων στη γη Υψηλής Παραγωγικότητας όπως αυτή ορίζεται στο εν λόγω ΠΧΠ καθώς και σε περιοχές NATURA 2000 εκτός των αγροτοβιομηχανικών ή υφιστάμενων υποδοχέων με περιβαλλοντικό έλεγχο που αφορά τη ρύπανση των γεωργικών εδαφών.

Στον άξονα «Οινόφυτα – Θήβα – Θίσβη» οργανώνεται η εξυγίανση και η ποιοτική αναδιαμόρφωση του με οργανωμένους υποδοχείς διαφόρων τύπων όπως ΒΙΠΕ/ΒΙΟΠΑ/ΒΙΠΑ/ΕΠΕΒΟ, Επιχειρηματικών Πάρκων Εξυγίανσης έπειτα πάντα από την εκπόνηση μίας ολοκληρωμένης χωρικής στρατηγικής με τη χρήση διαφόρων θεσμικών μηχανισμών ολοκληρωμένης χωρικής διαχείρισης.

4.5 Περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης

Οι κύριοι παράγοντες δημιουργίας της υπάρχουσας κατάστασης θεωρούνται οι εξής¹² :

- ομαλό ανάγλυφο εδάφους
- εγγύτητα διαφόρων αστικών κέντρων
- εγγύτητα διαφόρων συγκοινωνιακών δικτύων
- διάφορες απαγορευτικές διατάξεις για την ίδρυση και παράλληλα την επέκταση της βιομηχανίας σε ποικίλα παρακείμενα μητροπολιτικά κέντρα
- παράγοντες χωροθέτησης
- ανεπαρκής αριθμός των οργανωμένων υποδοχέων βιομηχανίας στη χώρα μας
- δυνατότητα εκτός σχεδίου δόμησης στον ελλαδικό χώρο

¹² <http://www.greescapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

Η άτυπη και παράλληλα άναρχη βιομηχανική ανάπτυξη στην περιοχή των Οινοφύτων είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία πρόσβασης των περισσότερων μονάδων στις απαραίτητες τεχνικές υποδομές, δίνοντας έμφαση στα βασικά δίκτυα υδροδότησης και οδοποιίας, εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων και αποβλήτων αλλά και κεντρικές υπηρεσίες εξυπηρέτησης. Οι συγκεκριμένες ελλείψεις αλλά παράλληλα και οι πλημμελείς έλεγχοι σε επίπεδα επιχείρησης έχουν οδηγήσει στην έντονη υποβάθμιση της ευρύτερης περιοχής σε περιβαλλοντικό επίπεδο¹³.

Τα τελευταία χρόνια το πιο σοβαρό περιβαλλοντικό πρόβλημα αποδίδεται στη λειτουργία με ανεξέλεγκτο τρόπο περίπου 60 εργοστασίων της συγκεκριμένης περιοχής, τα οποία δεν διαθέτουν ή σε αρκετές περιπτώσεις δεν θέτουν σε λειτουργία τον απαιτούμενο εξοπλισμό για την επεξεργασία λυμάτων και αποβλήτων με ποικίλες καταστροφικές επιπτώσεις για το περιβάλλον. Οι περισσότερες από αυτές τις μονάδες, οι οποίες δραστηριοποιούνται, κατά κύριο λόγο στην επεξεργασία των μετάλλων προχωρούν στη διοχέτευση ακατέργαστων υγρών αποβλήτων στον ποταμό Ασωπό, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό τις συγκεντρώσεις εξασθενημένου χρωμίου στα νερά του ποταμού και παράλληλα επιμολύνοντας τον υδροφόρο ορίζοντα της ευρύτερης περιοχής. Το εξασθενημένο χρώμιο θεωρείται ότι αποτελεί καρκινογόνο οξειδωτικό που έχει διαπιστωθεί ότι μπορεί να αυξήσει την προδιάθεση για ανάπτυξη καρκίνου σε ζωτικά όργανα. Μετρήσεις σε γεωτρήσεις στα Οινόφυτα και παράλληλα στον Ωρωπό έχουν ανιχνεύσει εξασθενές χρώμιο επίπεδα πάνω από 50 μικρογραμμάρια ανά λίτρο που έχει τεθεί ως όριο από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Μπελεγράτη, 2020).

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι, πέρα από τον πληθυσμό της ευρύτερης περιοχής, ο οποίος είναι εγκατεστημένος σε οικισμούς που υδροδοτούνται από τα υπόγεια ύδατα της περιοχής, μπορούν να θεωρηθούν εκτεθειμένοι στη ρύπανση και κάτοικοι κάποιων άλλων περιοχών που καταναλώνουν διάφορα αγροτικά προϊόντα ή μεταποιημένα τρόφιμα, τα οποία παράγονται με το νερό από τα τοπικά δίκτυα. Το πρόβλημα της ρύπανσης έχει αναδειχθεί από τις κινητοποιήσεις και ταυτόχρονα τις αντιδράσεις των κατοίκων των περιοχών, καθώς, επίσης, και των διαφόρων περιβαλλοντικών οργανώσεων, ενώ σημαντική θεωρείται η προβολή του από ΜΜΕ μεγάλης εμβέλειας. Η ρύπανση του ποταμού Ασωπού σύμφωνα με το ΥΠΑΝ θεωρείται σύνθετο και χρόνιο πρόβλημα, το οποίο απαιτεί αποτελεσματικές

¹³<http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

παρεμβάσεις. Για τον λόγο αυτό στην επόμενη ενότητα θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα εργαλεία εξυγίανσης (Μπελεγράτη, 2020).

4.6 Υφιστάμενες ενέργειες για την εξυγίανση της περιοχής μελέτης

4.6.1. Επιχειρηματικό Πάρκο Εξυγίανσης

Η Εταιρεία Ανάπτυξης Επιχειρηματικού Πάρκου (ΕΑΝΕΠ) Οινοφύτων-Ασωπού Α.Ε. προχώρησε το τελευταίο διάστημα στην ανάθεση των μελετών για την υποβολή αίτησης έγκρισης της προσπάθειας να αναπτυχθεί Εθνικό Πάρκο Εξυγίανσης (ΕΠΕ) στην περιοχή της Άτυπης Βιομηχανικής Συγκέντρωσης (ΑΒΣ) των Οινοφύτων και πιο συγκεκριμένα στη σύμπραξη των μελετητικών εταιρειών «Ροϊκός ΑΕ – Σαμαράς και Συνεργάτες Α.Ε.», μετά από την υλοποίηση σχετικής διαγωνιστικής διαδικασίας.

Επίσης ως χρηματο-οικονομικός σύμβουλος της ΕΑΝΕΠ στη διαδικασία προετοιμασίας της αίτησης έχει οριστεί η επιχείρηση GrantThornton. Ειδικότερα, με τον νόμο 4605/2019 η ΑΒΣ των Οινοφύτων έχει χαρακτηριστεί περιοχή που χρήζει λειτουργικής και παράλληλα περιβαλλοντικής εξυγίανσης. Κατά συνέπεια με βάση τις σχετικές προβλέψεις του νόμου, αποφασίστηκε η σύσταση της ΕΑΝΕΠ Οινοφύτων Ασωπού (9/2019), η οποία πρόκειται να αναλάβει ενέργειες για την εξυγίανση της ΑΒΣ και την αντιμετώπιση των διαφόρων προβλημάτων, εξαιτίας του ελλειπούς συντονισμού¹⁴.

Η διαχείριση των διαφόρων αναπτυξιακών και παράλληλα περιβαλλοντικών προβλημάτων, τα οποία συνδέονται με την ΑΒΣ Οινοφύτων αναφέρεται ουσιαστικά στην ανάπτυξη Επιχειρηματικού Πάρκου Εξυγίανσης, με βάση τις μελέτες που θα εκπονηθούν, στις οποίες το ενδιαφέρον εστιάζεται στα εξής :

- το σχέδιο κανονισμού λειτουργίας του ΕΠΕ
- η τεχνο-οικονομική μελέτη σκοπιμότητας και παράλληλα βιωσιμότητας
- ο λειτουργικός σχεδιασμός των διαφόρων έργων υποδομής
- ο προκαταρκτικός ρυμοτομικός σχεδιασμός του ΕΠΕ

Ο πλήρης φάκελος με τα συγκεκριμένα στοιχεία για την αίτηση ανάπτυξης Επιχειρηματικού Πάρκου Εξυγίανσης είχε αποφασιστεί να υποβληθεί μέχρι την 1/5/2021 από την ΕΑΝΕΠ Οινοφύτων-Ασωπού στη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, σύμφωνα με τον σχετικό Νόμο. Πρόκειται ουσιαστικά για την πρώτη προσπάθεια στην Ελλάδα μετατροπής μιας ΑΒΣ σε ΕΠΕ. Τέλος, κύριοι μέτοχοι της

¹⁴ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

ΕΑΝΕΠ Οινοφύτων-Ασωπού θεωρούνται η ΕΤΒΑ ΒΠΠΕ και παράλληλα οι επιχειρήσεις ΕΛΒΑΛΧΑΛΚΟΡ και ΣΥΜΕΤΑΛ, που ανήκουν στον Όμιλο VIOHALCO¹⁵.

4.6.2. ΟΧΕ Ασωπού

Έπειτα από την διαπίστωση του σημαντικού περιβαλλοντικού προβλήματος κυρίως στην Λεκάνη Απορροής του Ασωπού ποταμού, λόγω της μη οργανωμένης και άναρχης βιομηχανικής χωροθέτησης στην περιοχή έγινε προσπάθεια από την περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας να γίνει χρήση ενός νέου, σύγχρονου εργαλείου που στοχεύει στην εξυγίανση του προβλήματος και στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

Ολοκληρωμένο Σχέδιο Στρατηγικών Παρεμβάσεων για την Αστική, Κοινωνική, Περιβαλλοντική και Επιχειρηματική Αναζωογόνηση και Εξυγίανση της ΛΑΠ Ασωπού - Εγκεκριμένη ΟΧΕ ΛΑΠ Ασωπού:

Λόγω της άτυπης και άναρχης βιομηχανικής συγκέντρωσης η οποία επήλθε ραγδαία, χωρίς καμία πρόβλεψη και χωρίς τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών, στην ευρύτερη περιοχή της ΛΑΠ Ασωπού εντοπίστηκαν σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Εδώ και χρόνια γίνονται προσπάθειες από την τοπική κοινωνία και όχι μόνο για την εύρεση λύσεων στο σημαντικό αυτό πρόβλημα.

Η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας προσπαθώντας να δώσει λύση στο πρόβλημα, προσπαθεί με την χρήση ενός νέου εργαλείου να δημιουργήσει νέες προδιαγραφές για την περιοχή και να εξυγιάνει σημαντικά περιβαλλοντικά ζητήματα που δημιουργήθηκαν από λύματα των άτυπα χωροθετημένων βιομηχανιών στον Ασωπό ποταμό.

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας, ένα από τα πιο ευέλικτα εργαλεία για την διαχείριση κάποιων περιοχών και την βιώσιμη ανάπτυξη τους είναι η δημιουργία μίας Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ). Στην συγκεκριμένη περίπτωση προτάθηκε μία ΟΧΕ με Ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο Παρεμβάσεων (ΟΣΣΠ) για την Αστική, Κοινωνική, Περιβαλλοντική και Επιχειρηματική Αναζωογόνηση και Εξυγίανση της ευρύτερης περιοχής της ΛΑΠ Ασωπού. Η ενέργεια αυτή προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί με Πολυταμειακή Χρηματοδότηση με αξιοποίηση πόρων από το Ε.Π. «Στερεά Ελλάδα» 2014-2020, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 καθώς και με Συμπληρωματικούς Εθνικούς Πόρους.

Η περιοχή παρέμβασης αυτής της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης αφορά κυρίως στην Λεκάνη Απορροής του Ασωπού ποταμού, τις αστικές περιοχές που βρίσκονται

¹⁵ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

εντός αυτής, την προαναφερθείσα άτυπη βιομηχανική συγκέντρωση που χωροθετείται στις περιοχές Οινοφύτων – Τανάγρας, καθώς και στις Τοπικές Κοινότητες Νεοχωρακίου και Πλαταιών που χωροθετούνται στον Δήμο Θηβαίων και εφάπτονται στον Ασωπό Ποταμό.

Το Ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο Παρεμβάσεων (ΟΣΣΠ) για την Αστική, Κοινωνική, Περιβαλλοντική και Επιχειρηματική Αναζωογόνηση και Εξυγίανση της ευρύτερης περιοχής της ΛΑΠ Ασωπού θα επιτευχθεί μέσω του Στρατηγικού και Επιχειρησιακού Σχεδίου για την Αστική, Κοινωνική, Περιβαλλοντική και Επιχειρηματική Αναζωογόνηση και Εξυγίανση της ΛΑΠ Ασωπού - Εγκεκριμένη ΟΧΕ ΛΑΠ Ασωπού. Ο συνολικός προϋπολογισμός του σχεδίου ανέρχεται σε 145.400.000€ εκ των οποίων τα 28.900.000€ προέρχονται από πόρους του Ε.Π. «Στερεά Ελλάδα» 2014-2020. Παράλληλα μέσω του Σχεδίου αυτού περιλαμβάνονται δράσεις ύψους 106.072.800€ που μπορούν να χρηματοδοτηθούν και από άλλες πηγές.

Αναφορικά, οι δράσεις αυτές αφορούν:

- στην βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών
- στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- στην υποστήριξη της μετάβασης προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
- στην προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
- στην προαγωγή των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων
- στην προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξης της κινητικότητας των εργαζομένων
- στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας

4.7 Εργαλεία εξυγίανσης

Είναι γεγονός ότι, με το πέρασμα του χρόνου και την έλευση νέων νομοθετημάτων και σχεδίων για τον χωρικό και τον αναπτυξιακό σχεδιασμό έχουν δημιουργηθεί διάφορα εργαλεία που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην εξυγίανση μίας περιοχής με τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν στην παρούσα εργασία. Σε όλα τα είδη του χωρικού

σχεδιασμού υπάρχουν σχέδια τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν για να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση προβλημάτων μίας περιοχής και στην εκ νέου βιώσιμη ανάπτυξη της.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι γενικές κατευθύνσεις για την οργάνωση διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων, από παλαιότερους αλλά και νεότερους χωροταξικούς νόμους δίνοντας έμφαση στις βιομηχανικές, με πιο σημαντικές τις εξής (Βέργου, 2007) :

- ως προς τις ΒΙΠΕ - ΒΕΓΙΕ, θεωρείται απαραίτητη η εφαρμογή της αρχής της πρόληψης της ρύπανσης. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι με βάση την Οδηγία SEVESO (82/501/ΕΟΚ και στη συνέχεια την επικαιροποίηση της με την Οδηγία 96/82/ΕΕ), είναι απαραίτητη η οργάνωση της Περιφέρειας, μέσω της σύνταξης ενός σχεδίου δράσης αντιμετώπισης διαφόρων ατυχημάτων μεγάλης έκτασης, δίνοντας έμφαση στην κατάλληλη στελέχωση υπηρεσιών και στον απαιτούμενο εξοπλισμό
- μετατροπή διαφόρων περιοχών αγροτο-γεωργικής ή σε αρκετές περιπτώσεις και αγροτο-δασικής δραστηριότητας σε ποικίλες παραγωγικές εγκαταστάσεις μεγάλης κλίμακας, η οποία υλοποιείται με την πρόταση του Χωροταξικού Σχεδίου ή συχνά και των σχεδίων κατώτερης κλίμακας σχεδιασμού όπως ΤΧΣ ή ΕΠΣ
- μεμονωμένη χωροθέτηση διαφόρων παραγωγικών εγκαταστάσεων, η οποία είναι απαραίτητο να μπορεί να συνδυαστεί με τους ειδικούς πόρους αλλά και την αγροτική παραγωγή, ενώ, επίσης, σημαντικός θεωρείται ο έλεγχος της σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες γενικές διατάξεις
- προώθηση της χωροθέτησης των διαφόρων παραγωγικών χρήσεων σε οργανωμένους υποδοχείς, με βάση τα διάφορα αστικά οικιστικά κέντρα, προκειμένου να αποφευχθούν οι μετακινήσεις με την προϋπόθεση να τηρηθούν διάφοροι περιβαλλοντικοί όροι και να χωροθετηθούν εκτός των διαφόρων αρδευομένων και αρδευσίμων από τα ποικίλα αναπτυσσόμενα δίκτυα περιοχών

Παράλληλα όσον αφορά στη διαχείριση του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, περιοχές οι οποίες εντάσσονται στο Δίκτυο NATURA 2000 και οι οποίες παράλληλα χαρακτηρίζονται ως περιοχές γεωργικής και βιομηχανικής ανάπτυξης, με βάση την κύρια χρήση τους οφείλονται να προστατεύονται με την οριοθέτηση ζωνών προστασίας από όλες τις κλίμακες σχεδιασμού.

Επιπλέον, ως προς τη δημιουργία μεταφορικής υποδομής σε σχέση με τη βιομηχανία σημαντική θεωρείται η πρόταση της επέκτασης της χρήσης του σιδηροδρομικού δικτύου, η

οποία είναι μακροπρόθεσμα εφικτή και παράλληλα ευκαταία. Στη συνέχεια προτείνεται ο καθορισμός διαφόρων περιοχών Ειδικών Παρεμβάσεων για τη διασυνοριακή περιοχή των αστικών περιοχών Θήβας-Χαλκίδας, η οποία τοποθετείται εκατέρωθεν του ΠΑΘΕ, με απώτερο στόχο τη διερεύνηση των διαφόρων βιομηχανικών εξειδικεύσεων. Μετά την αξιολόγηση των ποικίλων προοπτικών της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας και των σημαντικότερων κατευθύνσεων και στόχων του Χωροταξικού Σχεδίου, προωθήθηκε η διατύπωση ενός συνολικού Προγράμματος Δράσης, το οποίο διαρθρώνεται με βάση έξι γενικούς άξονες και παράλληλα μία σειρά από διάφορα μέτρα, τα οποία αντιστοιχούν στις βασικές επιλογές του ΠΠΧΣΑΑ, όπως αυτές καθορίστηκαν πριν την οικονομική κρίση και κατά την περίοδο 2000-2006 (Μπελεγράτη, 2020).

Η Οριοθέτηση των ΑΒΣ και, κατά κύριο λόγο, η εξυγίανσή τους είναι επιβεβλημένη και αναγκαία αλλά πρέπει να βασιστεί σε όρους που θα εξασφαλίζουν¹⁶:

- την οικονομική βιωσιμότητα του project γιατί σε διαφορετική περίπτωση θεωρείται ότι όλα αυτά θα αποτελέσουν ένα ακόμη σχεδιασμό που θα είναι ανεφάρμοστος
- τη συνέχιση της λειτουργίας των επιχειρήσεων που ήδη υπάρχουν με όρους νομιμότητας με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του ν.3982/2011
- τη μείωση της όχλησης προς τις διάφορες αστικές περιοχές με ρεαλιστικούς όρους, που δεν θα οδηγούν στην εξαφάνιση της κάθε είδους βιομηχανικής δραστηριότητας
- την πολεοδομική και παράλληλα περιβαλλοντική εξυγίανση της περιοχής με όρους που θα διευκολύνουν τη συνύπαρξη της κατοικίας και της Βιομηχανίας σε μικρές αποστάσεις και πολλές φορές ακόμη και σε όμορες περιοχές

Για τον λόγο αυτό θεωρείται σημαντική η διερεύνηση της εξυγίανσης παράλληλα με την ανάπτυξη νέας βιομηχανικής γης, όπου αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί, με στόχο τη διασφάλιση οικονομιών κλίμακας στις αναγκαίες περιβαλλοντικές υποδομές αλλά πολλές φορές και πόροι από τα νέα βιομηχανικά οικόπεδα. Η καταγραφή των ΑΒΣ συνοδεύεται τις περισσότερες φορές και από την ιεράρχηση της προτεραιότητας εξυγίανσης¹⁷.

Σημαντικό, λοιπόν, θεωρείται το θεσμικό πλαίσιο εξυγίανσης των ΑΒΣ, το οποίο βασίζεται στο Άρθρο 15 του νόμου 3325/05 ΦΕΚ (68/Α/11-3-05). Το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο προβλέπει τον καθορισμό διαφόρων Ζωνών Περιβαλλοντικής Αναβάθμισης (ΖΠΑ) σε περιοχές ΑΒΣ όπου θα μπορούν να εφαρμοστούν προγράμματα περιβαλλοντικής

¹⁶ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

¹⁷ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

αναβάθμισης με παρεμβάσεις, δράσεις και έργα. Παρόλα αυτά, εξαιτίας της έλλειψης λόγω του απαιτούμενου κανονιστικού πλαισίου καμία τέτοια Ζώνη δεν έχει καθοριστεί μέχρι σήμερα. Στη συνέχεια το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον τομέα της Βιομηχανίας (151/ΑΑΠΘ/13-4-09) προβλέπει διάφορες παρεμβάσεις με τη θεσμοθέτηση δύο κατηγοριών Οργανωμένων Υποδοχέων Βιομηχανίας και πιο συγκεκριμένα Υποδοχέων Εξυγίανσης αλλά και Υποδοχέων Ενδιάμεσου Βαθμού Οργάνωσης.¹⁸

4.8 Δυνατότητες Συνέργειας των Πολιτικών Σχεδιασμού της Ελλάδας

Σύμφωνα με την έως τώρα διαμόρφωση των πολιτικών σχεδιασμού στην Ελλάδα είναι δυνατή η κατανομή του χώρου καταλλήλως από τον χωρικό σχεδιασμό, έτσι ώστε να είναι σε θέση να υποστηρίξει τις πολιτικές που θα δημιουργηθούν από τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. (Ε. Ασπρογέρακας, Δ. Καλλιώρας, 2020) Σχέδια του χωρικού σχεδιασμού κατώτερου επιπέδου έχουν τη δυνατότητα να οριοθετούν περιοχές προστασίας ή ανάπτυξης οι οποίες αργότερα μπορούν να χρηματοδοτηθούν από δράσεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Προτεινόμενες ζώνες είτε από το κατώτερο επίπεδο σχεδιασμού (π.χ. ΓΠΣ, ΕΠΣ κτλ.) είτε από το ανώτερο (π.χ. ΠΧΠ, ΕΧΠ κτλ.) έχουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν έναυσμα χρηματοδότησης και υποστήριξης αργότερα από σχέδια και δράσεις του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Με την έλευση της νέας νομοθεσίας παρατηρείται προσπάθεια σύνδεσης, εναρμόνισης και συνέργειας των δύο διαφορετικών ειδών σχεδιασμού. Ο δρόμος που έχει χαραχθεί μπορεί να αποτελέσει γερές βάσεις για την μελλοντική απόλυτη συνέργεια των δύο ειδών σχεδιασμού. Αυτό θα μπορούσε ευκολότερα να πραγματοποιηθεί με την απόλυτη αντιστοιχία των σχεδίων μεταξύ τους, έτσι ώστε τα σχέδια να αναφέρονται στην ίδια κλίμακα σχεδιασμού και να έχουν κοινούς χωρικούς και αναπτυξιακούς στόχους.

¹⁸ <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τα στοιχεία αυτής της εργασίας παρουσιάζεται ότι η εφαρμογή του ΣΑΚΧ ως κείμενο στρατηγικού και παράλληλα ενδεικτικού χωρικού σχεδιασμού για το σύνολο της ΕΕ, δεν μπορεί να συνδεθεί με τη δημιουργία διαφόρων κανόνων για άλλες χωρικές κλίμακες σχεδιασμού ή σε κάποιες περιπτώσεις με την υλοποίηση πολύ συγκεκριμένων δράσεων, οι οποίες προβλέπονται σε αυτό. Παράλληλα, υποστηρίζεται ότι μέσα από τη διαδικασία εκπόνησης του κειμένου επιχειρήθηκε να συνδεθεί ο σχεδιασμός στον ευρωπαϊκό χώρο με μία διαφορετική αντίληψη, σε σχέση με τις αντιλήψεις, οι οποίες αντιστοιχούσαν στα μεμονωμένα συστήματα σχεδιασμού των ευρωπαϊκών κρατών. Παρόλα αυτά το ΣΑΚΧ μπορούσε να θέσει τη χωρική προβληματική στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και μία μακρόχρονη διαδικασία των διαφόρων διαπραγματεύσεων που προηγήθηκε της φάσης της ολοκλήρωσής τους, οδήγησε στην αμοιβαία κατανόηση ανάμεσα στους εμπλεκόμενους στον ευρωπαϊκό χωρικό σχεδιασμό. Η εφαρμογή του ΣΑΚΧ μπορεί να αξιολογηθεί στα επίπεδα, τα οποία αφορούν την επίδραση που αυτό είχε ασκήσει στις δραστηριότητες χωρικού σχεδιασμού των κρατών – μελών, καθώς, επίσης, στην προώθηση νέων σχημάτων διακρατικού σχεδιασμού, δημιουργώντας νέα θεσμικά πλαίσια. Σημαντικό, όμως, μπορεί να θεωρηθεί και το επίπεδο, το οποίο αφορά την επιρροή που ασκούσε στην υλοποίηση των τομεακών πολιτικών της ΕΕ. Επισημαίνεται παράλληλα ότι το περιεχόμενο του ΣΑΚΧ ακολουθήθηκε και άσκησε επιρροή στον σχεδιασμό και με ανεπίσημο τρόπο μέσα από τα διάφορα επιστημονικά και επαγγελματικά δίκτυα, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για τη διεύρυνση της «χωρικής σκέψης» σε τομεακές πολιτικές

Στην Ελλάδα ο χωρικός σχεδιασμός εξακολουθεί να παραμένει ατελής. Η μνημονιακή επιταγή, η οποία παρουσιάζεται για επανεξέταση και αναθεώρηση της γενικής πολεοδομικής και παράλληλα χωροταξικής νομοθεσίας, ώστε να απλουστευτεί και στη συνέχεια να επιταχυνθεί η υλοποίηση του σχεδιασμού, εξασφαλίζοντας παράλληλα με τον τρόπο αυτό μεγαλύτερη ευελιξία στην αξιοποίηση των διαφόρων ακινήτων για ιδιωτικές επενδύσεις έχει οδηγήσει στην παραγωγή νέων νόμων, με βάση τους οποίους δημιουργήθηκαν μεγάλες καθυστερήσεις στην εφαρμογή του σχεδιασμού. Τόσο ο νέος ν.4447/2016 για τον χωρικό σχεδιασμό, αλλά παράλληλα και ο προηγούμενος ν.4269/14, επεδίωκαν με βάση το μνημόνιο τα εξής : α) την προσπάθεια να διευκολυνθούν ιδιωτικές επενδύσεις και β) να επιταχυνθεί και να απλουστευθεί η διαδικασία του σχεδιασμού.

Με βάση αυτά τα στοιχεία ο πρώτος στόχος επετεύχθη μέσω της θεσμοθέτησης των διαφόρων Ειδικών Χωρικών Σχεδίων και παράλληλα την άμεση δυνατότητα εφαρμογής τους, αξιοποιώντας τον μηχανισμό της Enterprise Greece. Όμως ο δεύτερος στόχος καθυστερεί ακόμα δραματικά, καθώς δεν έχει δημιουργηθεί ένας ελεγκτικός μηχανισμός που θα εποπτεύει και παράλληλα θα παρακολουθεί, θα συντονίζει και στη συνέχεια θα επιταχύνει τις διαδικασίες τήρησης των χρονοδιαγραμμάτων σύνταξης, έγκρισης και ταυτόχρονα εφαρμογής του χωρικού σχεδιασμού.

Στη συγκεκριμένη βιβλιογραφική εργασία, λοιπόν, το ενδιαφέρον εστιάστηκε στη μελέτη του χωρικού σχεδιασμού και των χωρικών παρενεργειών του, εξαιτίας του ελλιπούς συντονισμού. Όπως επισημάνθηκε στη χώρα μας η δομή και παράλληλα οι διάφορες διαδικασίες του χωροταξικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού βασίζονται στους νόμους, των οποίων η θεσμοθέτηση γίνεται από το Σύνταγμα.

Στη χώρα μας ο ελλιπής συντονισμός αναδεικνύει σημαντικά προβλήματα, τα οποία μειώνουν το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, ειδικά σε περιοχές όπως η ζώνη Οινόφυτα – Σχηματάρι, εξαιτίας της ρύπανσης του φυσικού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα ουσιαστικά τις αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία τους. Επιπλέον, υποβαθμίζουν τον φυσικό πλούτο, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις αποτελούν αρνητικό παράγοντα ως προς την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα της συγκεκριμένης περιοχής μελέτης σε σχέση με τα αντίστοιχα προϊόντα διαφόρων άλλων περιοχών.

Όπως προαναφέρθηκε, η άτυπη βιομηχανική συγκέντρωση στην περιοχή των Οινόφυτων – Σχηματαρίου προήλθε από την αναντιστοιχία των πολιτικών των διαφορετικών ειδών σχεδιασμού. Αυτό οδήγησε σε μία λανθασμένου είδους ανάπτυξη η οποία δεν είχε προβλεφθεί και σχεδιαστεί. Η μαζική εγκατάσταση των βιομηχανιών έξω από τα όρια της Αττικής ήταν αποτέλεσμα κινήτρων του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθηνών για χωροθέτηση των βιομηχανιών εκτός του νομού Αττικής. Λόγω της μεγάλης ελκυστικότητας του νομού ως προς το ανθρώπινο δυναμικό, τις πρώτες ύλες κ.τ.λ. οι βιομηχανικές μονάδες προτίμησαν να εγκατασταθούν πλησίον του νομού, έτσι ώστε να μπορούν να εκμεταλλεύονται τέτοιου είδους παράγοντες. Είναι γεγονός ότι, από την μία πλευρά η μη σχεδιασμένη και άναρχη δόμηση δημιούργησε προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής, αφού όλων των ειδών τα δίκτυα δεν ήταν σε θέση να υποδεχτούν αυτού του ύψους επιχειρηματικές και παραγωγικές δραστηριότητες. Από την άλλη πλευρά η συνεχής μεταφορά αγαθών και η καθημερινή μετακίνηση ανθρώπινου δυναμικού επιβαρύνει το ήδη υπάρχον περιβαλλοντικό

πρόβλημα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι λόγω αυτής της άτυπης βιομηχανικής συγκέντρωσης έχουν παρατηρηθεί σημαντικά ζητήματα στην Λεκάνη Απορροής του Ασωπού Ποταμού, υπόθεση η οποία έχει φτάσει έως το Συμβούλιο της Επικρατείας για την επίλυσή της. Παράλληλα, λόγω έλλειψης σχεδιασμού, δεν είναι δυνατή η σωστή διαχείριση της υπάρχουσας κατάστασης. Τα στοιχεία τα οποία εμφανίζονται στις επίσημες μελέτες είναι εικονικά, αφού για παράδειγμα το ΑΕΠ του νομού Βοιωτίας αυξήθηκε κατακόρυφα χωρίς να αντιστοιχεί στον πραγματικό πλούτο της περιοχής. Οι γειτνιάζοντες δήμοι, η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας καθώς και η κεντρική διοίκηση γνωρίζουν το πρόβλημα το οποίο έχει δημιουργηθεί και τα τελευταία χρόνια προσπαθούν κυρίως μέσω νέων εργαλείων του σχεδιασμού να δώσουν μία βιώσιμη λύση στο πρόβλημα.

Στην μελετώμενη περίπτωση της παρούσας έρευνας, το υφιστάμενο θεσμοθετημένο ΓΠΣ οριοθετεί ζώνες ανάπτυξης αλλά και περιορισμού της βιομηχανίας. Μέσω προτεινόμενων ζωνών προστασίας αλλά και ζωνών ανάπτυξης της βιομηχανικής δραστηριότητας το ΓΠΣ του δήμου Σχηματαρίου κάνει προσπάθειες για την εξυγίανση του προβλήματος και την βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Παράλληλα, το προϋπάρχον θεσμοθετημένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης προτείνει μια Περιοχή Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων για την εξυγίανση του προβλήματος, εργαλείο το οποίο με το πέρας των χρόνων δεν χρησιμοποιήθηκε για να δώσει λύσεις. Το νέο θεσμοθετημένο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Στερεάς Ελλάδας, ορίζει πολύ συγκεκριμένες ζώνες χωροθέτησης της βιομηχανίας καθώς και απαγορεύσεις χωροθέτησης βιομηχανικών μονάδων σε γη υψηλής παραγωγικότητας καθώς και σε περιοχές Natura. Στην προσπάθεια εύρεσης λύσεων για βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας συνέταξε και κατέθεσε την δημιουργία μίας Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης στην ευρύτερη περιοχή της Λεκάνης Απορροής του Ασωπού ποταμού. Το σχέδιο αυτό βασιζόμενο σε κατευθύνσεις σχεδίων του χωρικού σχεδιασμού και σε χρηματοδότηση από τον τρέχοντα αναπτυξιακό σχεδιασμό δηλώνει μία συνέργεια των δύο ειδών σχεδιασμού.

Αυτό αφορά ουσιαστικά την προσπάθεια εξυγίανσης των άτυπων συγκεντρώσεων μονάδων του δευτερογενούς τομέα και στη συνέχεια την εξάλειψη των συγκρούσεων χρήσεων γης και παράλληλα της προστασίας του περιβάλλοντος, αναδεικνύει ουσιαστικά την περιοχή μελέτης της παρούσας εργασίας, ως μια περιοχή στην οποία είναι απαραίτητο να δοθεί υψηλή προτεραιότητα, ως προς τη χωρική οργάνωσή της.

Επίσης, τα δεδομένα αυτής της βιβλιογραφικής εργασίας αναδεικνύουν την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης αυτού του θέματος, έτσι ώστε να κατανοηθούν οι δυνατότητες συνέργειας των πολιτικών σχεδιασμού στη συγκεκριμένη περίπτωση της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου.

Με βάση όλα τα εργαλεία τα οποία παρουσιάστηκαν και την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή μελέτης, κρίνεται αναγκαία η συνέργεια και των δύο ειδών σχεδιασμού, έτσι ώστε να δοθεί μία βιώσιμη λύση στο πρόβλημα που μελετάται. Αυτό διότι, μόνο με την ορθή οργάνωση του χώρου αλλά και τα κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία μπορεί να γίνει εξυγίανση της υπάρχουσας κατάστασης.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλος αριθμός θεσμοθετημένων ζωνών ανάπτυξης βιομηχανικών δραστηριοτήτων αλλά δεν υπήρξαν ποτέ τα κατάλληλα κίνητρα έτσι ώστε οι βιομηχανίες να εγκατασταθούν εκεί γι αυτό και πολλές από αυτές τις ζώνες παραμένουν για χρόνια ανενεργές. Κρίνεται αναγκαίο πριν την δημιουργία κινήτρων του αναπτυξιακού σχεδιασμού να λαμβάνονται υπόψη τέτοιες περιοχές. Παράλληλα, θα μπορούσε να συμβαίνει και το ακριβώς αντίθετο. Με βάση τα κίνητρα που δίνονται από τον αναπτυξιακό σχεδιασμό, να δημιουργούνται ζώνες έτσι ώστε να προετοιμάζεται ο χώρος για τις επικείμενες ενέργειες.

Στα παραδείγματα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες παρατηρείται μία πιο ορθή διαχείριση της κατάστασης. Οι χώρες δίνουν το δικαίωμα με την χρήση εργαλείων τοπικής κλίμακας, να εντοπίζονται προβλήματα και να δημιουργούνται σχέδια σε αυτό το επίπεδο συμπεριλαμβάνοντας και χωροταξικούς αλλά και αναπτυξιακούς στόχους. Αυτό σημαίνει ότι ο σχεδιασμός θα πρέπει να γίνεται πιο αποκεντρωμένα. Ως επί το πλείστον ο σχεδιασμός στην Ελλάδα προέρχεται από την κεντρική διοίκηση. Όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας έρευνας, τα ανώτερα επίπεδα σχεδιασμού δίνουν κατευθύνσεις στα κατώτερα. Είναι γεγονός ότι, σε πολλές περιπτώσεις σε χώρες του εξωτερικού συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Σχέδια μικρότερης κλίμακας που στη χώρα μας θα μπορούσαν να θεωρηθούν τα παρόντα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια ή τα Ειδικά Πολεοδομικά Σχέδια θα μπορούσαν να ορίζουν ζώνες και να δίνουν κατευθύνσεις στα ανώτερα επίπεδα σχεδιασμού. Σε κάποιες περιπτώσεις που το ζήτημα είναι καθαρά τοπικό ίσως αυτά τα σχέδια να ήταν καταλληλότερα να δώσουν λύσεις και προτάσεις. Κάποια σύγχρονα εργαλεία που προτείνονται από την ΕΕ και υπάρχουν στην τελευταία προγραμματική περίοδο όπως οι ΟΧΕ και τα ΤΑΠΤΟΚ μπορούν να θεωρηθούν ως τέτοια. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί ακόμη

να αξιοποιηθεί η αποτελεσματικότητά τους γιατί δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί. Θα μπορούσαν αυτά τα σχέδια να αποτελέσουν το έναυσμα για την δημιουργία κι άλλων τέτοιων παρόμοιων εργαλείων που έπειτα από τον εντοπισμό του προβλήματος από την τοπική κοινότητα να μπορεί να οριοθετείται μία περιοχή και να αναπτύσσεται σύμφωνα με νέους χωροταξικούς και αναπτυξιακούς στόχους. Φυσικά, αυτό το πρόγραμμα θα χρηματοδοτούταν από τα εκάστοτε κρατικά ή ευρωπαϊκά ταμεία συσχετιζόμενα με την ανάπτυξη.

Σαν συμπέρασμα της παρούσας εργασίας, προτείνεται η εκμετάλλευση κατευθύνσεων και θεσμοθετημένων ζωνών προστασίας από ανώτερα (π.χ. ΠΧΠ, ΕΧΠ) αλλά και κατώτερα σχέδια του χωρικού σχεδιασμού (ΤΠΣ,ΕΧΣ) και χρήση σύγχρονων εργαλείων όπως οι ΟΧΕ ή νέων, έτσι ώστε να χρηματοδοτηθεί το σχέδιο. Άλλωστε, εάν ο χωρικός σχεδιασμός δημιουργήσει προϋποθέσεις χωρικής καταλληλότητας έπειτα μπορούν να δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα μέσω του αναπτυξιακού σχεδιασμού, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι αρχικοί στόχοι. Αναγκαίο κρίνεται τα δύο διαφορετικά είδη σχεδιασμού να έχουν σχέδια ίδιας κλίμακας και κοινούς στόχους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί και με την δημιουργία αναπτυξιακών προγραμμάτων τοπικού επιπέδου που τώρα δεν υπάρχουν. Έτσι, θα είναι πιο εύκολο να υπάρξει πλήρης αντιστοιχία των δύο ειδών σχεδιασμού και ο χώρος να σχεδιάζεται με κοινούς στόχους. Ας είναι αυτή η διπλωματική εργασία το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη του θέματος και δει της μελετώμενης περιοχής, έτσι ώστε να υπάρξει σύμπραξη των ειδών σχεδιασμού και βιώσιμη ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ασπρογέρακας Ε.,(2011), *Χωρική Διακυβέρνηση. Εννοιολογική προσέγγιση και αναφορά στην Ελληνική πραγματικότητα», εισήγηση στο συνέδριο Στρατηγικές ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης μέσα από το Έργο διακρατικής δικτύωσης ESPON INTERSTRAT, Εθνικό Σημείο Επαφής ESPON 2013 - Πάντειο Πανεπιστήμιο, 10 Μαρτίου, Αθήνα.*
- Ασπρογέρακας, Ε. & Ζαχαρή, (2012), *Η πολιτική συνοχής ως πλαίσιο τοπικής ανάπτυξης, http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/64_zahari_asprogerakas_ersagr13.pdf*
- Ασπρογέρακας Ε., Δ. Καλλιώρας., (2020). Χωρικός και Αναπτυξιακός Σχεδιασμός στην Ελλάδα: ζητήματα σύμπλεξης. *Αειχώρος*, 62-93.
- Βασενχόβεν Α., Σαπουντζάκη Κ., Ασπρογέρακας Ε., Γιαννίρης Η., & Παγώνης Θ., (2010) *Χωρική Διακυβέρνηση: Θεωρία, Ευρωπαϊκή Εμπειρία και η Περίπτωση της Ελλάδας*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική
- Βέργου, Ν. (2007), 60 μεταλλοβιομηχανίες του Ασωπού μάς... εξασθενούν, *Ελευθεροτυπία* 17/09.
- Γιαουτζή, Μ. & Στρατηγέα, Α. (2011). *Χωροταξικός σχεδιασμός: Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
- ΕΤΒΑ (Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης) (2004) *Μελέτη προσανατολισμού της παρέμβασης του επιχειρησιακού προγράμματος Ανταγωνιστικότητα στον τομέα των νέων βιομηχανικών και επιχειρηματικών περιοχών εθνικής εμβέλειας*, Αθήνα
- Καλογήρου, Ν., Καραγιάννη, Σ. & Λαμπριανίδης, Α. (1989) Οι επιπτώσεις των κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 73, σσ. 353-370.
- Καυκαλάς, Γ., Βιτοπούλου, Α., Γεμενετζή, Γ., Γιαννακού, Α. & Τασοπούλου, Α., (2015). *Βιώσιμες πόλεις*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
- Μπαμπαλιούτας, Α. & Μητσόπουλος, Κ., (2014). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε.* Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

- Μπελεγράτη, Ε., (2020), *Εκτός Σχεδίου Δόμηση και Πολεοδομικός Σχεδιασμός: Μια Αντίρροπη Σχέση Περιοχή μελέτης: Ευρύτερη περιοχή Σχηματαρίου*, Πάτρα
- Οικονόμου Δ. (2009), *Χωροταξική Πολιτική*, Σημειώσεις, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Παπαδάκη Ο. (2012), *Νέος Αναπτυξιακός Σχεδιασμός Για Την Ευρωπαϊκή Ένωση Και Την Ελλάδα» στο Το μέλλον του Αναπτυξιακού και Χωροταξικού Σχεδιασμού της Ελλάδας, Πρακτικά Συνεδρίου, Συνδιοργάνωση Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων, Τμήματος Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης, Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδας, Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Σχολής Α.Τ.Μ., Ε.Μ.Π, Δελφοί, 25-2-2012*
- Παπανδρέου, Α., & Σαρτζετάκης, Ε. (2002). *Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο*. Αγορά Χωρίς Σύνορα
- Παπαπετρόπουλος, Α., (2009), *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη
- Πετράκος, Γ. & Ψυχάρης, Γ., (2016). *Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κριτική.
- Στρατηγέα, Α. (2015). *Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού*. Αθήνα: Κάλλιπος
- Στρατηγέα, Α. και άλλοι (2015). *Ανάπτυξη Συμμετοχικής Μεθοδολογικής Προσέγγισης Έργου 'DemoCU', Έκθεση Π.2, Πρόγραμμα «Είμαστε Όλοι Πολίτες», Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) 2009-2014 για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), Εταίροι: ΜΚΟ Δίκτυο Απασχόλησης & Κοινωνικής Μέριμνας, Δήμος Κορυδαλλού και Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015-16.*
- Στρατηγέα, Α. & Παπαδοπούλου, Μ. (2012). *Η συμβολή του συμμετοχικού σχεδιασμού στη διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος: η εφαρμογή της οδηγίας 2000/60/εκ στην ελληνική πραγματικότητα*, Πρακτικά 3ου Εθνικού Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος, 27-30 Σεπτεμβρίου, σελ. 1303-1311
- Υπουργείο Ανάπτυξης (2006) Σχετικά με το θέμα της ρύπανσης του Ασωπού ποταμού από τις παρακείμενες στη Βιομηχανική Ζώνη Οινοφύτων–Σχηματαρίου–Τανάγρας

βιομηχανίες, *Δελτίο Τύπου που εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων ΥΠΑΝ*, 18/09.

ΥΠΕΧΩΔΕ (2008) Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τη βιομηχανία.

Χριστοφιλόπουλος, Δ., (2002), *Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός σχεδιασμός και Βιώσιμη ανάπτυξη*, Αθήνα, Π.Ν. Σάκουλας

Green, A.O. & Hunton-Clarke, L. (2003). A Typology of Stakeholder Participation for Company Environmental Decision Making, *Business Strategy and the Environment*, 12: 292-299

Lalenis, K. & Vezyriannidou S.(2016), *Existing deficiencies and new initiatives in spatial planning in Greece: Seeking effectiveness in inter-level coordination*, Στο 10th Annual Conference of the International Academic Association for Planning Law and Property Rights. Bern: 17-19 February

Radaelli, C., (2003). *The Europeanization of Public Policy. Στο: The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press

Steyaert, S. & Lisoir, H. (2005). *Participatory Methods Toolkit – A Practitioner’s Manual*, King Baudouin Foundation, Flemish Institute for Science and Technology Assessment.

<http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/landscapescat/41-boiotias/230-oinofita>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/163/a-general-survey-of-development-policy>